

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**POSTOJE RODIČŮ A UČITELŮ K SEXUÁLNÍ VÝCHOVĚ NA
1. STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL V PLZEŇSKÉM KRAJI**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Kateřina Konášová

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: PhDr. Dagmar Čábalová, Ph.D.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 30. června 2014

.....
Kateřina Konášová

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala paní PhDr. Dagmar Čábalové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a odborné vedení při zpracování této diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD.....	1
1 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA A SEXUALITA.....	3
1.1 Pojem sexuální výchova a sexualita	3
1.2 Členění sexuální výchovy.....	7
1.3 Cíle a principy sexuální výchovy	9
1.4 Význam sexuální výchovy.....	15
2 CHARAKTERISTIKA MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	17
2.1 Psychický vývoj v mladším školním věku	17
2.2 Sexuální chování v mladším školním věku	19
3 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA V RODINĚ A VE ŠKOLE.....	21
3.1 Sexuální výchova v rodině	21
3.1.1 Funkce rodiny v oblasti sexuální výchovy.....	22
3.2 Sexuální výchova ve škole	24
3.2.1 Sexuální výchova v české primární škole.....	24
3.2.2 Metody a formy sexuální výchovy	27
3.3 Spolupráce rodiny a školy v oblasti sexuální výchovy.....	30
4 OSOBNOST UČITELE SEXUÁLNÍ VÝCHOVY	32
4.1 Přípravenost učitele sexuální výchovy	33
4.1.1 Výzkum v oblasti připravenosti učitele sexuální výchovy	34
5 VÝZKUMNÁ SONDA DO PRAXE 1. STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOL.....	37
5.1 Cíle a úkoly výzkumu.....	37
5.2 Metodika výzkumné sondy.....	38
5.2.1 Metoda dotazníku.....	39
5.3 Charakteristika zkoumaného vzorku	40
5.4 Výsledky výzkumné sondy a jejich interpretace	45
5.4.1 Analýza výsledků dotazníku pro učitele	45
5.4.2 Analýza výsledků dotazníků pro rodiče.....	56
5.4.3 Interpretace výsledků výzkumné sondy k cílům a úkolům práce	68
5.5 Závěr výzkumné sondy.....	76
ZÁVĚR.....	79

RESUMÉ.....	81
SUMMARY	82
SEZNAM LITERATURY	83
SEZNAM GRAFŮ.....	86
SEZNAM PŘÍLOH.....	88

ÚVOD

Sexuální výchova na základních školách je v dnešní době převážně velice diskutované a kontroverzní téma, kdy se společnost “dělí” na dvě skupiny. V prvním případě se setkáváme s popularizací sexuální výchovy na školách, s jejími zastánci. Zástupci této skupiny propagují sexuální výchovu na prvním stupni, která dětem objasní otázky, které si kladou. Tento přístup je zaměřen na upevnování postoje dětí ke zdravé sexualitě a k pojetí jejich samostatné osobnosti. Prvotně by tyto odpovědi měly získat z rodinného prostředí, pokud se jim však těchto odpovědí z nějakého důvodu nedostane, nebo pouze zkresleně, měly by mít stále možnost je získat od jiného důvěryhodného zdroje. Z tohoto pramene plyne snaha zavedení sexuální výchovy do škol, zvláště na prvním stupni základních škol, kdy jsou děti zvědavé a otevřené. Druhá skupina zastává názor, že sexuální výchova je věcí ryze soukromou a měla by ji poskytovat pouze rodina, jelikož pouze rodina má právo rozhodnout, co svému potomkovi objasní a co ne. Nejedná se pouze o zarytý nesouhlas rodičů s touto výchovou, ale objevuje se dokonce i v řadách pedagogů. Toto může být ovlivněno nedostatečnou informovaností a u pedagogů převážně nepřípravou na tento předmět.

V dnešní době nás téma sexuality oslovuje ze všech stran, a to bez samotné snahy člověka tyto informace vyhledávat. Nalezneme je v časopisech, na internetu, v televizi a ve všudypřítomných reklamách. Dítě má tak přístup k neomezenému množství různých informací, kdy hlavní úskalí vidím v tom, že informace jsou nepodložené a často zkreslené. Dítě tyto podněty vnímá a zajímá se o ně. Aby nezískalo zkreslený obraz o sexualitě, je třeba dítěti vše řádně vysvětlit, a to již od prvopočátku jeho zájmu, proto je prvotně na rodině, zda svému dítěti poskytne zdravý pohled na sexualitu a věci s ní spojené. Následně by tuto roli měla přebírat škola a poznatky prohlubovat a objasňovat. Dítě tak získává jistotu ve svém životě, sebedůvěru a toleranci k druhým, nejedná se tedy pouze o poznatky z biologie a hygieny.

Cílem práce je ukázat současné postoje rodičů a učitelů základní škol Plzeňského kraje k sexuální výchově v primární škole, ukázat míru připravenosti učitele k samotné výuce a zjistit aplikaci spolupráce rodiny a školy v rámci sexuální výchovy.

V teoretické části této práce budou nejprve objasněny samotné pojmy sexuální výchova a sexualita, teoreticky vymežila význam, cíle a principy sexuální výchovy. Zaměřila bych se na postavení sexuální výchovy v primární škole v dnešní době a na její pozici z pohledu ministerstva školství. Následně bych uvedla charakteristiku dítěte mladšího školního věku, jeho vývoj a postoje. V další části bych se zaměřila na samotnou osobnost učitele sexuální výchovy, zvláště na schopnosti a dovednosti, kterými by měl disponovat, a připravenost učitele na výuku sexuální výchovy. V závěru teoretické části bych se zaměřila na funkci rodiny a sexuální výchovu v rodině a důležitost spolupráce rodiny a školy. V praktické části bych se zaměřila na vyvození výsledků samotného průzkumu z rodin a škol s oporou poznatků z části teoretické.

1 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA A SEXUALITA

1.1 Pojem sexuální výchova a sexualita

Tato kapitola je zaměřena na definování pojmu sexuální výchova a sexualita. V první části se zaměříme na pojem sexuální výchovy, vysvětlení tohoto pojmu a základní myšlenku sexuální výchovy. Následně je definován pojem sexualita a jeho vysvětlení.

Sexuální výchova

Sexuální výchova je výchova, která dítě provází od narození po celý život. Tuto výchovu zajišťuje rodina, okolí, média, škola, vrstevníci atd. Kultivuje základní motivy lidského chování. Ovlivňuje formování kognitivního a informativního rezervoáru rozvíjející se osobnosti a jejího objektivního vnímání sebe i vnějšího sociálního prostředí. Formuje názory a postoje z oblasti lidské sexuality, zdraví, životního stylu, mezilidských, partnerských, manželských a rodičovských vztahů. Ovlivňuje tvorbu dovedností, návyků a chování v oblastech sexuálního chování a mezilidských vztahů (Janiš, Täubner, s. 5-6). Dítě je obklopeno necílenou sexuální výchovou, kdy si ani samotní rodiče neuvědomují, že svým chováním a jednáním dávají svému potomkovi vzor do budoucna. Počátky výchovy se tedy objevují v rodině, kdy dítě sleduje vzájemné projevy mezi rodiči, vztah rodičů s jejich rodiči a samotné projevy rodičů k dítěti. Je tedy důležité, aby si rodiče tuto necílenou výchovu uvědomili a projevovali navzájem, i svému okolí, lásku a úctu. Pokud dítě získá dobrý vzor od počátku svého růstu, získává pozitivní předpoklad pro své budoucí dospívání a rozvoj. Rodiče tak upevní vzájemný vztah důvěry a opory v rodině a navedou dítě na vhodnou cestu k utváření kvalitních interpersonálních a sociálních vztahů. Svým kladným přístupem k sexuální výchově rodiče posílí vzájemnou důvěru s dítětem, a zároveň předchází získávání desinformací ze svého okolí a utváření si mylného názoru dítěte na sexualitu.

Výkladem pojmu sexuální výchova se zabývá mnoho odborníků a každý jej interpretuje odlišně. Avšak základní myšlenka zůstává, a to, že sexuální výchova je nedílnou součástí výchovy celkové, která provází člověka po celý život. Neomezuje se pouze na předávání strohých poznatků a informací z oblasti lidské biologie a hygieny. Zdravá sexuální výchova připravuje dítě k zodpovědnému

životu, připravuje jej na život partnerský, manželský a rodičovský. Zahrnuje ochranu zdraví a výchovu k dobrým mezilidským vztahům. Vede k pochopení samotné sexuality člověka a procesů odehrávajících se během dospívání a stárnutí. Dítě díky sexuální výchově získává zdravý pohled na svět a své okolí, na svoji osobu a buduje si sebedůvěru. „*Podstatu a cíle „sexuální výchovy“ tvoří vše, co přispívá k výchově celistvé osobnosti, schopné poznávat a chápat sociální, mravní psychologické a fyziologické zvláštnosti jedinců podle pohlaví a díky tomu zformovat optimální mezilidské vztahy s lidmi svého i opačného pohlaví.*“ (Uzel, 1996, s. 83).

Na osobnost dítěte působí mnoho dospělých, kteří svým jednáním dítě ovlivňují. Jedná se především o členy rodiny a vychovatele dítěte. Ze svého nejužšího prostředí dítě přejímá vzorce chování a jednání, které vidí u svých rodičů nebo učitelů. Tito neustále na dítě působí a je důležité, aby dítě získalo příznivé zkušenosti a poznatky, které se promítnou do jeho dalšího života. V tomto případě je třeba si uvědomit, že sexuální výchova probíhá ve třech vzájemně se prolínajících rovinách: v rovině citů, v rovině mezilidských sociálních vztahů a v rovině rozumové. **Rovina citů** dítěti poskytuje chápání rodinného zázemí jako zdroje lásky, důvěry, bezpečí, jistoty a pomoci. Rozvíjí schopnost empatie k druhému a k jeho potřebám, schopnost navazovat přátelství a komunikovat s vrstevníky i dospělými. Zajišťuje v dítěti udržení pocitu přirozeného studu. **V rovině mezilidských sociálních vztahů** upevňuje v dítěti vzorce vhodného sociálního, partnerského i rodičovského chování, upevňuje zdravé sociální návyky. Učí dítě rozlišovat chování v důvěrném prostředí a na veřejnosti. Učí a upevňuje základní dětské návyky v oblasti hygieny a péče o pohlavní orgány. **Rovina rozumová** zajišťuje představu o zdravé, dobře fungující rodině. Pravdivé, věku přiměřené odpovědi na otázky spojené se sexualitou a sexuální výchovou. Přiměřené informace a poučení nezbytné k ochraně před zraněním pohlavních orgánů a před pohlavním zneužitím. Zajišťuje dítěti dostatečný rozsah vhodných pojmů pro získané poznatky a jejich porozumění (Smolíková, Hajnová, s. 11). Je důležité provádět sexuální výchovu spojením těchto rovin, kdy jejich zastoupení ve výchově bude přiměřené a vyvážené. Pro ideální pojetí sexuální výchovy dítěte je

zajištění těchto rovin stěžejní, prvotně se musí budovat rovina citů, kdy se dítě v prostředí cítí dobře a nemá z ničeho obavy.

Sexuální výchovu můžeme vnímat ve třech základních modelech, kdy hovoříme o křesťanské, humanistické a pragmatické sexuální výchově. Křesťanská SV je orientována na vytváření zodpovědných postojů, které jsou založeny na předmanželské zdrženlivosti. Humanistická SV klade důraz na užívání vlastního rozumu při rozhodování o sobě samém. Je zdůrazňována úcta k životu, neomezování práv druhých a vzájemný respekt. Pragmatická SV zdůrazňuje kladné prožívání sexuality a snižování rizik s ní spojených - pohlavně přenosné choroby, neplánované těhotenství, právo říci „ne“ a další (Šulová, 1995, s. 45-46).

Je podstatné, aby si rodiče důležitost sexuální výchovy dítěte uvědomili a zvolili zodpovědný a vlídný přístup k samotné výuce sexuální výchovy a zodpovídání otázek sexuality. V dnešní době je sexuální tematika vystavována v celém okolí. Cenzurování takové tematiky je v dnešní době velmi omezené. Je volně přístupná na internetu, vystavována na prodejnách a neustále probírána v televizi či rádiu. Rodič neovlivní, kde se dítě k takovým informacím dostane, ale může ovlivnit samotné vnímání těchto informací a utvoření si zdravého názoru na toto téma, může předcházet mystifikaci dítěte ohledně tohoto tématu, ale pouze za těch podmínek, bude-li dítě dostávat otevřenou a upřímnou sexuální výchovu. Stejně tak je důležitá sexuální výchova ve školách, která by však měla navazovat na poznatky, jež si dítě přinese do školy. Měla by být opět cílená, otevřená a otázky by měly být otevřeně, ale zároveň k věku dítěte přiměřeně zodpovídány.

Pokud dítě bude žít v prostředí, kdy je sexuální výchova tabuizována nebo považována za věc nevhodnou a špatnou, bude tak sexualitu a otázky kolem ní vnímat. Může získat negativní postoje vůči sexualitě nebo si pohled utvoří z názorů kamarádů a médií. Proto je sexuální výchova v rodině podstatná, aby samotné dítě nebylo zmatené či vystrašené. Zdravá sexuální výchova dítě připraví na budoucí život a je pouze výhodou, má-li takové dítě dostatek podnětů a vhodných odpovědí.

Způsob poskytování sexuální výchovy dítěte je stěžejní pro jeho další vývoj a růst. Zprvu záleží pouze na rodiči, aby své dítě sexuálně vychovával, často si však rodič neuvědomí, že své dítě v tomto směru vychovává neustále a neustále na

něj působí. Dítě „okoukává“ způsoby jeho jednání a přijímá je za své. Stejný případ platí pro roli pedagoga, který se pro žáka má stát vzorem chování a jednání.

Sexualita

Sexualita je nedílnou součástí našeho života a identity. Jsou jí dány předpoklady, které se během celého života, od zrození po stáří, utvářejí. Zasahuje do všech fází lidského života a vyjadřuje všeobecnou životní energii v rovině tělesné, duchovní i duševní a sociální (Sielert, 1993, s. 7). Sexualita vymezuje životní roli, dělá z člověka chlapce nebo děvče, muže nebo ženu, otce nebo matku (Pšenička, 1994, s. 181). Sexualita určuje naši úlohu v celém životě. Zdravé pochopení a přijetí vlastní sexuality postupně utvoří z dítěte uvědomělého a zdravého jedince. Udává rozdílnost vztahu k manželskému partnerovi a vztahu k ostatním lidem. *„Je ústředním a celoživotním aspektem lidského života a zahrnuje sex, pohlavní identitu a roli, sexuální orientaci, eroticismus, rozkoš, intimitu a reprodukci. Sexualita je ovlivňována interakcí biologických, psychologických, sociálních, ekonomických, politických, kulturních, etických, právních, historických, náboženských a duchovních faktorů.“* (Weiss, on-line)

Sexualita je něco, co globálně ovlivní naši osobnost a budoucí postoje v partnerských a sociálních vztazích. Často se setkáme s názorem, kdy rodiče dělí činnosti a hračky na „chlapecké“ a „holčičí“, „mužské“ a „ženské“. Upevňovat v dítěti tento striktní názor a vést jej pouze k jednomu směru není vyhovující. Pokud se chlapec zaměří spíše na „dívčí“ směr, případně dívka na „chlapecké“, je důležité jejich rozhodnutí tolerovat, jelikož toto samo nic nevypovídá. Pokud rodič přijde za chlapcem s tím, že hrát si s panenkami je nevhodné, dítě tak může začít pochybovat o sobě samém. Dochází pak ke zvyšování obav z vlastní sexuality a jejímu přetváření, tímto samotným dochází k přetváření samotné osobnosti dítěte a může mít silný vliv na jeho další vývoj. Je podstatné vést dítě k pochopení vlastní sexuality a sexuality ostatních, jelikož tímto přístupem dochází k utváření zdravé a spokojené osobnosti. Je důležité brát sexualitu jako přirozenou věc. K lepšímu pochopení sexuality vede sexuální výchova, která by měla vést jedince k odpovědnému partnerství, manželství a rodičovství. Měla by ujasňovat otázky ohledně lidské sexuality a pravdivě, empaticky a přiměřeně tyto otázky zodpovídat. Sexuální výchova přispívá k tomu, aby člověk získal důvěru k sobě samému, a zároveň byl empatický k druhým. Podporuje úctu k lidem a druhému pohlaví. Díky této výchově

člověk lépe pochopí druhé lidi a uvědomí si důležitost vlastní sexuality a empatického přístupu. Proto je důležité začít se sexuální výchovou již od počátku života dítěte, dokud má dítě otevřený zájem a toto téma vnímá bez ostychu. V dětství je také tímto včasným přístupem budován pocit vzájemné důvěry v rodině, který si dítě udrží do následujících let života.

1.2 Členění sexuální výchovy

Podle Matějčka můžeme sexuální výchovu členit do tří základních oblastí. Jedná se o oblast vztahu, vzoru a oblast poučení. První oblast, oblast vztahu, znamená utváření citového vztahu dítěte k lidem. O této oblasti rozhodují rodiče. Pokud dítěti již od kojeneckého a batolecího věku zajišťují pocit bezpečí a jistoty, ono samotné dítě si dle daných vzorů vytváří vztah k lidem. V tomto období se tedy rozhoduje, jaké vztahy bude jednou chovat k druhým lidem, dává základ pro vzorec chování ve vztahu přátelském, mileneckém, manželském a rodičovském. Výchova v této oblasti probíhá vždy, i když o tom rodiče právě nevědí. Oblast vzoru se opět týká rodiny. Dítě přijímá modely svých rodičů přirozeně a bez vnucování. Učí se napodobovat vzorce, tedy rodičovské „ženské“ a „mužské“ chování. Sleduje jejich mluvu, vzájemnou mimiku, vzájemnou sexuální přitažlivost, náklonnost a projevy takové přitažlivosti. Opět se jedná především o výchovu, kterou si rodiče plně neuvědomují, a která přesto dává hlavní základ budoucímu životu jejich dítěte. Oblast poučení je záležitostí školy. Škola by proto měla poskytovat učitele-odborníky, kteří jsou odborně a metodicky vzdělávání. Navazuje na oblast vztahu a vzoru. Avšak pokud se člověku nedostane v útlém dětství pozitivního modelu a správného citového vyladění ve vztahu k lidem, pak ani poučení ve škole nepomůže. Takový člověk je sice schopen sexuálně žít, ale je o mnoho ochuzen. Nedostává se mu uspokojení v citové hloubi, ale k pouhému uspokojování pohlavního pudu (Matějček, 2007, s. 163).

Oblast vztahu a vzoru dává základ pro utváření osobnosti člověka a jeho sexuality. Je kladen velký důraz na vliv rodiny, který by měl být pozitivní a vřelý. Pokud dítě bude vyrůstat v rodině, ve které si její členové projevují úctu a lásku, získá tento předpoklad i dítě. Je důležité, aby takový model rodiny byl podporován a bylo na něj apelováno. Vzory chování v rodině utváří dětský pohled na sexualitu a pomáhá chápat „mužské“ a „ženské“ vzory. Pokud dítě bude získávat dobré vzory z rodiny a ve škole se mu dostane odborného a vhodného přístupu, vedeme jej dobrou cestou pro kvalitní budoucí život. Je důležité v obou složkách, rodině i škole, zachovat pocit bezpečí a důvěry. Dítě si musí být jisto, že

mu bude odpovězeno pravdivě, že nebude za své otázky káráno, přehlíženo a že se nesetká s výsměchem. Jiným přístupem bychom v dítěti vzbudili strach a nejistotu, nejen v otázkách sexuální tematiky, ale i ve vnímání jeho samotné osobnosti.

Ze spojení těchto tří oblastí je zřejmé, že je třeba podporovat efektivní spolupráci rodiny a školy, jelikož tím můžeme utvářet ze samotného dítěte empatickou, citlivou a vyspělou bytost

Sexuální výchovu je možné členit podle její obsahové stránky. Hovoříme o šesti základních okruzích, které jsou následně rozděleny na jednotlivá témata (Podroužek, 1997, s. 53). Prvním základním okruhem je téma Člověk, které zahrnuje anatomie a fyziologii člověka, rozmnožování, pubertu, tělesný vzhled, pohlavní příslušnost a zaměření a imunitní systém. Tato témata jsou zaměřena na správné názvosloví z oblasti lidského těla, pochopení funkce částí lidského těla, příprava na pubertu a fyzické i psychické změny, které v tomto období nastávají. Téma rozmnožování je zaměřeno na početí dítěte a roli muže a ženy při početí, vývoj plodu a porod. Role muže a ženy během tohoto období. Informace o antikoncepci a neplodnosti, jsou zmiňovány možnosti způsobu porodu. Tělesný vzhled je zaměřen zvláště na pochopení jedinečnosti člověka a odlišností muže a ženy. Je kladen důraz na hodnoty, kdy člověk nemá soudit druhé podle vzhledu druhého. Druhý okruh rozebírá vztahy mezi lidmi. Rodinu, její funkci, jednotlivé členy, prostředí rodiny, lásku, typy rodin. Dalším tématem je kamarádství a přátelství, vzájemné vztahy mezi přáteli, podpora přátel, typy přátelství. Následují témata lásky, chození spolu, manželství a rodičovství. Zde je kladen důraz na morální hodnoty, vzájemnou úctu, vedení k zodpovědnému chování k sobě i druhému, příprava na budoucí rodinu. Osobní dovednosti představuje třetí okruh, kdy je rozebírán hodnotový systém, schopnost rozhodování a důsledky rozhodování, komunikace se zaměřením na efektivní komunikaci. V rámci komunikace jsou probírány verbální i neverbální projevy, výběr vhodného slovníku s ohledem na společnost, ve které se dítě právě nachází. Je probírána asertivita a práva dítěte. Způsoby hledání pomoci a její poskytování. Čtvrtým okruhem je sexuální chování, které je složeno z dvou hlavních témat: Sexualita v průběhu života a Partnerský a sexuální život. První téma se zabývá přijetím sexuality a svého těla, pohlavní přirozenost a hovoření o sexualitě otevřeně se svými blízkými. Partnerský a sexuální život připravuje žáky na dospělost a intimní kontakt. Vzájemné si vyjádření lásky a právo na odmítnutí jakýchkoliv dotyků od jiného člověka. Pátým okruhem je sexuální zdraví, kdy je probírána

antikoncepce, pohlavně přenosné choroby (AIDS, HIV), zneužití dítěte a plodnost. Poslední okruh zahrnuje společnost a sex, kdy jsou probírány pohlavní role, sexualita a zákon, předsudky a diskriminace a vliv sdělovacích prostředků na chápání sexuality (Podroužek, 1997, s. 53 – 61)..

1.3 Cíle a principy sexuální výchovy

V této kapitole se zaměříme na rozbor cílů sexuální výchovy, na vymezení obecného ideálního cíle a dílčích cílů sexuální výchovy. Principy sexuální výchovy navazují na dílčí cíle sexuální výchovy, kdy jsou definovány jednotlivé principy sexuální výchovy pro zajištění největší efektivity výuky sexuální výchovy a zajištění její atraktivity pro žáka.

Cíle sexuální výchovy

Cíle jsou formovány na základě rozvoje a potřeb společnosti a lidí této společnosti. V sexuální výchově pracujeme s pojmem obecného ideálního cíle výchovy. Dosažením takového ideálního cíle by byla osobnost, jež vede kvalitní a zdravý život v partnerství, manželství a rodičovství. Zároveň by byla zaručena sociální, etická, psychická a biologická rovnováha. Takto vybavené osobnosti by společně tvořily harmonickou společnost se vzájemnou empatií. Ne často je možné ideálního cíle plně dosáhnout, avšak je důležité se k tomuto cíli co nejvíce přiblížit a podílet se na výchově spokojené osobnosti.

„Hlavním cílem školní výchovy je připravit mladé lidi pro život v dospělosti a pro jejich role ve společnosti. Jestliže sexualita, manželství a rodinný život jsou důležitým prvkem v životě většiny obyvatelstva, potom zcela jistě je logickou a nutnou povinností školy připravit mladé lidi i pro tuto oblast. Sexuální výchova musí být pokládána za jednu část celkové školní výchovy, která zprostředkovává dětem a mladým lidem informace nutné, aby byli schopní vytvořit si správný názor, úsudek i postoje.“ (Wynnyczuk, V., 1989, cit. podle Janiš, 2008, s. 41)

Cíle sexuální výchovy jsou ve školní praxi dány třemi základními rovinami, ve kterých sexuální výchova probíhá. Rovina kognitivní a informativní ukazuje důležitost informací a poznání. Je obrazem množství daných informací a poznání, zvláště jejich kvalitou, které žák ve výchově získá. Rovina postojová a emocionální zahrnuje míru kvality a množství vytvoření emocionálních a identifikovaných postojů a názorů k jednotlivým vědomostem, dovednostem, návykům a k chování z oblasti sexuální

výchovy. Poslední rovina, rovina dovedností, návyků a chování, obsahuje množství a kvalitu získaných dovedností, návyků a chování, které má žák v sexuální výchově získat (Janiš, Täubner, 1999, s. 9).

„Obecný ideální cíl je kvalitní a zdravý život v partnerství, manželství a rodičovství, přičemž je v něm obsažena harmonie sociální, etická, psychická a biologická.“ (Täubner, on-line)

Pro dosažení ideálního cíle, nebo alespoň k jeho maximálnímu přiblížení, je třeba zohlednit **cíle dílčí**. Tyto cíle přispívají k vhodné realizaci sexuální výchovy na škole. Jsou založeny na postupnosti a ve školní praxi jsou realizovány formou pedagogických principů. Jsou založeny na věkové hranici dětí, kdy se u konkrétního věkového stupně dítěte očekává konkrétní úroveň vědomostí, postojů, chování, dovedností a návyků. Mezi hlavní dílčí cíle sexuální výchovy patří pochopení rozmanitosti projevů a rozvoje lidské sexuality, správné a přiměřené vyjadřování, využití všech podnětů k sexuálnímu utváření žákovy individuality a rozvoje vztahu k mravním normám, lidským hodnotám a úctě k lidem, poskytnutí potřebného poučení, postojů a dovedností ohledně ochrany před nemocemi a jinými ohroženími (např. zneužívání návykových látek, sexuální zneužívání, nežádoucí těhotenství, přenos pohlavních chorob apod.). Dále vedou k pochopení pohlavní identity, k jejím zvláštnostem a vzájemnému respektu, pomáhá odstraňovat bariéry mezi představami a běžným životem (Janiš, Täubner, 1999, s. 9-11).

Cíle sexuální výchovy jsou postaveny tak, aby postupně, přiměřeně věkové a mentální zralosti rozšiřovaly poznatky o sexualitě, sexu, biologii a vzájemných vztazích, rozvíjely schopnost empatie s druhými, chránily dítě před úskalími moderní doby, například sexuálním zneužíváním, deviantstvím, pokřiveným pohledem na sexualitu a podobně. Dílčí cíle jsou postaveny tak, aby dítě získalo kvalitní a efektivní výchovu, která vede k přijetí a pochopení jeho osobnosti, k toleranci k druhým, k uvědomění si okolního nebezpečí a ke znalosti vlastních práv a povinností. Tyto dílčí cíle utváří cíl obecný, a to utvořit zdravou, harmonickou osobnost. Pedagog by k těmto dílčím cílům měl přistupovat se zodpovědností a pokusit se je co nejvíce splnit s ohledem na individualitu jednotlivých žáků. Tímto žáci získají dovednosti, zkušenost, znalosti a schopnosti, které je budou provázet dalším životem a ovlivní je.

Principy sexuální výchovy

Vychází z dílčích cílů sexuální výchovy, které jsou charakterizovány v předešlé kapitole: *Cíle sexuální výchovy*. „*Principy v sexuální výchově jsou výsledkem současné úrovně vědeckého poznání v pedagogice a psychologii a vyjadřují zobecněnou společenskou a historickou zkušenost výchovných systémů sexuální výchovy u nás a v zahraničí.*“ (Janiš, Täubner, 1999, s. 11) Ovlivňují chápání sexuální výchovy v konkrétní společnosti.

Pro aplikaci sexuální výchovy na základních školách je důležité pochopit podstatu dodržování několika zásad. Zásada rovnosti, kdy je vzdělání poskytováno bez jakékoliv diskriminace. Výklad této zásady lze upřesnit tím, že právo na vzdělání mají dívky i hoši, všechny věkové kategorie s ohledem na přiměřenost sdělených poznatků k jejich věku. Zásada vzájemné úcty a respektu. Kvalitní výuka sexuální výchovy musí probíhat v prostředí vzájemné úcty, respektu a důvěry. Je důležité, aby pedagog dbal na dodržování principů snášenlivosti a solidarity. Poslední je zásada svobodného šíření poznatků, kdy je hovořeno o poskytovaných informacích, které jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání (Veselá, on-line).

Při výuce sexuální výchovy se spojují obecné didaktické principy, principy mravní výchovy spolu se specifickými. Obecné principy mají svoji roli v každém předmětu, v celém pedagogicko-didaktickém vlivu učitele (např. princip názornosti, přiměřenosti, soustavnosti a další). Principy mravní výchovy jsou zaměřeny na osobnost žáka, na jeho identifikaci, na úctu k individualitě žáka a jiné). Specifické principy vyjadřují těsné propojení výchovy a výuky, jejichž zpracování je nejvýznamnější v samotné aplikaci. Aplikace těchto principů zefektivňuje výchovně vzdělávací proces učitele a současně umožňuje žákovi využití vědomostí, postojů a chování nejen v aktuální situaci, ale i pro svoji budoucí individuální a sociální existenci (Janiš, Täubner, 1999, s. 16).

K základním didaktickým zásadám a principům k výuce sexuální výchovy jsou doplňovány zásady tradiční mravní hodnoty, jako úcta k žákovi, respektování osobnosti žáka, zachování diskrétnosti, budování žákovi důvěry (Podroužek, 1997, s. 62).

V současné době byly specifikovány základní specifické principy, které vycházejí ze současné pedagogické teorie i praxe. Základem pro jejich navržení bylo získání

specifických zkušeností z obdobných systémů ve světě. Koncepce těchto principů byla založena na individualitě jednotlivých žáků, spolupráci dospělých, konkrétně rodičů a pedagogů, na delikátnosti témat týkajících se sexuální výchovy. Jedná se o deset základních principů ve výuce sexuální výchovy.

Princip spolupráce rodičů a školy je založen na tom, že primární úlohu hraje rodina. Tento princip ukazuje na důležitost vzájemné spolupráce rodiny a školy, kdy pedagog seznámí předem rodiče s obsahem sexuální výchovy, použitými metodami a s cíli výuky. Je třeba, aby učitel respektoval běžné i alternativní postoje rodičů a dokázal jim důležitost výuky objasnit. Učitel by měl být v tomto směru empatický a zvolit vhodnou dobu a formu sdělení. Pedagog rodiče pravidelně informuje o realizaci sexuální výchovy a umožní rodičům se vhodným způsobem zapojit. Je dobré, pokud rodiče s tématy souhlasí, ale pedagog jejich souhlas pro výuku přímo nepotřebuje.

Princip začlenění sexuální výchovy do obecného projektu výchovy dítěte. Tímto je myšleno zapojení sexuální výchovy do globální výchovy. Dochází k prezentaci souvislostí s ostatními složkami výchovy, jako je výchova rozumová a poznání, výchova mravní, estetická, tělesná a další. Jedná se o aplikaci mezipředmětových vztahů, kdy je tematika sexuální výchovy začleňována do všech vyučovacích předmětů a dalších výchovných aktivit. Učitel ve svém výchovně vzdělávacím procesu na žáka neustále působí, a je podstatné si uvědomit, že žáka formuje i mimointencionálně, proto by v problematice sexuální výchovy měl být vzdělán každý učitel.

Princip vědeckosti v sexuální výchově poukazuje na objektivnost a pravdivost informací, které učitel předává a které odpovídají současné úrovni vědeckého poznání žáka. Učitel zohledňuje věk žáka a používá tomu přiměřené pojmy, metody, názorné a didaktické pomůcky.

Princip důvěry patří k základním principům sexuální výchovy ve škole. Učitel formuje vědomosti, postoje, dovednosti a chování žáka a k tomu potřebuje žákovu důvěru. Odhalují se intimní témata a učitel k této problematice musí přistupovat s maximální empatií a otevřeností. Děti projevují určitou míru ostýchavosti a studu a učitel musí budit velký stupeň důvěry ke svěřování se, k dotazům, k radám a samozřejmě i důvěru v pravdivost a smysluplnost jeho výchovného konání.

Princip koedukovanosti v sexuální výchově je založen na společné výuce chlapců a děvčat. Předpokládá se, že mezi vědomostmi a schopnostmi vyjadřování jednotlivých dětí není markantní rozdíl, a proto je dobré uskutečňovat výuku koedukovaně. Umožňuje vzájemný výcvik dovedností, mravního chování, etikety a mezilidských vztahů. Jedná se o praktickou výchovu k budoucímu partnerskému chování. V koedukované sexuální výchově je důležité vymezit témata, která mohou probíhat za účasti celé třídy, a témata, která je dobré vyučovat odděleně (skupina chlapců a děvčat) V tomto případě se jedná především o otázky onanie, menstruace a další.

Princip etičnosti je nosným principem sexuální výchovy. Vede dítě k určitému mravnímu ideálu v oblasti sexuálního chování. Je to tedy výchova mravních mezilidských vztahů, k žádoucímu mravnímu chování i v oblasti typického sexuálního chování včetně tolerance k názorům a sexuálním menšinám.

Princip aktivity žáka a spolupráce se žákem je založen na aktivizaci žáka ve výuce. Staví do pozadí strohé sdělování informací a podporuje kreativní výuku, kdy žák získá poznatky spolu s učitelem. Vědomosti, které žák takto získá, jsou trvalé a provází jej po jeho celý život, proto je nutná vysoká aktivita žáka a spolupráce učitele a žáka.

Princip komplexnosti a harmonie v sexuální výchově ukazuje na nutnost rozvíjení všech oblastí sexuální výchovy najednou. Tato témata se pak postupně rozvíjejí se vzrůstajícím věkem dětí do šíře i hloubky. Jsou přiměřeně předávána s ohledem na biologické, sociální a psychické zrání. Princip harmonie vyjadřuje vyvážený vztah mezi jednotlivými tématy sexuální výchovy a mezi výchovou k postojům, dovednostem a chování.

Princip osobnosti sexuálního pedagoga staví na roli odborníka. Pedagog sexuální výchovy má mít odpovídající vzdělání v pedagogice, sexuální pedagogice a psychologii. Svým chováním, vlastnostmi a pedagogickými dovednostmi je vhodnou osobností pro sexuální výchovu žáků na škole. Měl by na škole plnit funkci poradenskou a konzultační.

Princip přiměřenosti v sexuální výchově je začleněn do obecných pedagogicko-didaktických principů. Jedná se o vzájemně se prolínající oblasti metod a prostředků, které učitel volí ve výuce, a oblasti obsahu a cílů sexuální výchovy. Přiměřenost je chápána

z hlediska biologické, psychické a sociální zralosti žáka. Je kladen důraz na individuální přístup a aktuální rozpoložení dítěte (Täubner, 1997, s. 12-16).

Z dalších podstatných principů jsou navrhovány principy laskavosti a přátelskosti ve výuce, princip empatie a zbavování strachu, princip budování odpovědnosti a ochrany sebe i druhého, princip práva na omyl a individuální přístup a princip tolerance k právům a názorům druhého (Sielert, 1995, s. 7).

Pondělíčková-Mašlová navrhla základní principy zdravé a správné sexuální výchovy, jejichž dodržování vede k dobré sexuální výchově. Princip spontánnosti předpokládá, že výchova v sexuální oblasti může být účinná pouze tehdy, je-li pedagog sám přesvědčen o potřebnosti a správnosti sexuální výchovy. Princip přiměřenosti definuje užívání vhodných pojmů a poskytování přiměřeného množství informací s ohledem na věk a zralost dítěte. Princip aktivní imunizace ukazuje na důležitost přenášení poznatků dospělých na své děti, podělení se s nimi o získané znalosti a zkušenosti. Opakování a prohlubování těchto poznatků, aby se dítě dokázalo vyrovnat s aktuální situací – bude na ni připraveno. Princip důvěry charakterizuje podstatu vytvoření důvěrného prostředí v rodině. Ukazuje na skutečnost, že je třeba nejen v dítěti vzbudit pocit důvěry v rodiče, ale i rodič má důvěřovat svému dítěti. Princip pravdivosti značí, že i malým dětem se odpovídá pravdivě, nezamlčuje se, ale je třeba zvolit vhodnou alternativu k jejich věku. Princip návaznosti značí způsob spirálovitého učení, kdy jednotlivé poznatky rozšiřujeme a navazujeme na ně dalšími poznatky. Princip otevřenosti klade důraz na to, že i o intimních věcech si můžeme promluvit s někým jiným, není třeba trápit se s problémem sám. Je třeba informovat děti a mládež o možnosti obrátit se s problémem na dětského lékaře, pokud není v moci pedagoga dětem pomoci (Pondělíčková-Mašlová, 1990, s. 29-33).

Všechny výše zmiňované principy, zásady a jejich kombinace jsou při sexuální výchově stěžejní. Jedním z nejpodstatnějších je princip osobnosti sexuálního pedagoga, jelikož podle jeho osobnosti je ovlivňován přístup ke všem ostatním principům. V malém množství školních institucí je odborný sexuální pedagog, většinou tuto výuku zajišťují běžní učitelé bez vzdělání zaměřeného na sexuální pedagogiku. Pokud se učitel bude držet vymezených principů, je žákovi zaručena kvalitní sexuální výchova. Žák by byl zdravě a postupně seznamován s tematikou sexuální výchovy, a pokud by docházelo ke kvalitní

spolupráci rodiny a školy, nedocházelo by k malicherným rozporům. Často jsou některé principy ve školách opomíjeny a sexuální výchova je omezena na strohé sdělování informací. Při porušení principu důvěry hrozí, že žák bude silně poznamenán a k sexuální výchově získá negativní přístup. Otázky v této oblasti mohou následně vyvolávat strach a vést k dezinformacím. Zastávám názor, že pedagog by měl tyto principy znát a zdokonalovat se v jejich uskutečňování, jelikož samotná jeho osobnost a přístup ovlivňuje dítě. Dodržováním stanovených principů a zásad pedagog zajistí vstřícné prostředí pro výuku sexuální výchovy a otevře žákovi možnost pro projevení jeho zvědavosti a zájmu. Z hlediska rodinného prostředí by bylo vhodné, aby rodič byl seznámen s těmito zásadami a své jednání s dítětem jim přizpůsobil podle potřeby. Dodržování vybraných principů a zásad v rodinném prostředí dítěti poskytne oporu a důvěru v rodiče, kterou bude udržovat po celý svůj budoucí život. Jedná se především o principy důvěry, etičnosti, komplexnosti, harmonie a přiměřenosti. V tomto směru by byl upraven princip osobnosti sexuálního pedagoga na osobnost rodiče, kdy je třeba, aby byl rodič laskavý, chápavý, otevřený a vlídný. S těmito principy úzce souvisí zásada vzájemné úcty, která zajišťuje vhodnou kooperaci mezi rodičem a dítětem.

1.4 Význam sexuální výchovy

„Jedině škola je schopná předat žákům ucelený systém vědomostí, dovedností a návyků. Mnohdy musí uvádět na pravou míru dezinformace, kterými žáci ve velké míře trpí, zejména když zdrojem informací z oblasti sexuální výchovy jsou jejich vrstevníci či média.“ (Janiš, Marková, 2007, s. 23)

V užším pojetí sexuální výchova chrání dítě před mnoha nebezpečími, jako jsou sexuální devianti, násilníci apod. Dává dítěti jeden z hlavních poznatků, a to, že jeho tělo je pouze jeho a nikdo nemá právo se jej dotýkat proti jeho vůli. Uvědomí si fungování vlastního těla a tělesných procesů a pochopí význam empatického pohledu k druhým lidem.

V pojetí programu *Výchova ke zdravému životnímu stylu (Health Education Program)* pod záštitou Sorosovy nadace v Praze má sexuální výchova tyto hlavní významy: (Rydlo, on-line)

- *Žák porozumí, jak sexualita souvisí s jeho celkovým zdravotním stavem.*
- *Žák pochopí, že sexualita je normální zdravou součástí života každého člověka.*

- *Žák se naučí rozlišovat sexuální mýty od reality.*

Význam sexuální výchovy je v dnešní době stěžejní a mělo by být apelováno na její rozšíření ve školách a zvyšování odbornosti pedagogů v této oblasti. Děti jsou v dnešní době ovlivňovány masovými médii, svými vrstevníky a kamarády. Pokud se jim nedostane kvalitní sexuální výchovy, dostávají se do ohrožení. Ať už získáním zkreslených názorů o sexuálním, partnerském či rodinném životě, tak jednáním v situacích s jinými lidmi. Měly by znát důsledky svých kroků a být otevřeně upozorněny na nebezpečí zneužití. Měly by znát, co je špatné a proč je to špatné. Uvědomit si vlastní právo na soukromí a na to říct: „*Je mi to nepříjemné.*“ Takové uvědomění hranic, zavedení vlastních postojů na podkladě pravdivých informací zajišťuje sexuální výchova. Proto je důležité ji učit, a to v rodině i ve škole. Poskytnutí kvalitních informací zabezpečuje naše dítě a učí jej správnému chování a pojetí sebe samotného.

Sexuální výchova se pevně zařadila do pedagogické teorie i praxe. Stala se součástí výchovně-vzdělávacích programů, obsahem projektů humanistické výchovy i výchovy ke zdravému životnímu stylu. „*Cílem účinně prováděné sexuální výchovy není strašit. Pouhá epidemiologická fakta, většinou již dostatečně známá, vyvolávají již sama o sobě až příliš mnoho strachu. Přitom je ovšem skutečností, že lidé tuto pravdu znát musí. Strach pramenící ze znalostí faktů může posloužit jen jako motivační činitel, který povede k tomu, že lidé projeví zájem a potřebou pozornost a ochotu podle doporučení sexuální výchovy modifikovat své sexuální chování. Sama sexuální výchova nesmí strach stupňovat, ale naopak jej z lidí snímat.*“ (Brzek, Hubálek, Procházka, 1990, s. 12)

Sexuální výchova má v životě člověka stěžejní význam. Nejen výchova ve škole, ale i výchova v rodině a je třeba dosáhnout splynutí těchto dvou stran.

Hlavním významem sexuální výchovy je utváření samotné osobnosti člověka, pochopení jeho sexuality a utvoření pozitivního vztahu k vlastní sexualitě a osobnosti. Utváří také chápající postoj k sexualitě druhých a k různým odlišnostem. Sexuální výchova dává, spolu s propojením s ostatními výchovami, dítěti základ pro společensky odpovědnou, empatickou bytost, která chápe společenské morální aspekty a která tyto aspekty hodlá dodržovat a šířit dále. Taková ucelená osobnost pomáhá budovat vyspělou moderní společnost, která má silné morální a empatické cítění a postoje a ve které je pevné místo pro budování pevné a spokojené rodiny.

2 CHARAKTERISTIKA MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Mladší školní věk představuje období od 6 do 12 let, tedy období nástupu do základní školy po dobu přechodu z prvního stupně ZŠ na stupeň druhý. Vstup dítěte do školy je podmíněn fyzickou i psychickou zralostí, která vyhovuje školním požadavkům. V tomto období se dítě více socializuje a je stavěno do nové situace, kdy přichází do nového prostředí a utváří si zde své společenské postavení. Zvyká si na nový denní režim, kdy z období hry je třeba přejít na období učení. Obecně se uvádí, že počátek tohoto období nastává zahájením školní docházky a končí v době, kdy dítě začne pohlavně dospívat.

Mladší školní věk je možné dělit na dvě hraniční kategorie, tedy na raný a střední školní věk. Období raného školního věku je bráno od 6 do 9 let. V tomto období je charakteristická změna sociálního postavení stimulující další vývoj dětské osobnosti a různých dílčích schopností a dovedností. Dítě má mít již základní hygienické a společenské návyky. Vidí biologické rozdíly mezi dívkami a chlapci. Sexuální výchova je v tomto období pozvolná a je zaměřena převážně na hygienické a sociální návyky. Ukazuje vhodné chování v kolektivu, učí správnému chování k opačnému pohlaví. Poznatky jsou předávány úměrně věku, kdy míra informací je podávána pravdivě, ale stále ještě přiměřeně. Na počátku tohoto období pedagog pěstuje zvláště vzájemnou důvěru a přátelské prostředí ve třídě. Od 9 let dítě přechází do období středního školního věku. Trvá přibližně do 11. až 12. roku života. Tento věk je charakterizován pozvolnými změnami, které lze považovat za přípravu na dobu dospívání. Žáci se podrobněji učí o biologii člověka a vývojových změnách v tomto období a o období pubescence. Jsou vedeni k vzájemné toleranci a empatii. Kladen je důraz na vzájemné chování a na odpovědnost za bezpečné jednání za sebe a ostatní. Jsou seznámeni s informacemi o přenosných i nepřenosných nemocech, o sexuálním životě a jsou vedeni k pochopení partnerských vztahů a k toleranci (Vágnerová, 2012, s. 305-311). I přes probíhající změny je toto období fáze citové vyrovnanosti a relativního klidu a pohody (Erikson, Matějček in Vágnerová, 2012, s. 255).

2.1 Psychický vývoj v mladším školním věku

V prvním ročníku základní školy se prohlubuje zájem o informace o pohlavním životě, kdy zvýšenou aktivitu vykazují dívky. Většinou se jedná o oblast porodu a těhotenství. Mění se způsob poznávání světa, kdy z vlastní experimentace přechází na poznání

prostřednictvím učebnic, učitele, médií a pojmového učení. Dochází k intenzivnímu rozvoji formální myšlenkové operace, kdy dítě zvládá abstrakci, generalizaci a operuje s obecnými pojmy a představami. Morální vývoj se individualizuje. Dítě již nepovažuje za správné téměř všechny příkazy, zákazy a názory dospělých, postupem času dochází k morální autonomii.

Toto období je jednou z nejdůležitějších vývojových etap v životě člověka. Dochází k celkovému racionálnímu dozrání, ustálení zájmu o druhé pohlaví a postupnému společenskému dozrání. Jedná se o období konkrétních logických operací, kdy je členěno na dvě hlavní fáze. První fáze je naivní realizmus, kdy je dítě ve věku od 6 do 8 let vázáno názory svých rodičů. Naprosto jim důvěřuje a zastává postoj „co rodič dělá, dobře dělá“. Dochází k postupné adaptaci na školu, kdy dítě musí překonat svoji hravost a pracovat na míře své soustředěnosti. V druhé fázi mluvíme o kritickém realizmu, tedy o období mezi 8. a 12. rokem života. Tato doba předchází pubescenci a z pohledu dítěte dochází ke kritičnosti a neustálé kontrole rodičů. Dochází ke zvyšování sebedůvěry a oddělování od autorit (Šilerová, 2003, s. 60-63). V tomto období je důležité, aby dítě mělo již pevné základy důvěry z raného školního věku, jelikož v této době se uchyluje k vrstevníkům či jiným přátelům a může docházet k získávání mnoha různých dezinformací

V období naivního realismu má rodič možnost vybudovat silné prostředí důvěry pro dítě. Dítě rodiče považuje za hlavní autoritu a s jejich názory se zcela ztotožňuje. V této fázi přejímá jejich postoje, názory a vzorce chování. Rodič tak má možnost na dítě silně intencionálně působit a ukázat mu, že v domácím prostředí je v bezpečí a dostane se mu lásky, opory a vlídného přístupu. Podstatné také je, aby si rodič uvědomil, že na dítě působí i neintencionálně, tudíž jej ovlivňuje vším, co učiní a jak jedná. Druhým silným faktorem v naivním realizmu byla charakterizována osobnost učitele, který na dítě také neustále působí, jak uvědoměle, tak neuvědoměle. I on musí zvážit své vystupování a poskytnout dítěti dobrý vzor. Učitel by měl pracovat na vytvoření příznivého prostředí ve třídě. Snažit se utvořit prostředí důvěry, vzájemného pochopení, vlídnosti a tolerance. S nástupem kritického realismu dochází k získávání vlastních postojů a názorů a oddělování se od autorit, které představují rodiče, učitelé a jiní vychovatelé. V této době je dobré mít vybudovaný důvěrný vztah v rodině i ve škole. Rodič stále může poskytnout rady svému dítěti a pravdivě odpovědi k nově nabytým informacím, které dítě získá od

svých vrstevníků a přátel. Pokud v rodině takové prostředí není, může tuto roli převzít škola, kde učitel vybudoval vhodné prostředí. V případě, že se dítě nemá na koho obrátit, v této fázi věří svým přátelům a může být mylně informováno a tyto poznatky si v sobě uchovat. Následně může docházet ke zbytečným obavám o vlastní sexualitě a „normálnosti“.

2.2 Sexuální chování v mladším školním věku

Sexuální vývoj dítěte začíná jeho narozením. V prvních dvou letech dítě pozoruje části svého těla a uvědomuje si tělesné uspořádání. Do třetího roku života si uvědomuje pohlaví, k němuž patří, a je schopno rozpoznat pohlaví dítěte i dospělého. Více se zajímá o své vyměšovací orgány, avšak ještě na ně nehledí jako na orgány pohlavní. Do pátého roku života se objevují hry na doktora a jim podobné. Projevuje aktivní zájem o rozdílnosti druhého pohlaví a dochází ke vzájemnému zkoumání.

Podle Pondělíčkové-Mašlové představuje věk 5 až 6 let dobu zvyšování zájmu o to, jak samo přišlo na svět, jaké bylo jeho chování jako miminka. Upřednostňuje hru s příslušníky svého pohlaví a přemýšlí o funkci pupku na břiše.

Ve věku 7 až 8 let se zvyšuje zájem o sexuální otázky a děti je společně probírají. Nedostane-li se jim dostatek pravdivých a správných informací, vznikají různé dětské teorie o těhotenství a porodu. V otázkách porodu projevují větší zájem dívky než chlapci.

V 9. až 10. roku života nastává přelom, kdy se zvyšuje zájem o opačné pohlaví. Chlapci a dívky si dávají vzájemně najevo svoji náklonnost a při vyučování si posílají psaníčka. V tomto období začíná být dětem nepříjemná nahota v přítomnosti cizích lidí a dívky poprvé získávají zkušenosti se zamilovaností. Děti už vědí, že pár nemusí být sezdaný. Začíná se objevovat zájem o necudnosti a chlapci píší a malují obrázky na toaletách. Děti se sexuálně vzrušují povídáním a vyprávějí si sexuální příběhy. V tomto období se objevují první pokusy o onanii, často pod vedením staršího chlapce.

V 11. roku života sledují vlastní dospívání, pokud se některé z dětí odchyluje od průměru, zneklidní. Dochází opět k separaci pohlaví, kdy se utvářejí skupiny dívek a hochů. Hoši se o dívky nezajímají a pohlížejí na ně jako na hloupé. Obě pohlaví se zajímají o úlohu otce a o detaily aktu plození. Zajímají se o sexuologickou literaturu, kdy

při jejím prohlížení pociťují sexuální vzrušení. Chlapci začínají dívky pošťuchovat s úmyslem dotknout se jich (Pondělíčková-Mašlová, 1990, s. 25-28)

Rodič by si měl uvědomit, že sexuální chování jeho dítěte začíná již s narozením dítěte. V batolecím období si již uvědomuje části svého těla a ke konci batolecí období dochází k uvědomění svého pohlaví a schopnosti rozpoznání odlišného pohlaví. V tomto věku dochází ke zvýšenému zájmu o vlastní vyměšovací orgány, kdy jej dítě poznává hmatem a zkoumá je. Rodič by neměl toto ohmatávání chápat za něco špatného a dítěti jej zakazovat. Jedná se o přirozené poznávání vlastního těla, které není zaměřeno na pohlavní uspokojování. Rodič by měl dítě vést k tomu, že se jedná o běžný zájem, ale je třeba zachovávat jistou míru intimity. V předškolním věku si dítě plně uvědomuje rozdílnost pohlaví a zajímá se o druhé pohlaví. Pokud rodič nalezne své dítě při hrách, kdy děti vyhledávají možnost se poznat, opět by měl zvolit respektující přístup a dětem vysvětlit, že se takové hry nehodí, ale dát jim možnost uspokojit svoje poznání, například společné prohlížení knížky. Opět by měl být kladen důraz na zmínku, že se nejedná o nic špatného, ale jsou lepší možnosti poznání tělesné stavby člověka. Po celé období vývoje dítěte, se zaměřením na vývoj jeho sexuálního chování, je třeba zachovat klid a vystupovat vstřícně a otevřeně. Volit vhodná slova s přihlédnutím k věku a snažit se dítěti s pohlavním poznáním výpomoci. Vést ho k pochopení vzájemné úcty a lásky a ne pouze zájmu o pohlavní rozdíly. Na otázky odpovídat pravdivě a využívat možností k zavedení rozhovoru o sexuálních otázkách. Je důležité si uvědomit, že sexuální chování člověka provází celý život, ale pouze na počátku tohoto života je člověk nejvíce ovlivnitelný. Tato ovlivnitelnost dává rodičům možnost poskytnout dítěti podstatné informace o sexualitě, naučení ho vhodným postojům a empatickému chování.

3 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA V RODINĚ A VE ŠKOLE

Stav veřejného mínění silně ovlivňuje schopnost i ochotu rodiny se odpovědně podílet na sexuální výchově. Vlivem tohoto mínění je do vztahu rodičů a dětí vnášena nejistota a falešný stud či neochota. Tímto je míněn postoj, kdy společnost něco považuje za nevhodné, tudíž samotný rodič o tomto tématu odmítá s dítětem hovořit, jelikož se to vlivem společnosti považuje za nevhodné. I přes často nedostačující sexuální výchovu v rodině je třeba ji neustále priorizovat. Rodina a její specifické intimní vztahy mají předurčeny významné místo v oblasti sexuální výchovy. Na sexuální výchovu v rodině navazuje výuka sexuální výchovy na škole. Škola by měla poskytovat odborné poznatky z oblasti rodinné a sexuální výchovy a rozšíření znalostí, které dítě získalo v rodině. V ideálním případě by měla probíhat kooperace mezi rodinou a školou, kdy se tyto dvě složky navzájem doplňují.

3.1 Sexuální výchova v rodině

Role rodiny v sexuální výchově je naprosto nezastupitelná a primární. O sexualitě by měli rodiče mluvit od nejzazšího dětství. Je třeba, aby rodiče odpovídali otevřeně, ale aby sami navodili atmosféru pro rozhovor, a to i tehdy, když se děti neptají. Zvláště v dnešní době, kdy na informace o sexualitě můžeme narazit takřka na každém kroku, je takový přístup podstatný a rodiče by si měli uvědomit, že tím svého potomka chrání. Tyto informace jsou totiž dostupné komukoliv a kdykoliv, navíc často nejsou ověřené a pouze působí zmatek v dětské duši. Proto by měla být sexuální výchova v rodině upřímná a otevřená. Zároveň s tímto by rodina měla dohlédnout na ovlivňování dítěte okolními vlivy, a to zvláště médii.

Rodiče své děti ovlivňují neustále, dokonce aniž by si své působení uvědomovali. Svým chováním, jednáním a postoji své dítě formují. Nejvýznamnější část sexuální výchovy probíhá tedy v rodině, a to neintencionální formou. Počátek takové nevědomé výchovy spočívá v dobrých příkladech, které dávají rodiče svým životem. Jedná se převážně o základní zkušenost o tom, že tatínek s maminkou se mají rádi a umějí si pomáhat a odpouštět. Další neintencionální vliv rodičů je založen na pocitu důvěry, lásky a bezpečí. Rodiče dávají dítěti najevo, že je milováno a je u nich v bezpečí. Tímto posilují

důvěru dítěte k rodičům, což je nezastupitelné pro budoucí mezilidské vztahy (Pšenička, 1994, s. 76).

Nebezpečí tedy nespočívá v tom, řekneme-li „příliš mnoho příliš brzy“, ale spíše „příliš málo příliš pozdě“. Děti již od útlého věku potřebují účelnou sexuální výchovu. Toto je třeba si uvědomit a nespolehat na to, že je dítě ještě „příliš malé“. Zodpovědný přístup rodičů od počátku zaručuje kvalitní přípravu na nároky běžného života a na nutná rozhodování, se kterými se dítě setká (Trojan, 2009, s. 9-10).

I v dnešní moderní době je pro mnohé novinkou, že sexuální výchova začíná již od počátku narození dítěte. Tato neznalost může vést k tomu, že rodič nechá uplynout několik let, než se do intencionální výchovy pustí. Po celou dobu bylo dítě ovlivňováno neintencionálně. Pokud z této výchovy dostalo negativní poznatky a nebyly mu včasné vysvětleny důvody, proč se tak děje, dítě ztrácí důvěru k rodičům a je zmatené. S tímto nastupuje dále do života a je velmi obtížné ztracenou důvěru obnovit a vybudovat.

„V období do pěti let života by právě rodina měla podat dítěti i základní informace o těle, jeho funkci, a to včetně poznatků o pohlavních orgánech. Je velmi důležité, jakou formou jsou informace podávány, jak kultivovaný je slovník dospělého.“ (Hajnová, Kleinová, 2002, s. 7)

3.1.1 Funkce rodiny v oblasti sexuální výchovy

„Rodina je nejpřirozenějším prostředím pro sexuální výchovu, pro rozhovory o pohlavním dospívání, o lásce, partnerství, o erotice, sexualitě a jejich projevech.“ (Šilerová, 2003, s. 19)

V sexuální výchově je vliv rodiny stěžejní. Dítě z rodiny získává postoje a názory na tuto tematiku. Rodiče své dítě ovlivňují intencionálně i neintencionálně, tedy vědomou i nevědomou výchovou. Nevědomá výchova zahrnuje převážně vzájemné chování rodičů k sobě, jednání rodičů s jejich rodiči. Projevy úcty, lásky a důvěry. Vybudování pevného rodinného zázemí, kde dítě najde pochopení a podporu.

Bylo definováno pět stěžejních principů, proč je rodina pro sexuální výchovu důležitá. Prvním principem je vytvoření přívětivého prostředí, prostředí blízkosti a intimity. Jedná se o přirozené prostředí dítěte, kde jsou ideální podmínky pro důvěrné rozhovory, které lze jen těžko napodobit. Sexualita je tak přirozeně spojována s atmosférou lásky, blízkosti,

intimity a důvěry. Princip důvěry a blízkosti ukazuje na důležitost vytvoření atmosféry vzájemné důvěry a sdílení, rodiče pak mají budovat vzájemnou důvěru se svým dítětem. Hovoří s dětmi o řadě věcí, počínaje běžnými každodenními radostmi a starostmi, přes plánování volného času a společných aktivit až k vážným věcem v životě rodičů i dětí. Co se děti dozvědí v takovémto prostředí, v rámci rodiny, to budou spíše považovat za pravdivé a důležité než to, co se dozvědí pokoutně. Princip rodinných hodnot. Rodina je prostředím, v němž její členové sdílejí společné hodnoty. Rodiče často předpokládají, že to, co je důležité pro ně, je stejně důležité pro jejich děti. Oblast hodnot vztahujících se k sexualitě může být výrazně ovlivněna vyznávaným náboženstvím. Rozdílné názory věřící rodiny od rodiny nevěřící mohou spočívat například v užívání antikoncepce, vhodnosti zahájení sexuálního života před vstupem do manželství apod. Princip využití přirozené situace, kdy se dítě stane svědkem významné události, jako je například maminkino těhotenství a příprava na narození sourozence. V tomto případě se děti hodně vyptávají na početí a porod a nastává vhodná situace na debatu o tomto tématu. Při rodinném soužití nastávají i běžnější situace, kdy se během sledování televizního filmu objeví erotická scéna. Je důležité, aby rodiče nezakrývali svému dítěti oči a nevyhnali ho z pokoje, ale aby zavedli rozhovor a pravdivě, přiměřeně k věku dítěte si o tom pohovořili. Poslední princip zahrnuje širší rodinu, kdy se jedná o vliv prarodičů, sourozenců a dalších členů. V tomto případě je často velmi významná úloha prarodičů, kteří mají více času a často vzpomínají na své zážitky s dětstvím a dospíváním. Pokud je vybudován důvěrný vztah, dospívající se často prarodičům svěří s tím, co se rodičům říci stydí nebo se bojí. Starší sourozenci často bývají významným zdrojem informací o dospívání, partnerských vztazích a sexualitě. Mohou se také stát vzorem nebo naopak, odstrašujícím případem (Šilerová, 2003, s. 19-22).

Je důležité, aby si rodiče uvědomili, že je třeba pravdivě a otevřeně mluvit se svými dětmi o sexuální problematice. Tam, kde rodiče neodpovídají na otázky ohledně sexuality anebo odpovídají vyhýbavě či vůbec, přestanou se děti brzy ptát a informace budou vyhledávat jinde. Sexuální výchova ve škole je stále podávána ve velmi malém množství, je tedy zvláště na rodině seznámit své dítě s otázkami sexuální výchovy. Je podstatné, aby rodič přemohl svůj stud či nelibost a otevřeně si s dítětem promluvil. Takový rozhovor umožní rodičům vyjádřit důležité rodinné hodnoty, pomůže dítěti při formování pozitivního vývoje k sexualitě a zdravému náhledu na ni, zmírní strach a obavy, které dítě

často při sexuální zvědavosti pocítuje, vytvoří atmosféru důvěry, porozumění a podpory a v neposlední řadě zvýší pravděpodobnost, že dítě v budoucnosti vyhledá rodiče, bude-li potřebovat informace nebo rady. Pokud v rodině bude panovat atmosféra důvěry a dítě v budoucnu bude vyhledávat rodiče jako rádce, není pro rodinu lepšího daru (Trojan, 2009, s. 37).

Rodina by měla usilovat o vzájemnou důvěru a lásku, jelikož jedině tak může z dítěte vyrůst další plnohodnotná osobnost, která stejně postoje bude předávat do své rodiny.

3.2 Sexuální výchova ve škole

Dítě by mělo nastoupit do školy se základními poznatky z oblasti sexuální výchovy a hygieny. Dítě by mělo z oblasti sexuální výchovy a sexuality znát jednotlivé části těla a jejich správná pojmenování s ohledem na věk dítěte, rozpoznat základní rozdíl mezi chlapcem a dívkou, mělo by být vybaveno elementárními vzorci chování v kolektivu a druhým pohlavím. Mělo by si uvědomovat možná rizika z vnějšího okolí a svoje jedinečné právo k vlastnímu tělu. Škola by měla postupně tyto poznatky a znalosti prohlubovat a rozšiřovat k věkové zralosti dítěte. Pokud dítě nepřijde vybaveno znalostmi rodiny, je tento úkol přeměřován na školu, která by dítěti měla jednotlivé skutečnosti poskytnout, vysvětlit a následně na ně navázat.

3.2.1 Sexuální výchova v české primární škole

„Sexuální výchova v české primární škole získala už v posledním desetiletí minulého století stabilní pozici v primárním vzdělávání.“ (Rašková, 2008, s. 47).

Tato výchova se neobjevuje jako samostatný předmět v českém základním školství, ale jako součást komplexní výchovy, kdy její cíle jsou naplňovány prostřednictvím všech vyučovacích předmětů. Obsahově je vymezena v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání prostřednictvím vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět na 1. stupni ZŠ a Člověk a jeho zdraví na 2. stupni ZŠ.

Je třeba, aby učitel při realizaci výuky respektoval věkové a individuální zvláštnosti žáků a využíval vhodných forem, metod a prostředků.

V českém primárním školství je výchova většinou uskutečňována pravidelně v průběhu školního roku nebo nepravidelně v blocích.

Vzdělávací proces v primární škole musí vycházet ze širších záměrů, v nichž jsou vyvážené složky: emocionální, biologická, sociální, vztahová a etická. Z tohoto důvodu je zřejmé, že není možno sexuální výchovu spojovat pouze se složkami jednostranně zaměřenými na biologické hledisko (anatomie a fyziologie člověka, péče o své tělo apod.). „*Sexuální výchovu je tedy třeba chápat v intencích pedagogicko-psychologických, protože objektem výchovy je celá osobnost dítěte pro jeho sociální a sociálně sexuální fungování v partnerství, manželství, rodičovství i mezilidských vztazích obecně.*“ (Rašková, 2008, s. 47) Proto by měla být sexuální výchova vedena ve třech, vzájemně se prolínajících rovinách, rovině kognitivní a informativní, postoje a emocionální, rovině dovedností, návyků a chování (Janiš, Täubner, 1999, s. 9). Charakteristika těchto rovin je již specifikována v kapitole Cíle a principy sexuální výchovy.

Pro podporu sexuální výchovy na základních školách existují dotační a grantové programy v ČR i EU, kdy řada subjektů působících v této oblasti nabízí bezplatné programy (ministerstvo zdravotnictví, Státní zdravotní ústav v Praze, ministerstvo vnitra, apod.).

Sexuální výchova v mladším školním věku převážně uspokojuje přirozenou zvědavost dítěte. Děti v tomto věku mají vědět, že dítě se vyvine z vajíčka v těle matky, a mají vědět, jak její tělo opustí. Na konci primární školy by měl mít žák základní znalosti jako ochranu před duševním a tělesným ohrožením. Měl by znát rozdíly mezi pohlavími, komu a jak se rodí dítě, měl by vědět, že každý člověk má matku a otce. Nedostane-li se dětem včas pravdivé a jasné informace, vytvářejí si pak samy různé teorie.

V našem současném školském systému určuje postavení sexuální výchovy rámcový vzdělávací program (RVP) vydaný ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Ten vymezuje jednotlivé oblasti vzdělávání od předškolního až po střední. Vymezuje učivo, které se má v daném ročníku probrat a udává přehled dovedností, které by mělo dítě na konci daného období ovládat. Na základě RVP si každá škola připravuje školní vzdělávací program, kde si již stanoví konkrétní učivo a obsah sama. RVP pro základní vzdělávání je členěn na vzdělávací oblasti, kdy je každá oblast podrobně charakterizována a jsou zde uvedeny cíle vzdělávací oblasti. Vzdělávací oblast je členěna na vzdělávací obor, kde jsou uvedeny očekávané výstupy žáka v konkrétním ročníku a pololetí. Pro jednotlivé stupně je uvedeno učivo, které má žák za dané období ovládat.

Sexuální výchova v RVP ZV není samostatná vzdělávací oblast ani obor. Je řazena do různých vzdělávacích oblastí a oborů podle očekávaného učiva a výstupů. Sexuální výchova na prvním stupni základních škol je převážně zahrnuta v oblasti Člověk a jeho svět.

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět

Vymezuje výstupy sexuální výchovy v několika oborech: Lidé kolem nás, Člověk a jeho zdraví a Místo, kde žijeme.

Vzdělávací obor Lidé kolem nás v zaměření na SV

V tomto oboru se žák naučí v prvním období rozlišovat blízké příbuzenské vztahy v rodině, role rodinných příslušníků a vztahy mezi nimi. Projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků i jiných lidí, k jejich přednostem a nedostatkům. Ve druhém období je schopný vyjádřit základní vztahy mezi lidmi na základě vlastních zkušeností. Zná a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, rodině. Rozlišuje základní rozdíly mezi lidmi, mezi chlapcem a dívkou a rozpozná ve svém okolí jednání a chování, které se tolerovat nemůže, takové, které porušuje lidská práva nebo demokratické principy.

Učivo tohoto oboru je zaměřeno na rodinu, postavení jedince v rodině, role členů rodiny, příbuzenské a mezigenerační vztahy, život a funkce rodiny. Zahrnuje spolužití a chování lidí, kdy se žák učí komunikaci, principům demokracie, udržování a pochopení vhodných mezilidských vztahů. Klade důraz na etiku a pravidla slušného chování, ohleduplnost, ovládnutí vlastní emocionality. Seznamuje a učí žáky chování v rizikových situacích, rozpoznat rizikové chování a předcházet konfliktům. Dítě se učí znát svá základní lidská práva a duševní hodnoty.

Vzdělávací obor Člověk a jeho zdraví v zaměření na SV

Obor naučí žáka uplatňovat v prvním období základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím základních znalostí o lidském těle. Vhodným chováním a činnostmi projevuje vztah ke zdraví. Je schopen rozeznat nebezpečí různého charakteru a jedná tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných. Podstatným výstupem je naučit žáka obezřetnému chování při setkání s neznámým jedincem, odmítnutí komunikace, která je mu nepříjemná (podpora asertivity a znalost svých práv) a v případě

potřeby je schopen požádat o pomoc pro sebe i jiné. Ve druhém období využívá poznatky o lidském těle k vysvětlení základních funkcí jednotlivých orgánových soustav, podporuje zdravý způsob života, rozliší jednotlivé etapy lidského života a orientuje se ve vývoji dítěte před a po jeho narození. V modelové situaci předvede osvojené jednoduché způsoby odmítnutí návykové látky a je schopen uplatnit základní dovednosti a návyky související s podporou zdraví a jeho preventivní ochranou. Uplatňuje ohleduplné chování k druhému pohlaví a orientuje se v bezpečných způsobech sexuálního chování mezi chlapci a děvčaty v daném věku.

Učivo v oboru zahrnuje znalosti o lidském těle, jeho stavbě, základních funkcích a projevech, životní potřeby člověka, pohlavní rozdíly mezi mužem a ženou, základy lidské reprodukce a vývoj jedince. Probírá se zdravý životní styl, denní režim, přenosné a nepřenositelné nemoci, ochrana před infekcemi přenosnými krví (hepatitida, HIV/AIDS) a učí se osobní intimní i duševní hygieně. Seznámení s pojmem rodina, probrání vztahů v rodině, vztahů partnerských a osobních. Etická stránka vztahů a etická stránka sexuality. Podstatná část učiva je osobní bezpečí a rozpoznání a jednání v kritických situacích. (RVP, on-line)

Touto vzdělávací oblastí RVP ZV nastiňuje učivo sexuální výchovy a očekávané znalosti a dovednosti, které žák získá a je schopen je prezentovat a prakticky uplatnit. Následně však záleží na přístupu školy, jak prezentaci učiva pojme. Jaké formy a metody výuky zvolí, v jaké šíři učivo pojme a začlení do jednotlivých předmětů, kdy následně sexuální výchova bude spadat do více vzdělávacích oblastí a oborů. Pokud škola nedisponuje pedagogy zájmovými se o tuto disciplínu, je dobré, zvolí-li přednášku odborníka či externího lektora, kdy jsou tyto lidé na kvalitní a přiměřenou výuku připraveni a mají zkušenosti s dotazy dětí a reakcí na ně.

3.2.2 Metody a formy sexuální výchovy

Volba jednotlivých metod a forem při vyučování je stěžejní pro zajištění efektivity a atraktivnosti učení. Vhodná kombinace zvolených metod a forem platí pro všechny vyučovací předměty. Pro výuku sexuální výchovy je vhodná volba stěžejní, jelikož ztraktivnější takové výchovy vede ke zvýšení zájmu žáků o problematiku a zabývání se touto problematikou. Volba závisí pouze na učiteli sexuální výchovy, který by při výměru metod a forem myslet především na žáka a na kvalitu jeho výuky a získaných poznatků a

zkušeností. Při upevnění poznatků a zkušeností jsou žákovi k dispozici po celý život a dávají základní předpoklad pro jeho budoucí život.

Metody výuky sexuální výchovy

Využití metod v sexuální výchově je silně ovlivněno osobností učitele. Pokud se jedná o učitele odborníka, který se o sexuální výchovu zajímá a neustále prohlubuje své poznatky a způsoby aplikace, je možnost využití široké nabídky metod. Pokud se jedná u učitele, který k sexuální výchově přistupuje jako k povinnosti, omezí se výuka na pouhý výklad, který v žákovi nezanechá ani poznatky, ani informace.

Sexuální výchova je velice specifická disciplína, kdy je třeba přistoupit k méně obvyklým metodám, které kladou důraz na aktivitu učitele, zvýšenou aktivitu žáků a na jejich spolupráci. Jedná se o aktivizační metody, které vedou ke tvorbě návyků a lepšímu ztotožnění s vyučovacím procesem (Täubner, 2003, s. 178).

Při přípravě na výuku, nejen sexuální výchovy, je důležité, aby pedagog zvážil způsob předání učiva žákům. Toto souvisí s vhodným výběrem metod a jejich provedením. Nejméně efektivní metodou je forma výkladu, kdy si žák pamatuje pouze 10 % toho, co slyšel. Při využitím názorných pomůcek během výkladu se jedná o 20 % zapamatované látky. 40% úspěšnost mají metody dialogické, kdy žák o tématu diskutoval. 80 % získala prezentace látky pomocí zážitkového učení. Nejvíce efektivní je způsob, kdy se z žáků stali učitelé a snažili se své spolužáky něčemu naučit, takto zvolený přenos učiva si zapamatuje až 90 % žáků (Hajnová, Kleinová, 2002, s. 13).

„Dialogické aktivizační metody jsou postaveny na slovní interakci mezi vychovatelem a vychovávaným.“ (Janiš, Täubner, 1999, s. 46) Základ těchto metod je založen na otázce a odpovědi. Závěr takového dialogu je vědomost nebo postoj žáka, ke kterému došel vlastním myšlenkovým úsilím v dialogu. Tyto metody může učitel uplatňovat dle typu interakce na dialog ve skupině, na podnět simulovaného dialogu, na základě písemných dotazů žáků a na základě referátů žáka. Jedná se o metody, které vždy organizuje a řídí učitel v rámci vhodných organizačních forem, které si sám, podle situace a vlastního úsudku, zvolí. Metody problémové nejsou v pedagogické praxi příliš využívány z hlediska jejich náročnosti na přípravu učitele. Jedná se o nastínění jistého schématu, kdy je dána problémová situace a žák problém řeší a aktivně hledá další informace, které dovolí

problém vyřešit. Metody inscenační patří mezi nejnáročnější. Jedná se o rozpracování konfliktní situace, kterou „hrají“ samotní účastníci, a tím se učí určitým vzorcům chování, jednání a řešení. Je zde kladen důraz na vysokou aktivitu žáků, podporu týmové práce, přitažlivost samotné metody pro žáky a zlepšování komunikativních dovedností. Učí děti dovednosti rozhodování, ale současně dovoluje i nácvik praktických dovedností. Poslední je metoda uplatnění hry v sexuální výchově, kdy aplikace této metody představuje sociální výcvik, který významně formuje postoje, dovednosti, návyky a chování dětí (Janiš, Täuber, 1999, s. 46-65).

Pro výuku sexuální výchovy je zvolení vhodné metody zásadní. Měla by žáky bavit a předání poznatků by mělo být co nejefektivnější. Pro atraktivnost předávání poznatků jsou nejvhodnější metody problémové a inscenační, kdy se žák stává součástí vyučování a objevení problému je závislé na něm, na jeho znalostech a získaných poznacích. Nejméně vhodná je metoda klasického výkladu, která pro žáky není ničím atraktivní, i přes využívání didaktických pomůcek.

Formy výuky sexuální výchovy

Sexuální výchova lze realizovat různými formami výuky, a to ve vyučovacích předmětech či jiných formách výuky. Konkrétně se jedná o integraci do výuky různých předmětů, kdy sexuální výchova bude vhodnými příležitostmi zapojována do všech vyučovacích předmětů. Může být aplikována jako součást samostatného předmětu Výchova ke zdraví nebo jinak pojmenovaného předmětu dle ŠVP. Takto aplikované výchově bude vymezen určitý prostor, počet vyučovacích hodin v konkrétním předmětu. Sexuální výchova může být realizována nárazově, a to formou kurzu či semináře, který povede kvalifikovaný pedagogický pracovník školy nebo externí lektor. Další možnost poskytuje zařazení sexuální výchovy do výuky ostatních předmětů a činností školy. V tomto případě se jedná o spojení mezipředmětových vztahů s aplikací sexuální výchovy na jiných akcích školy (RVP, on-line). „*Po stránce organizačního začlenění je možné sexuální výchovu realizovat jako samostatný vyučovací předmět nebo rozptýlení jejího obsahu do stávajících vyučovacích předmětů, realizovat ji v rámci předmětu Rodinná výchova či sexuální výchovu úplně vypustit z učebních osnov.*“ (Janiš, on-line)

Volba vhodné formy a metody výuky je pro pedagoga velmi obtížnou záležitostí, kdy je kladen důraz na jeho organizační schopnosti. S ohledem na specifika sexuální výchovy

Je třeba, aby pedagog věnoval zvýšenou pozornost přípravě lekce sexuální výchovy. Je třeba zohledňovat jednotlivé žáky jako jedince a výuky co nejvíce přizpůsobit jejich psychické zralosti. Připravit výuku tak, aby byla dobře zvolena organizační forma vyučování, forma výuky a metody výuky sexuální výchovy. Je třeba zohledňovat volbu témat, kdy některé je lepší vyučovat oddělení chlapce i děvčata (probírání menstruace, masturbace). Jindy je naopak vhodné držet celou třídu společně, kdy pomocí problémové či inscenační metody mohou žáci simulovat chování ve vybraných situacích, rozvíjet své komunikační schopnosti a vzájemné chování. Je třeba, aby učitel zvážil své vlastní možnosti a výuku přizpůsobil charakteru své třídy. Pokud se učitel necítí dostatečně připravený, je možné zvolit možnost výuky odborným lektorem, který má s výukou sexuální výchovy zkušenosti a připraví atraktivní seminář pro žáky. Toto je podmíněno možnostmi a přístupem základní školy společně se samotným přístupem pedagoga.

3.3 Spolupráce rodiny a školy v oblasti sexuální výchovy

„Rodiče mají povinnost, aby v rámci výchovy k otcovství a mateřství předávali svým dětem základní poznatky ze sexuální oblasti. To je nejen jejich povinnost, ale i právo, aby jako první předávali tyto informace svým dětem. Je to z psychologického hlediska žádoucí a správný postup. Škola pak později tuto rodičovskou sexuální výchovu postupně rozvíjí.“ (Pšenička, 1994, s. 156)

I přes mnohá doporučení odborných pedagogických publikací, rodinných portálů i MŠMT je spolupráce rodiny a školy stále velice nedokonalá. Často je složité sjednotit obě strany, a zvláště sjednotit názory všech členů stran. Roli v rozporech hrají náboženská stanoviska, rozdílné hodnoty v rodině, zažitá návyky apod. Rozpory může také přinášet společnost, v jaké žijeme. Pokud společnost zastává konkrétní názor na vhodnost či nevhodnost výuky sexuální výchovy, mnoho lidí se s tímto názorem následně ztotožňuje také. Pokud společnost přijme názor, že *„cílem „sexuální výchovy“ je tak v podstatě návod, jak žít neplodný promiskuitní život bez zdravotních následků,“* (Anchell, 1996, s. 25) je samozřejmé, že bude docházet k rozporům učitelů s rodiči.

„Role rodiny a školy jako zdroje informací o sexualitě je u obou pohlaví pouze sekundární; tyto instituce zatím plní svou roli nedostatečně. Převládají zdroje nejméně spolehlivé, a to kamarádi a známí.“ (Weiss, Zvěřina, online)

Pro úspěšnou spolupráci rodiny a školy je třeba si uvědomit, že kvalitní sexuální výchova je zde hlavně pro dítě, pro jeho bezpečí, sebedůvěru, sebepřijetí, pro jeho pochopení druhých lidí. Je důležitý otevřený a přístup rodičů a pedagoga. Je třeba, aby se rodiče i pedagog setkali a společně toto téma probrali. Pedagog má rodiče seznámit s obsahem sexuální výchovy, a zvláště s její důležitostí a cíli. Měl by respektovat rozdílné postoje rodičů a snažit se jejich názor vyvrátit. Je třeba uvědomit si, že sexuální výchova je součástí povinné výuky, tudíž nelze přistoupit na to, že se nebude vyučovat. Často je odpor rodiny dán pouze neznalostí problematiky, kdy pedagog jako odborník tento problém osvětlí. Je dobré dělat také společné setkání s rodiči, kdy je možné, že rodiče, kteří nedali na názor pedagoga, se nechají ovlivnit názory ostatních rodičů.

4 OSOBNOST UČITELE SEXUÁLNÍ VÝCHOVY

Výuka sexuální výchovy se považuje za specifickou záležitost. Pedagog sexuální výchovy by měl být prvotně vyrovnán se svojí vlastní sexualitou a chápat ji. Měl by být schopen odborně a nezaujatě tuto problematiku vyučovat. Musí být osobností zralou a stabilní, a zejména osobností klíčovou, která se stává žákovi vzorem pro jeho chování v hierarchii hodnot (Hartl a Hartlová, 2009, s. 268-270) „*Při realizaci sexuální výchovy hrají u učitelů jistou roli i jejich vlastní postoje, které mohou ovlivnit realizaci sexuální výchovy v pedagogické praxi.*“ (Rašková, 2008, s. 68). Dále Rašková uvádí, že je možné, že negativní vztah učitele k dané problematice sexuální výchovy by mohl ovlivnit její průběh v pedagogické praxi a také jejich etické postoje by neměly vést k zatajování objektivních poznatků, překrucování nebo až k tabuizaci.

S ohledem na citlivost a závažnost problematiky jsou na pedagoga kladeny, kromě obecných požadavků na osobnost učitele, speciální požadavky. Jedná se o náročný úkol, kdy učitel předává informace o citlivých tématech, debatuje o nich a podněcuje žáky ke spolupráci, či k samostatným aktivním projevům. Pro takovou kooperaci je třeba vyvolat vhodné prostředí, žák musí učiteli důvěřovat a cítit se dobře. Jedná se o náročnou přípravu, a ne každý pedagog se tohoto úkolu zhostí správně.

„Proces učení je nutné vést laskavě, přátelsky, je třeba vytvořit atmosféru pochopení a vnímavosti, důvěry i bezpečí.“ (Sielert, 1993, s. 7)

V knize *Sexuální výchova, Kniha netradičních metod výuky*, mě zaujaly tři zásady, které musí učitel umět. Jsou to:

- *zbavit strachu toho, kdo se domnívá, že se provinil proti morálce,*
- *rozvíjet schopnost vcítění se do druhého pohlaví,*
- *uznávat i prosazovat právo mladistvých na chyby, omyly, slepé uličky i individuální cesty učení.* (Sielert, 1993, s. 8)

Jsou definovány speciální požadavky na pedagoga sexuální výchovy, které navrhovali sami pedagogové společně se studenty gymnázií. Gymnazisté považují za důležité, aby pedagog sexuální výchovy disponoval vědomostmi z oblasti biologie člověka, lidské sexuality a příbuzných disciplín, aby měl pedagogické i psychologické vzdělání. Preferují také jeho dobrou znalost metodiky sexuální výchovy, smysl pro humor a pozitivní

naladění. Učitel by měl podle nich vykazovat vysokou dávku empatie a být prolidsky orientovaný. Měl by být důvěryhodný, upřímný, sebejistý a vyrovnaný. Zachovat by měl také určitou mlčenlivost. Jako nejpodstatnější se jeví přirozená autorita u žáků a jejich rodičů. Uvedené požadavky jsou samozřejmě brány jako ideál pedagoga sexuální výchovy (Rydlo, on-line).

Speciálními požadavky na pedagoga sexuální výchovy se také zabývalo MŠMT. Tyto požadavky uvedlo v *Doporučení MŠMT k realizaci sexuální výchovy na základních školách* (MŠMT, online), které se zaměřují převážně na profesní zdokonalování pedagoga a na jeho další vzdělávání. Apeluje na účast na seminářích, kde se naučí efektivní práce s citlivými tématy, znalost příslušné legislativy související s jednotlivými tématy sexuální výchovy, měl by mít přehled o specializovaných pracovištích, jako jsou např. hygienické stanice, zdravotní ústavy, pedagogicko-psychologické poradny a další. Zdůraznila bych požadavek, kdy by měl učitel umět spolupracovat s rodičovskou veřejností, vysvětlit ji potřebu a opodstatněnost sexuální výchovy, případně se stát rádcem nebo doporučit odborníka. Měl by být otevřený k více možným náhledům na sexualitu a respektovat individuální zvláštnosti žáka popř. rodiny, ze které žák pochází. Co se samotné osobnosti týče, měl by být empatický, pozitivně naladěný, kolegiální a uznávaný v kolektivu pracovníků.

4.1 Přípravenost učitele sexuální výchovy

Sexuální výchova na školách je velmi probírané téma. Řeší se její obsah, její vhodnost k danému věku, zda se vůbec hodí sexuální výchova do škol. Je již zařazena v RVP ZV, jsou vypracovaná i doporučení pro učitele, ale přesto pak na samotném konci hraje největší roli osobnost učitele a jeho připravenost.

V předchozí kapitole jsme si shrnuli, jak by měla vypadat ideální osobnost učitele sexuální výchovy. Je však důležité poukázat na to, zda je vůbec učitel připraven na výuku takové výchovy. Mnoho pedagogů se v tomto oboru samovzdělává a účastní se různých kurzů a seminářů, musíme však přiznat, že takoví pedagogové nejsou na všech školách, a tudíž nejsou plně připraveni na tuto výchovu. I přesto, že sexuální výchova je již povinně začleněna do RVP ZV, na vysokých školách se v povinných předmětech nenachází, případně starší učitelé k této problematice také neměli cestu, pokud se o ni sami nezajímali.

„Část výchovy, speciálně zaměřenou na sexuální problematiku, by měli přednášet vyškolení pedagogové, kteří jsou hluboce přesvědčeni, že vychovávat ke správnému pohlavnímu životu můžeme jen tehdy, jestliže tento život neoddělujeme od rodičovství, s ním je spojen nejen biologicky, ale i psychologicky, morálně a společensky, a kteří jsou svým životem pro děti příkladem toho, co hlásají.“ (Pšenička, 1994, s. 109)

Učitel je profesionál, k výuce sexuální výchovy má přistupovat s určitou odborností a profesionalitou. Nelze dopustit, aby jeho osobní pocity ovládly přístup k dané výchově. Pokud není připraven na výuku sexuální výchovy, je třeba, aby se zdokonaloval a zvláště, aby na jeho přístupu nebylo nic znát, jelikož svým postojem k tomuto tématu utváří postoje žáků. Není možné přeskočit témata, která nám jsou nepříjemná, jelikož tím ochudíme samotné žáky, kteří si pak odpověď mohou najít jinde, od kamarádů, v médiích, na internetu. Takto sehnané nepodložené informace mohou pouze způsobit v žákovi zmatek a navíc z postoje učitele může získat dojem, že o sexuálních tématech se nemluví. Naopak, je třeba žákovi otevřeně odpovědět a podat náležité vysvětlení. Pokud se učitel necítí na takovou výuku, existuje mnoho programů, kdy přijede odborník a s žáky si na toto téma pohovoří. Sama jsem se účastnila jednoho takové programu. Jednalo se o akreditovaný program MŠMT Moje cesta na svět – výuka rodinné a sexuální výchovy na prvním stupni ZŠ. Tento program nabízí jak samotné vzdělání pedagogů, tak i přednášky pro žáky na školách.

4.1.1 Výzkum v oblasti připravenosti učitele sexuální výchovy

Byl proveden pedagogický výzkum zaměřený na připravenost učitelů k výuce SV, kdy výsledky ukázaly, že ani v současné době není výuka v primární škole zcela bez problémů. Tento výzkum vypracovala a provedla Miluše Rašková, která se problematikou sexuální výchovy na primární škole zabývá. Současná generace učitelů neprošla soustavnou sexuální výchovou v rámci vysokoškolské přípravy a mnoho z nich nedostalo přípravu ani v rodině. Tito učitelé pak následně připouštějí, že doposud nejsou schopni oprostit se od různých předsudků a při výuce cítí stud.

V tomto výzkumu byly dva okruhy, o které jsem se zajímala, a to otázky týkající se posílení učitelské připravenosti pro výuku sexuální výchovy a otázky na vlastní připravenost na výuku sexuální výchovy. Dotazovaní respondenti jsou rozděleni do tří

skupin, na studenty, mladší učitele a starší učitele. Výsledky byly zpracovány do grafů, které jsou uvedeny v příloze této práce.

Názor na posílení učitelství připravenosti byl sledován pomocí dvou otázek, kdy respondenti byli dotazováni na uvítání možnosti dalšího vzdělávání v oblasti sexuální výchovy a zda podporují sexuální výchovu jako součást učitelství přípravy na vysoké škole. U možnosti dalšího vzdělávání v oblasti sexuální výchovy se výsledek žádné ze skupin respondentů výrazně nelišil. Jak studenti, tak mladší i starší učitelé by souhlasili s dalším vzděláním v této oblasti, konkrétně hovoříme o celé polovině ze všech dotazovaných respondentů, necelých 20 % souhlasila naprosto a přibližně 20 % na tuto otázku nemělo názor. Minimální položku činili ti respondenti, kteří nesouhlasili, či nevěděli. S podporou sexuální výchovy v učitelství přípravě na vysoké škole souhlasila opět nadpoloviční většina respondentů. Naprosto souhlasilo 25 % starších učitelů, málo nad 20 % studentů a necelých 20 % mladších učitelů. Třetí největší díl, necelých 20 %, tvořili respondenti bez názoru a nejmenší část byli respondenti, kteří nesouhlasili, či nevěděli. Položka „nevím“ činila nejmenší procentuální část, až u názorů mladších učitelů, kdy položka „nevím“ a „nesouhlasím“ byla stejná.

Názor studentů, mladších a starších učitelů na vlastní připravenost byl zkoumán dvěma výroky, kdy se respondent cítí po stránce pedagogicko-odborné výborně připraven k realizaci sexuální výchovy, a druhým, kdy má pocit, že z hlediska osobnostní připravenosti k sexuální výchově má nedostatky. S pocíťování nedostatků k výuce sexuální výchovy naprosto souhlasila 3 % studentů, necelých 10 % měli mladší i starší učitelé. Souhlas s tímto výrokem vyjádřilo okolo 20 % respondentů z každé skupiny. V názorech obou kategorií učitelů se objevily téměř shodné výsledky, kdy bez názoru bylo okolo 25 %, nesouhlasilo necelých 20 % a zbytek, pod 10 %, činili ti učitelé, kteří nevěděli. Co se týče názorů studentů, bez názoru bylo necelých 20 % a položky, kdy nesouhlasili či nevěděli, byly téměř totožné, každá přes 20 %. Pedagogicky-odbornou připravenost zcela necítila žádná ze skupin, žádný respondent se neztotožnil s tvrzením, že naprosto souhlasí. Souhlas projevila 2 % studentů a po necelých 10 % učitelů. Bez názoru se vyjádřilo 10 % studentů a učitelé opět totožně, okolo 20 %. Největší položku tvořili respondenti, kteří nesouhlasili. Jak obě skupiny učitelů, tak studenti tvoří okolo 60 %. Poslední položku tvoří respondenti, kteří neví, kdy mladší učitelé mají těsně nad 10 %, starší téměř 20 % a studenti, kteří neví, ve 30 % (Rašková, 2008, s 81-98).

„Vzhledem k tomu, že v českém primárním školství není příliš mnoho odborně zaměřených učitelů pro sexuální výchovu, je na běžných učitelích, aby se s touto problematikou popasovali sami. Tito učitelé se nemohou dostatečně připravit na výuku sexuální výchovy. Proto, když nastane nepředvídatelná situace nebo má žák nějaký dotaz se sexuální tematikou, tento problém řeší dle okolností, nebo jej přecházejí bez povšimnutí.“ (Rašková, 2008, s. 47)

Je vidět, že v současném školství je mnoho učitelů nedostatečně připravených. *„Přes všechna úskalí učitel musí zvládnout problematiku sexuální výchovy na profesionální úrovni.“* (Rašková, 2008, s. 48)

Výzkum Raškové dokládá pouze jasnou skutečnost, že mnoho českých pedagogů není připraveno na výuku sexuální výchovy. Jak budoucí pedagogové, tak i ti zkušenější se shodují, že by uvítali kvalifikovanější zapracování v této oblasti. Je zajímavé, že matematika či českému jazyku je na vysoké škole věnováno mnoho prostoru, ale speciálním výchovám, kdy jednou je i výchova sexuální, nikoliv. V tomto jejich vzdělání závisí pouze na jejich samostatném vyhledávání možností zdokonalování. Vysoké školy nabízejí výukové předměty zaměřené na sexuální výchovu a její pojetí, bohužel, mnoho pedagogů si takové zjištění uvědomí až příliš pozdě, kdy jsou již z vysoké školy pryč a najednou jsou postaveni před třídu udivených žáků, kteří mají být vzděláváni v sexuální výchově.

5 VÝZKUMNÁ SONDA DO PRAXE 1. STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOL

Hlavním záměrem této části práce je analyzovat současné postoje rodičů a učitelů k sexuální výchově na vybraných základních školách v Plzeňském kraji. Průzkum byl realizován jak ve školách městských, tak i venkovských, pro získání co nejširšího množství postojů a názorů učitelů i rodičů. Dotazníky byly poskytnuty do škol v Domažlicích, Klatovech, Plzni, Tachově, České Kubici, Železné Rudě a Horní Bříže.

Výzkumná sonda byla zaměřena na zjištění úrovně pedagogické připravenosti k výuce sexuální výchovy, na míru znalostí v dané problematice, na osobní přístup k výuce a vhodnost této výuky a v neposlední řadě na spolupráci rodiny a školy. U rodičů byl zjišťován přístup k sexuální výchově v domácím prostředí a prostředí školy, jejich názor na podstatu sexuální výchovy a jejich dřívější zkušenosti se sexuální výchovou v rodině, zda oni v sexuální výchově byli rodiči vzdělávání a jakým způsobem. Pro obě skupiny respondentů byl výzkumným nástrojem dotazník. Zkoumání bylo rozděleno do šesti fází (Kohoutová, 2010):

1. Stanovení cílů a úkolů.
2. Vymezení zkoumaného souboru a výběr vzorku.
3. Příprava výzkumných metod a zpracování údajů.
4. Realizace výzkumu a zpracování údajů.
5. Interpretace výsledků výzkumné sondy vzhledem k cílům práce.
6. Závěry výzkumné sondy.

5.1 Cíle a úkoly výzkumu

Obecným cílem výzkumu bylo zjistit postoj rodičů a učitelů k výuce sexuální výchovy na prvním stupni. U učitelů bylo záměrem poznat jejich postoje k výuce sexuální výchovy na prvním stupni ZŠ a u rodičů měl výzkum ukázat jejich postoj k výuce sexuální výchovy na prvním stupni ZŠ a na výuku sexuální výchovy dítěte v rodině. Tento výzkum nebyl cílený na potvrzení či vyvrácení daných tvrzení, ale na objasnění pohledu na současné názory vybraných rodičů a učitelů na danou problematiku.

Z výše uvedeného obecného cíle vycházejí následující dílčí cíle výzkumné sondy:

1. Pomocí dotazníků pro učitele zjistit jejich názor na výuku SV na primární škole, objasnit jejich přístup k výuce SV, zjistit jejich názor na přípravu učitelů na výuku SV a zjistit možné problémy při spolupráci rodiny a školy (dílní cíl č. 1).
2. Pomocí dotazníku pro rodiče zjistit jejich postoj k sexuální výchově. Jejich dřívější zkušenosti s výchovou, když byli malí, jejich současný názor na sexuální výchovu v rodině a výuku této výchovy v primární škole (dílní cíl č. 2).

Z uvedených dílčích cílů lze definovat výzkumné úkoly sondy:

1. Vytvoření výzkumných nástrojů (dotazníků) pro uvedené dílčí cíle a následující úkoly výzkumné sondy.
2. Zjištění úrovně připravenosti učitelů 1. stupně ZŠ pro výuku sexuální výchovy a zjištění jejich názoru na současné pojetí SV ve výuce na 1. stupni ZŠ. Analýza jejich názorů na roli školy v sexuální výchově, na kooperaci rodiny a školy a na míru důležitosti sexuální výchovy na škole.
3. Zjištění názoru rodičů na vzdělávání jejich dítěte v sexuální výchově ve škole a jejich přístupu k sexuální výchově v rodině. Analýza jednotlivých názorů a postojů.
4. Porovnání vybraných zjištěných údajů o sexuální výchově mezi jednotlivými respondenty, mezi rodiči a učiteli.

5.2 Metodika výzkumné sondy

Pro provedení výzkumné sondy byla vybrána metoda dotazníku, konkrétně dotazníku elektronického. Tato výzkumná metoda byla vybrána z důvodu postižení co největšího množství respondentů a zachování maximální míry anonymity respondenta. Důraz na anonymitu byl kladen převážně s ohledem na citlivé téma práce, o kterém mnoho lidí nerado veřejně mluví, z toho důvodu byl vybrán elektronický dotazník, jelikož jeho předání je mířeno přímo k respondentovi a autora vyplněného dotazníku nelze snadno dohledat.

5.2.1 Metoda dotazníku

Jedná se o nejfrekventovanější metodu zjišťování údajů o respondenti. Údaje jsou zjišťovány písemně kladenými otázkami a získáváním písemných odpovědí. Dotazník je určen převážně pro hromadné získávání údajů, kdy závěrečná administrace je relativně snadnou věcí. V dotazníku lze použít otázky otevřené, uzavřené, polozavřené a škálované. Je důležité promyslet, kdy dotazník použít a jaký typ otázek, jelikož respondenti mohou být omezováni v subjektivitě odpovědí nebo v omezeném prostoru u otevřených odpovědí.

Konstrukce vlastního dotazníku pro rodiče a dotazníku pro žáky bylo postupováno v následujících krocích:

- Formulace konkrétního cíle a úlohy dotazníku.
- Vhodné strukturování dotazníku.
- Formulace jednotlivých otázek ke sledovaným problémům.
- Provedení předvýzkumu, kdy byla praxí ověřena jasnost formulace položených otázek, množství otázek, náležitost a délka vyplňování dotazníků.
- Po realizaci předvýzkumu došlo ke korekci obou dotazníků podle nově zjištěných informací.

Oba dotazníky se skládaly ze tří částí. Ve vstupní části je uveden cíl dotazníku a základní údaje o autorovi dotazníku. Druhá část dotazníku obsahuje vlastní otázky a na závěr dotazníku, část třetí, je poděkování za spolupráci. Formulace položek obou dotazníků byla realizována tak, že nejprve byl zvolen typ otázky a následně její obsahová stránka. Dotazník pro rodiče se skládá z 20 otázek (příloha č. 2) a dotazník pro učitele je tvořen 18 otázkami (příloha č. 3). Elektronické dotazníky byly utvořeny pomocí internetové stránky www.surveymonkey.com, kdy byl respondentům rozeslán odkaz na dotazník a na této stránce byl k vyplnění. V obou dotaznících jsou využity otázky otevřené, polozavřené a uzavřené. Polozavřené otázky často doplňovaly otázky uzavřené, kdy byla respondentovi nabídnuta možnost vlastního vyjádření. Jednalo se o možnost alternativy, aby nedocházelo ke zkreslování výsledků. Údaje získané z dotazníků byly zpracovávány jak kvantitativně, tak kvalitativně. V kvantitativní analýze dat je využíváno procentuální vyjádření četnosti odpovědí a v kvalitativní analýze jsou výsledky vyjadřovány slovně.

5.3 Charakteristika zkoumaného vzorku

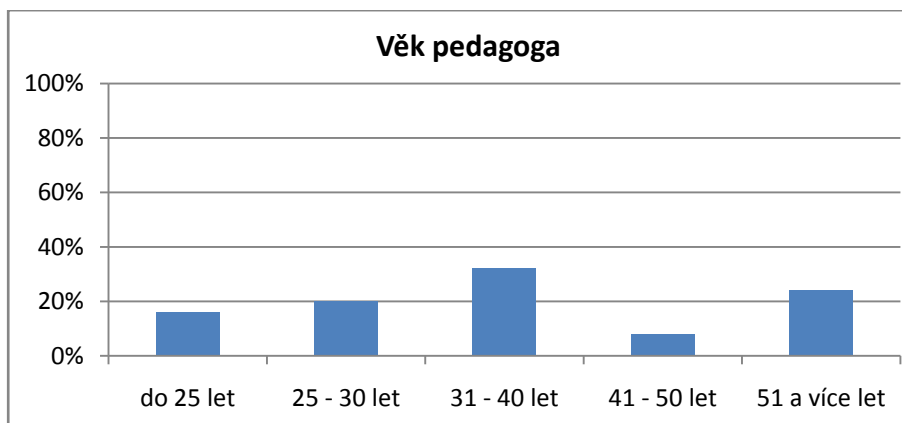
Pro zkoumání byl zvolen záměrný výběr respondentů, kdy zjištěné údaje a tvrzení nelze zobecňovat, ale jsou platné pouze pro tento vzorek.

Výzkumná sonda byla uskutečněna na sedmi základních školách Plzeňského kraje, kdy se jedná o kombinaci velkých i malých škol. Konkrétně se jednalo o základní školy v Domažlicích, Klatovech, Plzni, Tachově, České Kubici, Železně Rudě a Horní Bříže. Dotazníky byly rozeslány učitelům prvního stupně na těchto školách, kdy byli následně požádáni o předání dotazníků rodičům, konkrétně o předání internetového odkazu na dotazník pro rodiče. Charakteristika zkoumaného vzorku je uvedena v následujících grafech.

Charakteristika učitelského vzorku

Následující grafy uvádějí charakteristiku zkoumaného vzorku učitelů, kdy byl zjišťován jejich věku, pohlaví, typ školy, kde vyučují a délka pedagogické praxe respondenta.

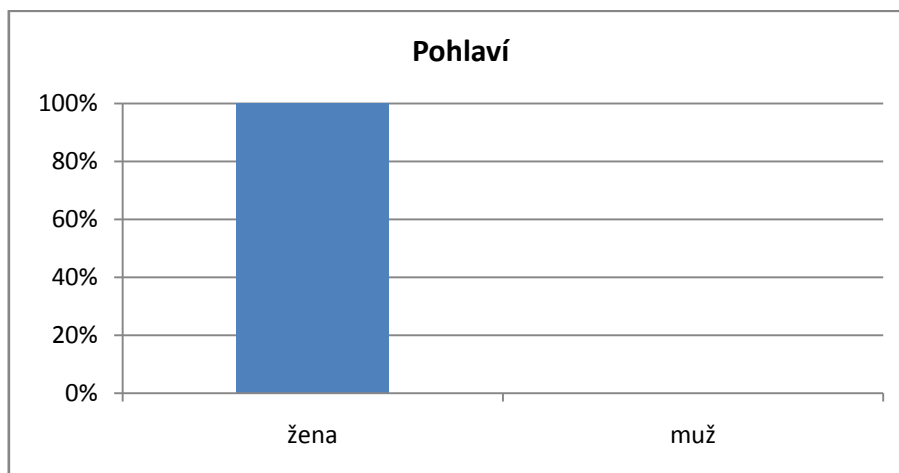
Graf č. 1: Věkové zařazení učitele

Zdroj: vlastní

Graf. č. 1 udává přehled o věkovém složení zkoumaného vzorku. Pro lepší orientaci v grafu bylo zvoleno věkové rozpětí, do které se respondent zařadil

Graf č. 2: Složení pohlaví zkoumaného vzorku

Zdroj: vlastní

Graf č. 2 prezentuje pohlaví zkoumaného vzorku, z kterého vyplývá, že dotazník vyplňovali pouze ženy.

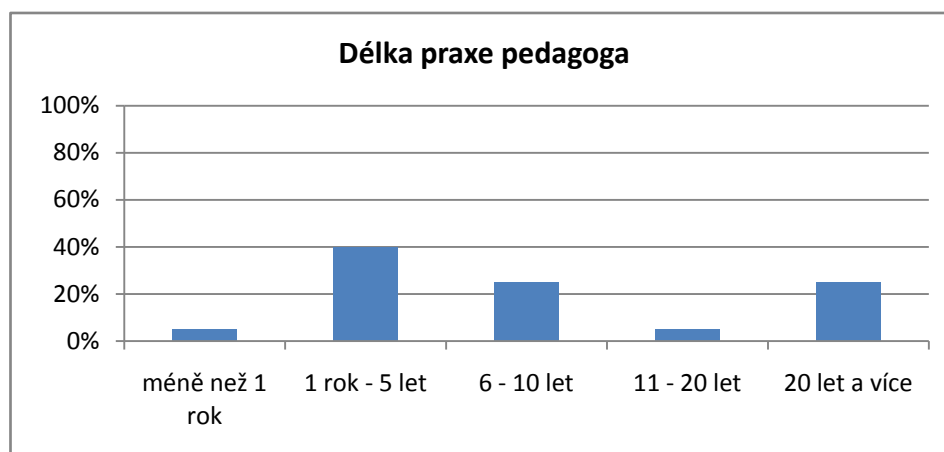
Graf č. 3: Druh školy, kde pedagog vyučuje

Zdroj: vlastní

Graf č. 3 zobrazuje typy základních škol, na kterých respondenti vyučují. Respondenti působí na dvou typech základních škol, městské a venkovské, kdy většina respondentů vyučuje na městských základních školách.

Graf č. 4: Délka pedagogické praxe učitele na 1. stupni ZŠ

Zdroj: vlastní

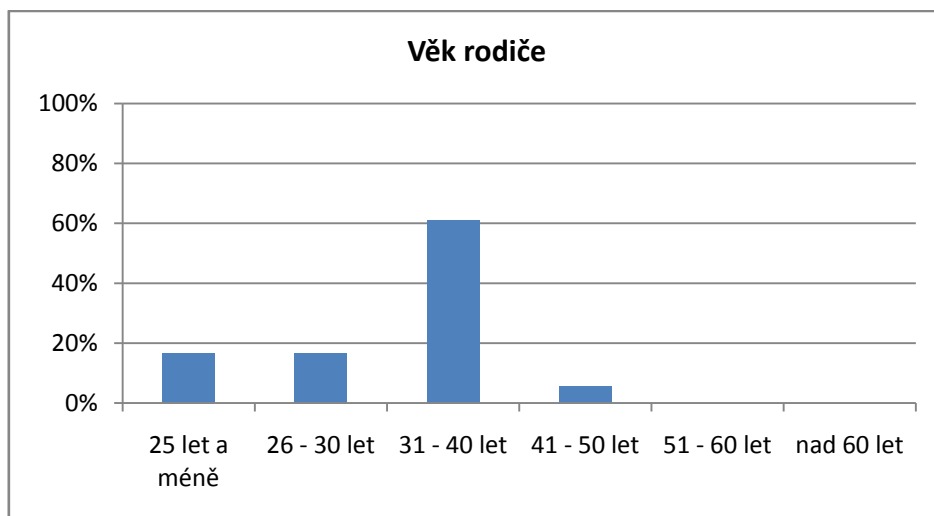
Graf č. 4 uvádí délku pedagogické praxe respondentů. Ve zkoumaném vzorku jsou respondenti s délkou praxe méně než jeden rok až po dvacetiletou praxi a více.

Věkové složení zkoumaného vzorku prezentuje graf č. 1, kdy největší podíl mají učitelé ve věkovém rozmezí 31 až 40 let a ve věku na 51 let. Výzkumu se zúčastnily pouze ženy (graf č. 2), kdy je tímto poukázáno na současné přefeminizované školství, zvláště na 1. stupni ZŠ. Majoritní část tvořily učitelky z městských základních škol (graf č. 3). Délka praxe zkoumaného vzorku je prezentována grafem č. 4, kdy převažuje praxe v rozmezí jednoho roku až pěti let a další dvě nejpočetnější skupiny představovaly pedagožky s praxí 6 – 10 let a 20 let a více. Vzorek byl tedy složen z učitelek zkušených i méně zkušených, což je pro tento výzkum přínosné.

Charakteristika rodičovského vzorku

Otázky na základní charakteristiku rodičovského vzorku respondentů byly zaměřeny na věk respondenta, jeho pohlaví, nejvyššího dosaženého vzdělání rodiče a zastoupenost náboženství ve zkoumaném vzorku. V následujících grafech jsou uvedeny získané výsledky zkoumaného vzorku.

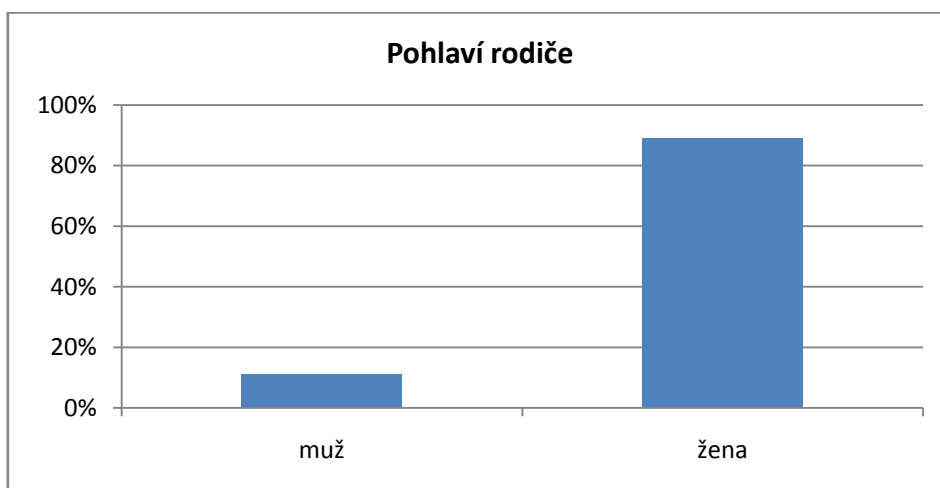
Graf č. 5: Věkové zařazení rodiče

Zdroj: vlastní

Graf č. 5 představuje věkovou skupinu respondentů z dotazovaných rodičů. Graf ukazuje, že nejmladší z respondentů jsou ve věkovém rozpětí do dvaceti pěti let a nejstarší do padesáti let. Starší respondenti se v průzkumu neobjevili.

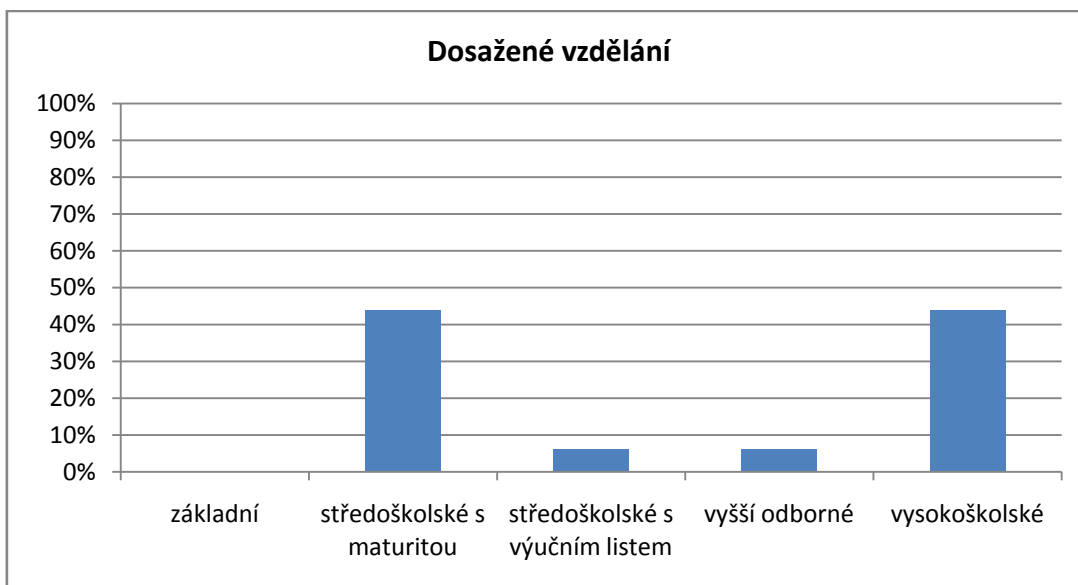
Graf č. 6: Složení pohlaví zkoumaného vzorku

Zdroj: vlastní

V grafu č. 6 je uvedeno rozdělení pohlaví zkoumaného vzorku. Výzkumu se zúčastnilo přes 80 % žen a necelých 20 % mužů.

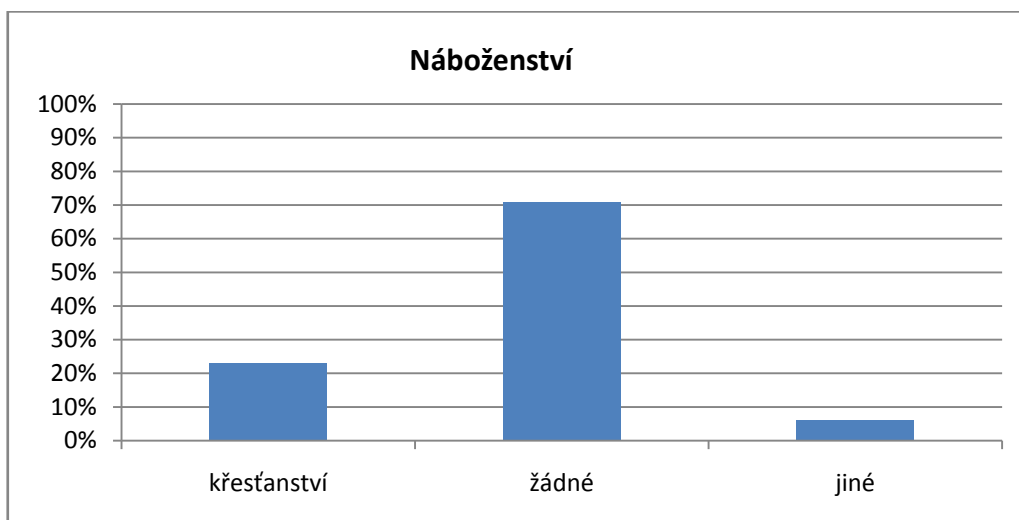
Graf č. 7: Nejvyšší dosažené vzdělání rodiče

Zdroj: vlastní

Graf č. 7 prezentuje nejvyšší dosažené vzdělání respondenta, kdy největší podíl tvoří středoškolsky vzdělání respondenti s maturitou a respondenti s vysokoškolským vzděláním. Žádný z respondentů neukončil vzdělání základní školou.

Graf č. 8: Otázka víry zkoumaného vzorku

Zdroj: vlastní

Graf č. 8 představuje zastoupení náboženství ve zkoumaném vzorku. Největší počet respondentů víru neuvedl a čtvrtinu tvoří křesťané. Ve výzkumném vzorku se objevují i respondenti, kteří nemají konkrétní víru, ale věří, že něco takové existuje.

Výzkumné sondy se zúčastnili rodiče ve věku 25 – 50 let, kdy nejpočetnější skupiny zastávali respondenti ve věku 31 – 40 let (graf č. 5). Přes 80 % zkoumaného vzorku tvořily ženy (graf č. 6). Žádný z respondentů neměl ukončené pouze základní vzdělání. Nejvíce rodičů bylo s ukončeným středoškolským vzděláním s maturitou a s vysokoškolským vzděláním. Jednalo se o celých 90 % ze zkoumaného vzorku (graf č. 7). Věřících respondentů bylo nad 20 %, kdy většinu tvořili křesťané, a jeden respondent uvedl možnost jiné, kdy se ke konkrétní víře nevyjadřuje, ale v něco věří. Zbytek, téměř 80 %, jsou rodiče bez vyznání (graf č. 8).

5.4 Výsledky výzkumné sondy a jejich interpretace

V této podkapitole jsou uvedeny zjištěné výsledky výzkumné sondy z praxe 1. stupně základní škol. Zjištěné údaje jsou hodnoceny kvalitativně i kvantitativně, kdy jsou výsledky zpracovávány do sloupcových grafů, které jsou doplněny slovním komentářem. Nejprve jsou analyzovány údaje zjištěné dotazníkem pro učitele a následně údaje zjištěné dotazníkem pro rodiče.

5.4.1 Analýza výsledků dotazníku pro učitele

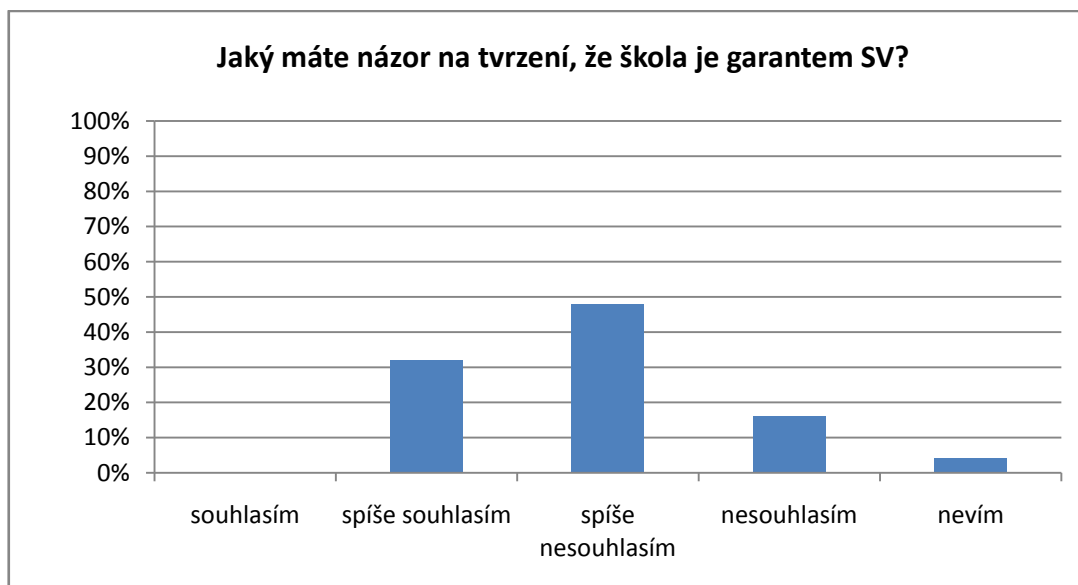
Údaje v grafech jsou vyjádřeny pomocí procent, která značí četnost odpovědí zkoumaného vzorku. Dotazník byl tvořen kombinací otázek otevřených, polouzavřených a uzavřených otázek. Výsledky uzavřených otázek a uzavřených otázek v kombinaci s polouzavřenými jsou uváděny v grafech a doplněny slovním komentářem. Údaje získané z otevřených otázek jsou vyjádřeny pouze slovním komentářem.

Otázka č. 1: Jaký máte názor na tvrzení, že škola je garantem realizace SV?

Cílem této otázky bylo zjistit učitelův postoj k míře zajištění sexuální výchovy pro dítě v oblasti rodiny a školy. Na výběr byla jedna možnost odpovědi a otázka nabízela pět možností: „souhlasím/spíše souhlasím/spíše nesouhlasím/nesouhlasím/nevím“,

Graf č. 9 je uveden na následující stránce.

Graf č. 9: Jaký máte názor na tvrzení, že škola je garantem SV?

Zdroj: vlastní

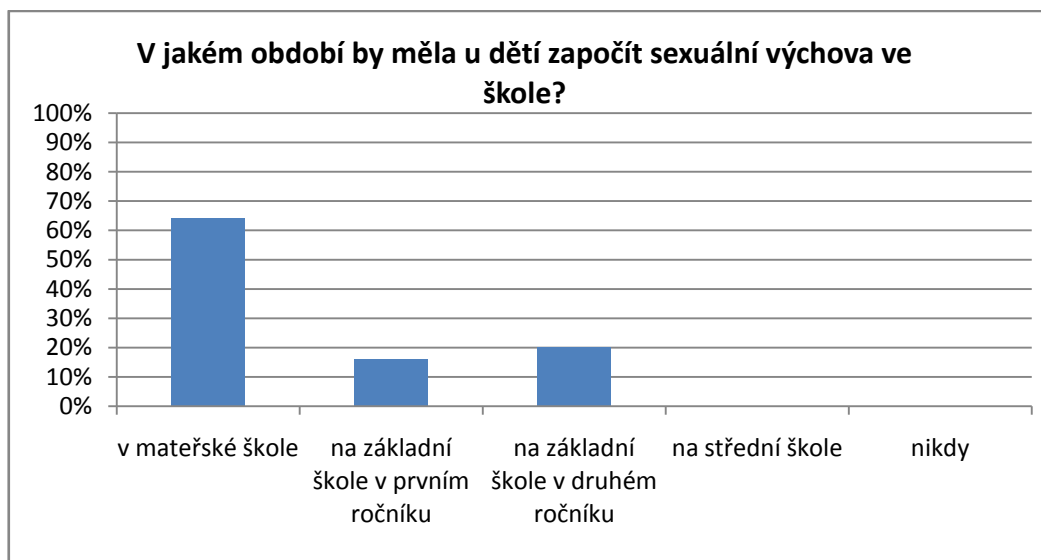
Z grafu č. 9 vyplývá, že téměř polovina tázaných respondentů spíše nesouhlasí s tímto názorem. Druhá nejpočetnější skupina respondentů (32 %) spíše souhlasí. Nesouhlasí 16 % respondentů a 4 % respondentů zvolili možnost „nevím“. Tento graf ukazuje na to, že pedagogové nezastávají názor, že hlavním zdrojem sexuální výchovy by měla být škola.

Otázka č. 2: V jakém období by měla u dětí započít sexuální výchova ve škole?

Cílem této otázky bylo zjistit učitelovu představu o započetí výuky sexuální výchovy dítěte ve škole. Na výběr byla jedna možnost odpovědi a otázka nabízela pět možností: „v mateřské škole/na základní škole v prvním ročníku/na základní škole v druhém ročníku/na střední škole/nikdy“.

Graf č. 10 je uveden na následující stránce.

Graf č. 10: V jakém období by měla u dětí započít sexuální výchova ve škole?

Zdroj: vlastní

Grafu č. 10 ukazuje, že celých 64 % respondentů je přesvědčeno o tom, že výuka sexuální výchovy by měla započít již od mateřské školy. 16 % respondentů zastává názor, že započítí s výukou se má od prvního ročníku na základní škole a 20 % respondentů má představu o výuce sexuální výchovy až na druhém stupni základní školy. Možnost „na střední škole“ a „nikdy“ nevybral žádný z respondentů.

Otázka č. 3: Na co by podle Vás měla sexuální výchova Vaše žáky připravit?

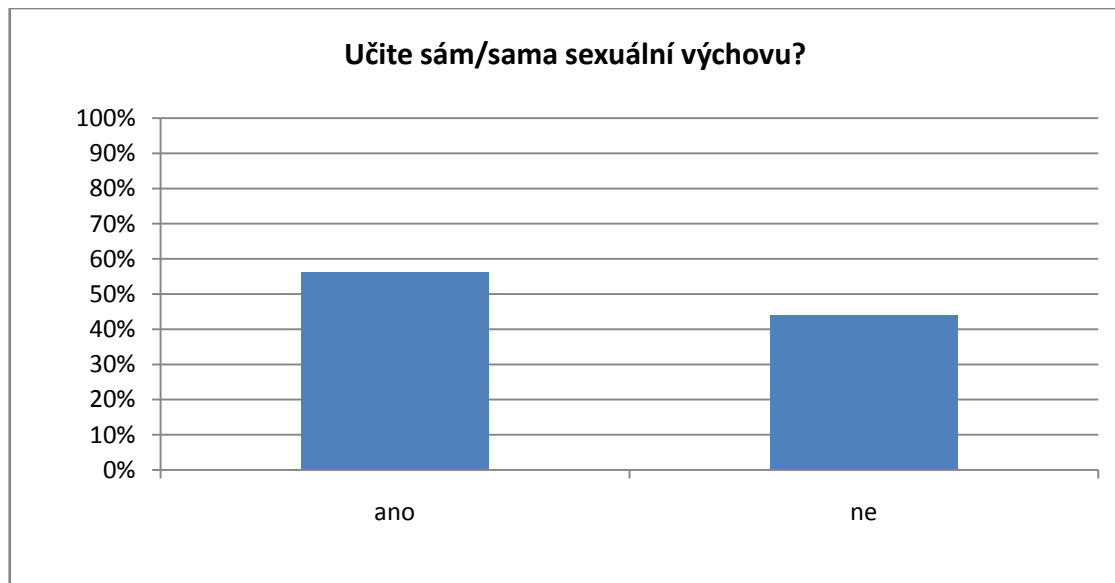
Cílem této otázky bylo zjistit učitelův názor na důležitost a podstatu sexuální výchovy pro žáka a jeho budoucí život. Jednalo se o otevřenou otázku, kdy měl respondent možnost otevřeně vyjádřit svůj názor.

Respondenti se shodli na tématech poznání biologie člověka, rozdílnost mezi dívkou a chlapcem, prevence zdraví, zodpovědnost za své chování, příprava na rodinný život, ochrana před rizikem neznalosti a negativních důsledků z důvodu touhy a poznání (nechtěné těhotenství, přenosné nemoci), mezilidské vztahy, sexuální obtěžování. Většina respondentů brala v úvahu nejen sexuální výchovu po stránce biologie a zdraví, ale také z pohledu na přípravu na budoucí plnohodnotný život, na řešení mezilidských i rodinných vztahů. Byl zde kladen důraz na přirozenost a pochopení rozdílu mezi pojmy láska a sex.

Otázka č. 4: Učíte sám/sama sexuální výchovu?

Cílem otázky bylo zjištění, zda učitel má zkušenost s praktikováním sexuální výchovy ve škole, nebo se opírá pouze o teoretické znalosti a poznatky (v oblasti sexuální výchovy na škole). Respondenti měli na výběr ze dvou možností: „ano/ne“.

Graf č. 11: Učíte sám/sama sexuální výchovu?

Zdroj: vlastní

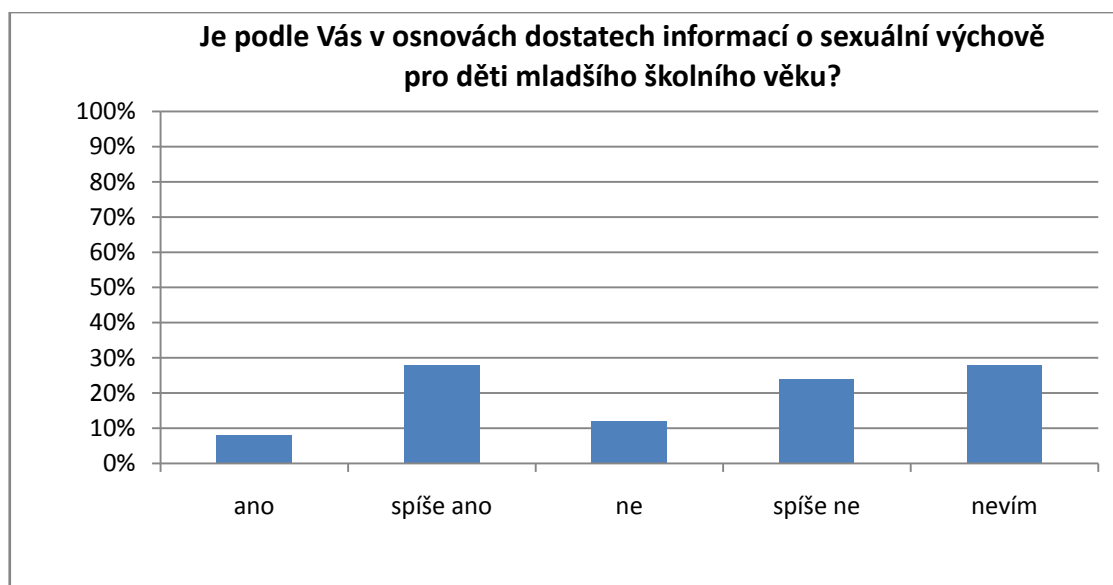
V grafu č. 11 je zřejmé, že více jak polovina učitelů (56 %) sexuální výchovu vyučuje a jejich výpovědi jsou tedy založeny na zkušenostech z praxe. 44 % respondentů sexuální výchovu zatím samo neučilo, tudíž lze předpokládat, že jejich výpovědi jsou založeny na obecných znalostech a zkušenostech druhých.

Otázka č. 5: Je podle Vás v osnovách dostatek informací o sexuální výchově pro děti mladšího školního věku?

Cíl této otázky je zaměřen na postavení sexuální výchově v učebních osnovách, na dostatečné zastoupení témat sexuální výchovy pro žáky primárních škol. Otázka nabízela pět možností, kdy bylo možné vybrat pouze jednu. Jednalo se o možnosti: „ano/spíše ano/ne/spíše ne/nevím“.

Graf č. 12 je uveden na následující stránce.

Graf č. 12: Je podle Vás v osnovách dostatek informací o sexuální výchově pro děti mladšího školního věku?

Zdroj: vlastní

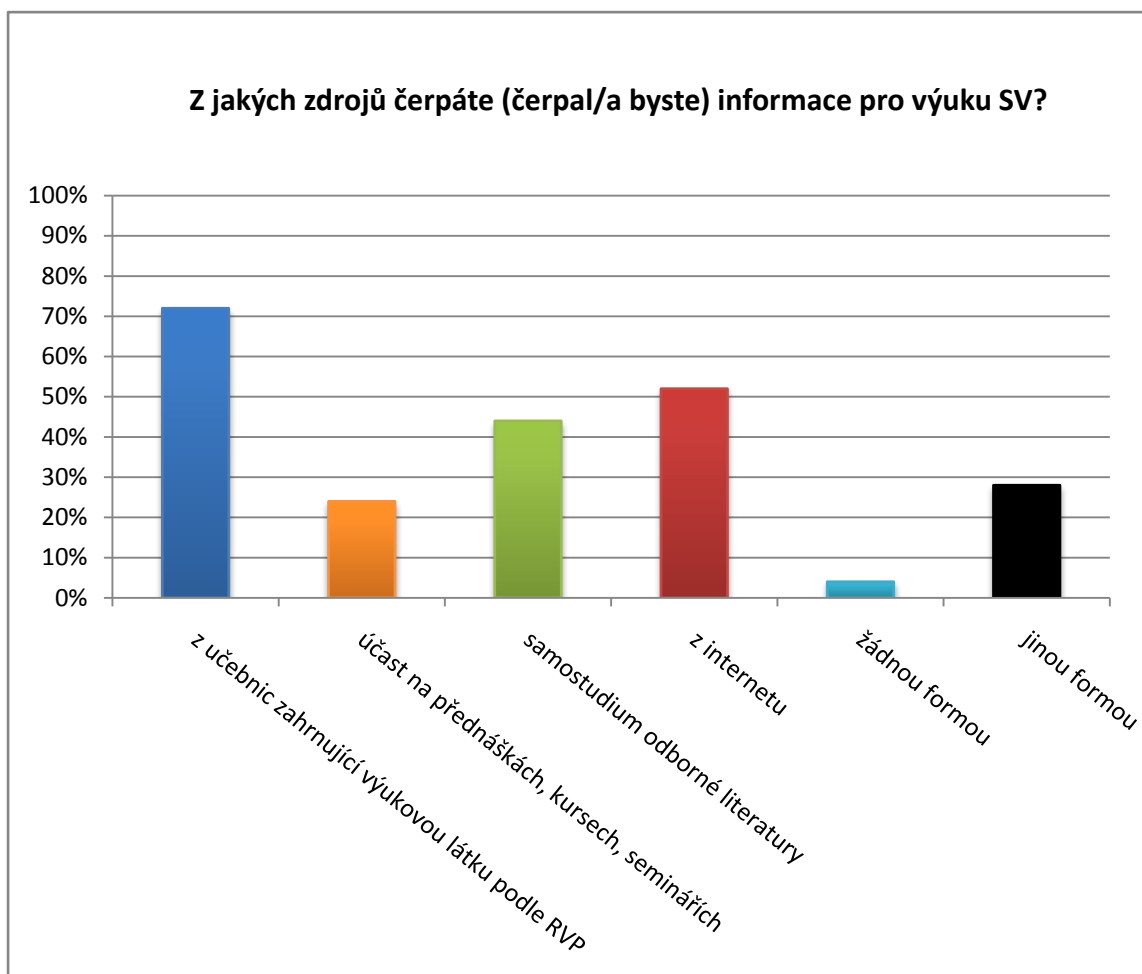
V tomto grafu jsou odpovědi „spíše ano“ a „spíše ne“ téměř vyrovnané. Můžeme tedy říci, že zjištěný výsledek pomocí tohoto vzorku nedává konkrétní odpověď. Velký počet respondentů (28 %) zvolil možnost „nevím“. Důvod lze vidět v grafu č. 11, kdy necelá polovina učitelů uvedla, že přímo neučí sexuální výchovu, tudíž nemá dostatečný přehled o tématech sexuální výchovy v učebních osnovách. Pouhých 8 % respondentů je přesvědčeno, že v osnovách je dostatek informací o sexuální výchově.

Otázka č. 6: Z jakých zdrojů čerpáte (čerpal/a byste) informace pro výuku sexuální výchovy?

Cílem otázky bylo zjistit další vzdělávání učitelů v této oblasti, zaměřené zvláště na samovzdělávání. Respondent měl možnost vybrat více odpovědí z důvodu, že pedagogové často čerpají z více různorodých zdrojů. Byla poskytnuta i možnost vlastní odpovědi pro zpřesnění získaných výsledků. K výběru byly nabídnuty tyto položky: „z učebnic zahrnující výukovou látku podle RVP/účast na přednáškách, kursech, seminářích/samostudium odborné literatury/z internetu/žádnou formou/jinou formou“.

Graf č. 13 je uveden na následující stránce.

Graf č. 13: Z jakých zdrojů čerpáte (čerpal/a byste) informace pro výuku sexuální výchovy?

Zdroj: vlastní

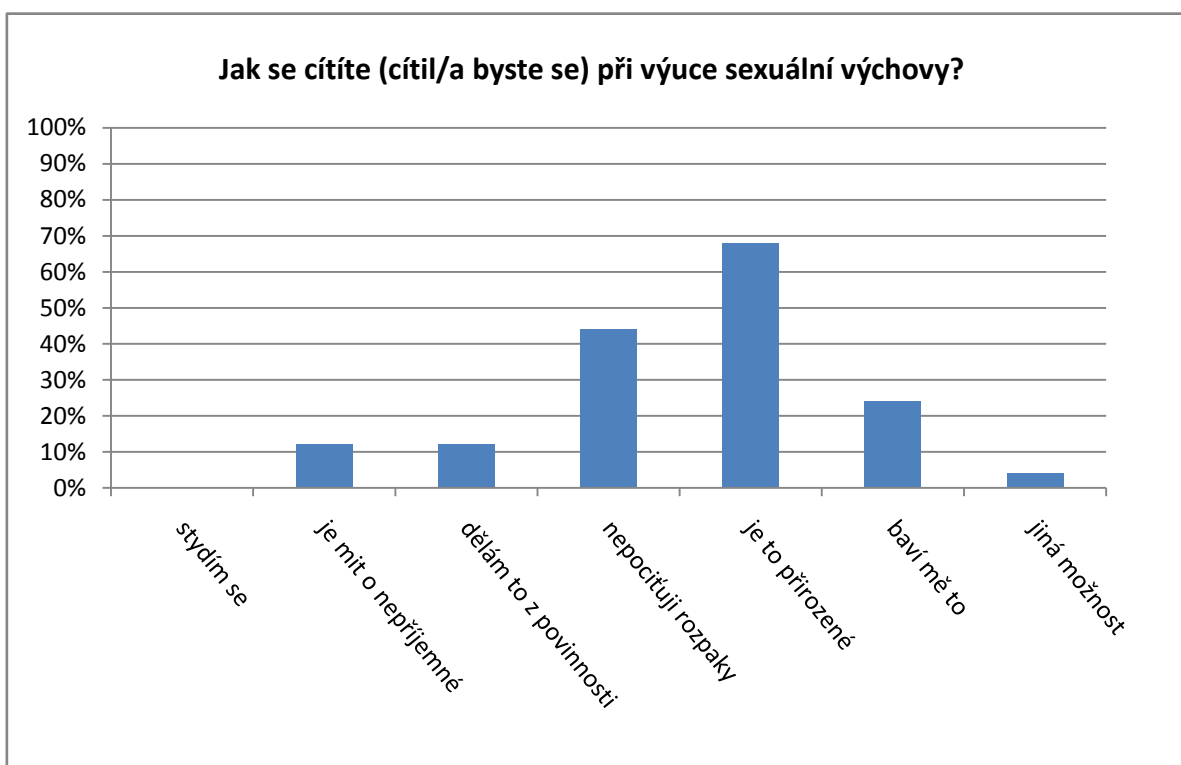
Graf č. 13 ukazuje výběr zdrojů respondentů pro získávání informací z oblasti sexuální výchovy. Největší položku představují učebnice, které využívá 72 % respondentů. Je bráno v úvahu, že učebnice jsou využívány běžně ve výuce a respondent dále rozšiřuje svoje znalosti a poznatky kombinací dalších možností. Internet je druhý nejvyhledávanější vzor, využívá jej 52 % respondentů. 44 % respondentů vyhledává odbornou literaturu. Účast na přednáškách, kurzech či seminářích praktikuje 24 % pedagogů, kdy je toto relativně nízké číslo přisuzováno tomu, že se jedná o zpoplatněné semináře v rámci volného času pedagoga a často také nezájem vedení o podobné semináře. Pouhé 4 % respondentů nevyhledávají další zdroje informací. Dále respondenti uváděli další zdroje, které jim

přinášejí poznatky, kde se jedná o multimediální média, zkušenosti kolegů, vlastní zkušenosti, využití dětské literatury a speciálních knížek se sexuálními tématy pro děti.

Otázka č. 7: Jak se cítíte (cítil/a byste se) při výuce sexuální výchovy?

Cílem otázky je zjistit připravenost a profesionalitu pedagoga při výuce sexuální výchovy. Respondenti dostali na výběr několik základních pocitů, kdy měli zvolit ty, které cítí. Vzhledem k široké škále možností odpovědi byla přiřazena i možnost jiné volby, kdy respondent konkrétně uvedl daný pocit. Otázka poskytovala tyto možnosti: „stydím se/je mi nepříjemné/dělám to z povinnosti/nepocituji rozpaky/je to přirozené/baví mě to/jiné“.

Graf č. 14: Jak se cítíte (cítil/a byste se) při výuce sexuální výchovy?

Zdroj: vlastní

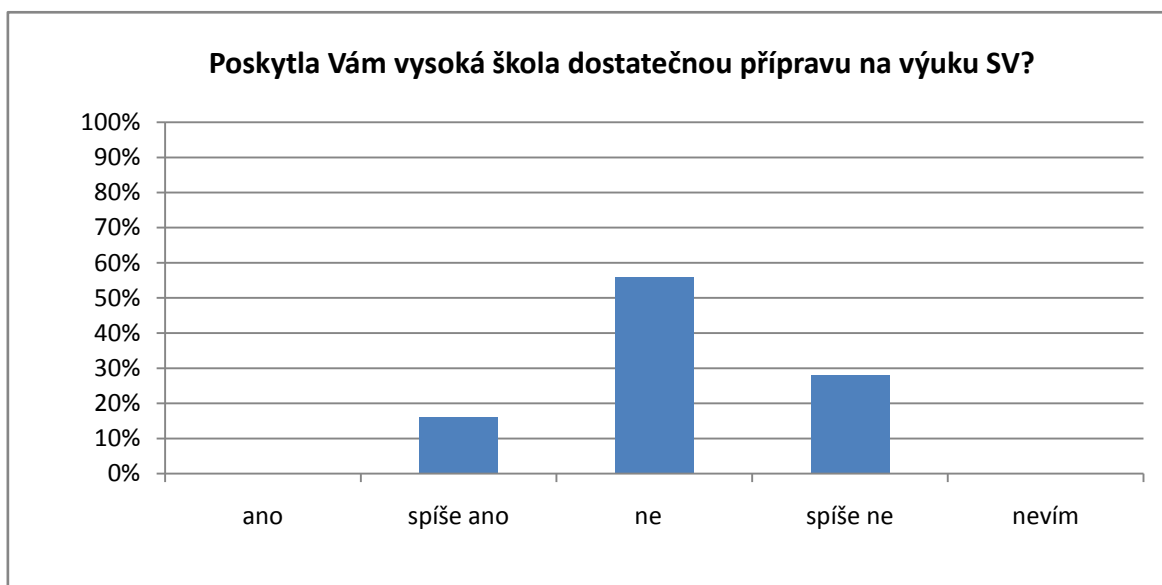
Graf č. 14 ukazuje, že zralost a připravenost vybraného vzorku je na dobré úrovni, jelikož téměř 70 % respondentů vybralo možnost „je to přirozené“, a druhou největší položkou bylo „nepocituji rozpaky“, kdy tuto volbu vybralo 44 %. Výuka sexuální výchovy baví 24 % ze zkoumaného vzorku. Možnost „je mi to nepříjemné“ a „dělám to z povinnosti“ vybralo 12 % respondentů. V tomto případě se jedná spíše o pedagogickou

nezkušenost, zvláště v případě, má-li učitel pocit, že se jedná o povinnost. Jeden z respondentů uvedl jinou možnost, kdy výuku sexuální výchovy považuje za nutnost a k samotné výuce přistupuje pedagog s pozitivní náladou.

Otázka č. 8: Poskytla Vám vysoká škola dostatečnou přípravu na výuku sexuální výchovy?

Cíl této otázky je zjistit míru připravenosti zajištěné vysokou školou vycházejícímu pedagogovi. Jednalo se o uzavřenou otázku, kdy měl respondent vybrat jednu z možností: „ano/spíše ano/spíše ne/ne/nevím“.

Graf č. 15: Poskytla Vám vysoká škola dostatečnou přípravu na výuku sexuální výchovy?

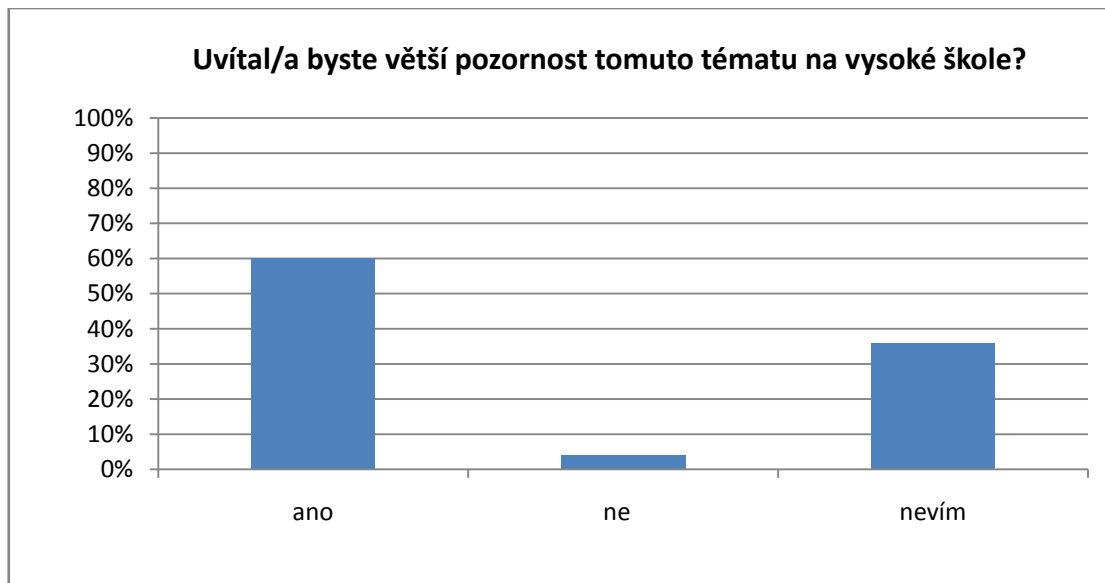
Zdroj: vlastní

Tento graf ukazuje, že celých 56 % dotázaných respondentů nedostalo dostatečnou přípravu pro výuku sexuální výchovy ve škole. 28 % se klonilo k možnosti „spíše ne“ a pouhých 16 % respondentů uvedlo, že jejich příprava z vysoké školy byla spíše dostačující. Žádný z respondentů se neztotožnil s potvrzením této otázky, žádný nevybral možnost „ano“.

Otázka č. 9: Uvítal/a byste větší pozornost tomuto tématu na vysoké škole?

Tato otázka navazuje na otázku č. 8, kdy jejím cílem je zjistit, zda je potřeba širšího vzdělání budoucích pedagogů v této oblasti na vysokých pedagogických školách. Otázka poskytovala výběr ze tří odpovědí: „ano/ne/nevím“.

Graf č. 16: Uvítal/a byste větší pozornost tomuto tématu na vysoké škole?

Zdroj: vlastní

Graf č. 16 jasně ukazuje, že 60 % ze zkoumaného vzorku by uvítalo větší pozornost tématu výuky sexuální výchovy na vysokých pedagogických školách. 36 % respondentů nebylo schopné se rozhodnout a pouhá 4 % zvolila možno „ne“.

Otázka č. 10: Mohl/a byste uvést, jak byste odpověděl/a žákovi 3. třídy na takto položenou otázku: „*Jak se ale spermie dostane k tomu vajíčku?*“

Cíl otázky byl zjistit schopnost pedagoga objasnit tuto problematiku dítěti s ohledem k jeho věku a zároveň míru jeho znalostí. Otázka byla otevřená, proto jednotlivé odpovědi respondentů budou shrnuty do textu.

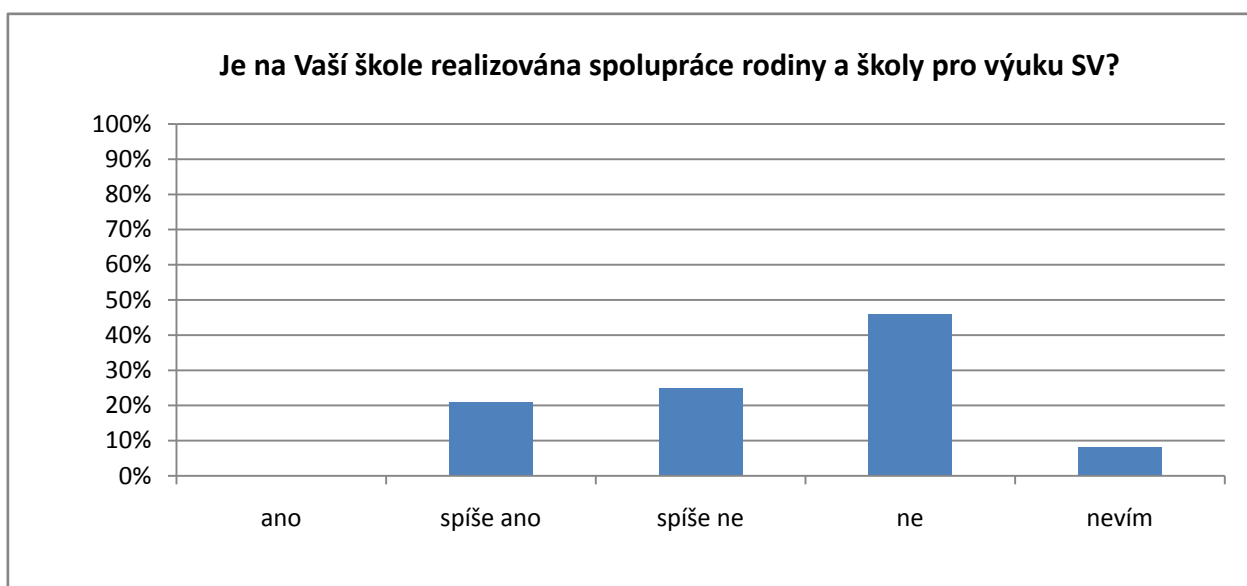
V odpovědích respondenti uváděli správné pojmenování pohlavních orgánů. V žádné odpovědi se nevyskytovala pouze přirovnání. Pokud přirovnání použita byla, tak pouze k navození atmosféry a pro získání správného pojmenování od samotných žáků. Ne všichni respondenti dokázali na otázku plně odpovědět. Často byla odpověď směřována k funkci

pohlavního orgánu ženy a muže, ke spojení těchto orgánů, ale žákovi by nebylo objasněno, jak se spermie do těla ženy dostane. V tomto případě se respondenti vyhýbali přímému objasnění, kdy je třeba žákovi osvětlit, že penis musí být zasunut do vagíny a tím se spermie k vajíčku může dostat. Učitelé by své vysvětlování často podpořili obrázkem, či jinou výukovou pomůckou, která by dětem pomohla k pochopení této problematiky. Bylo dobré, že většina respondentů k odpovědi přidala, že je třeba, aby se lidé měli rádi, a tím podpořili dětské vnímání intimnosti a výjimečnosti pohlavního aktu. Názory pedagogů se na sdělování informací (přesná pojmenování, konkrétní popis cesty spermie k vajíčku) odlišují. Často by informace upřesňovali až v 5. ročníku ZŠ a ve 3. ročníku ZŠ by dětem pouze objasnili, že muž uvolní spermie, které hledají vajíčko v těle ženy, chybí zde však zásadní poznatek, kterého se dítě domáhalo, a to, jak se spermie do těla ženy dostane. Objevily se i odpovědi, které byly stručné a nejasné. Soudím, že takové odpovědi poskytují učitelé, kterým je sexuální výchova nepříjemná a její témata nehodlají příliš rozvíjet. Je však třeba poznamenat, že každý z respondentů se pokusil dítěti vyhovět a odpovědět.

Otázka č. 11: Je ve Vaší škole realizována spolupráce rodiny a školy pro výuku SV?

Cílem otázky bylo zjistit, zda se škola snaží zapojit rodiče do výuky sexuální výchovy. Respondenti měli na výběr z pěti možností: „ano/spíše ano/spíše ne/ne/nevím“.

Graf č. 17: Je na Vaší škole realizována spolupráce rodiny a školy pro výuku SV?

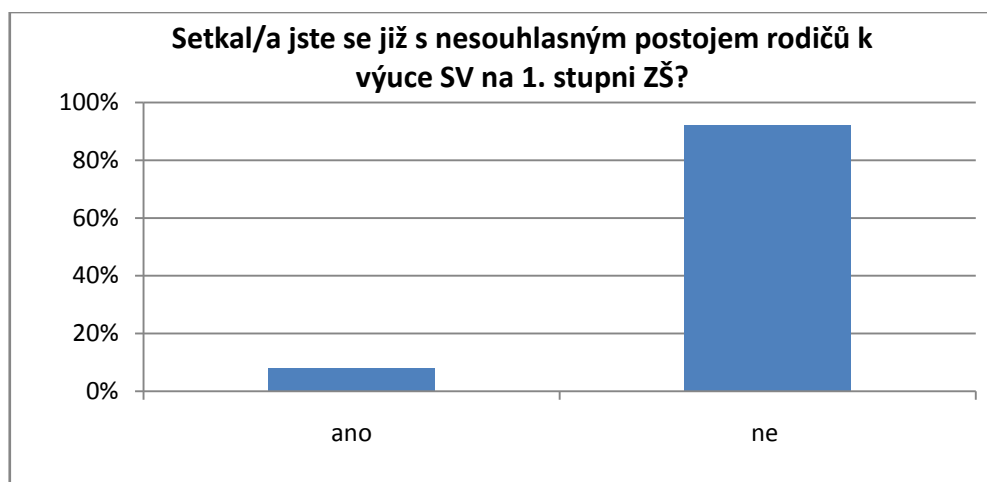
Zdroj: vlastní

Pro zkoumaný vzorek platí, že na vybraných školách Plzeňského kraje nedochází ke spolupráci ze stran rodiny a školy. Tento výsledek potvrzuje 71 % tázaných respondentů, kdy 46 % vybralo možnost „ne“ a 25 % se přiklonilo k možnosti „spíše ne“. Snahu o spolupráci rodiny a školy projevuje 21 % pedagogů a necelých 9 % se k této otázce nedokáže vyjádřit.

Otázka č. 12: Setkal/a jste se již s nesouhlasným postojem rodičů k výuce sexuální výchovy na 1. stupni ZŠ?

Cílem otázky je zjistit existenci konfliktů v názorech na výuku sexuální výchovy na základních školách. Otázka nabízela pouze dvě možnosti, kdy bylo na výběr: „ano/ne“.

Graf č. 18: Setkal/a jste se již s nesouhlasným postojem rodičů k výuce sexuální výchovy na 1. stupni ZŠ

Zdroj: vlastní

Graf č. 18 ukazuje, že zkoumaný vzorek nemá značné zkušenosti s konflikty v této oblasti. 92 % tázaných respondentů nemá přímou zkušenost s konfliktem s rodiči v oblasti výuky sexuální výchovy. Zbýlých 8 % se již do takové konfliktní situace dostalo.

Otázka č. 13: Jak jste tuto situace řešil/a?

Tato otázka byla k zodpovězení pouze pro ty, kteří se již s konfliktní situací setkali, konkrétně tedy mluvíme o 8 % respondentů. Cílem otázky je zjistit, jaký přístup učitelé v této situaci volí a zda se snaží situaci vyřešit. Otázka byla položena jako otevřená, tudíž se respondent mohl volně vyjádřit k nastalé situaci.

Jednalo se celkem o tři respondentky, kdy první se snažila tuto situaci osobně vyřešit. Problém byl v otázce víry, kdy rodiče byli silně věřící a neustoupili ze svého stanoviska. Žák byl tedy v době, kdy byla probírána sexuální výchova, přesunut do jiné třídy. Další respondentka rodiče přímo odkázala na vedení školy, kdy přenechala řešení situace na něm. Poslední případ je očekávání řešení konfliktu, kdy paní učitelka přímo odpovídá: „*Neřešila, ale brzy to čekám, jen co se donese rodičům, co jim odpovídám na všetečné otázky.*“

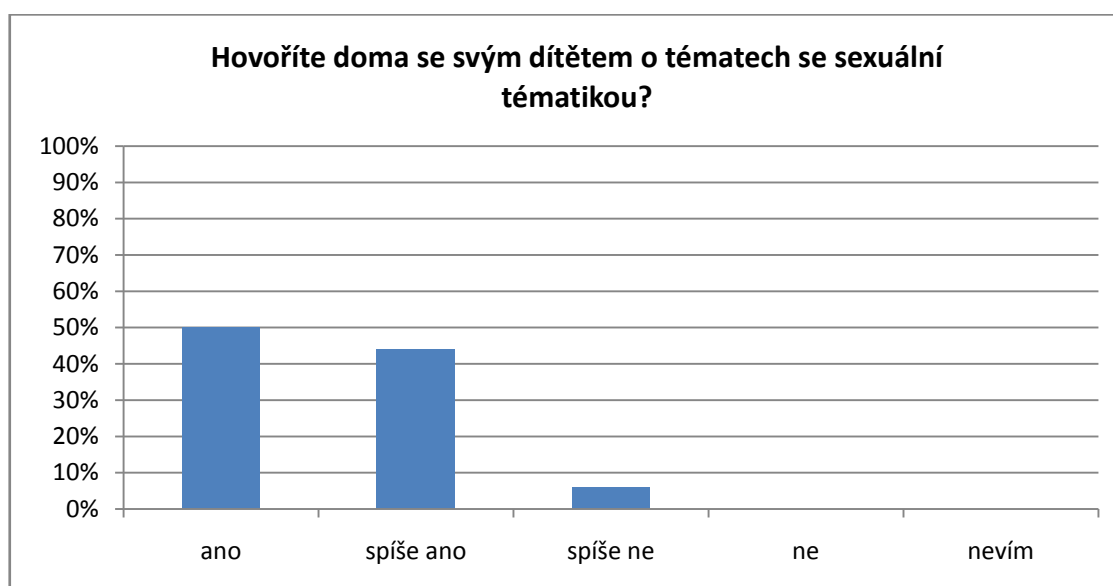
5.4.2 Analýza výsledků dotazníků pro rodiče

Údaje v grafech jsou vyjádřeny pomocí procent, která značí četnost odpovědí zkoumané vzorku. Dotazník byl tvořen kombinací otázek otevřených, polouzavřených a uzavřených otázek. Výsledky uzavřených otázek a uzavřených otázek v kombinaci s polouzavřenými jsou uváděny v grafech a doplněny slovním komentářem. Údaje získané z otevřených otázek jsou vyjádřeny pouze slovním komentářem.

Otázka č. 1: Hovoříte doma se svým dítětem o tématech se sexuální tematikou?

Cíl otázky je zjistit přístup rodiny k sexuální výchově jejich dítěte ohledně hovorů o této tématice. Z uzavřené otázky měli respondenti možnost vybrat: „ano/spíše ano/spíše ne/ne/nevím“.

Graf č. 19: Hovoříte doma se svým dítětem o tématech se sexuální tematikou?

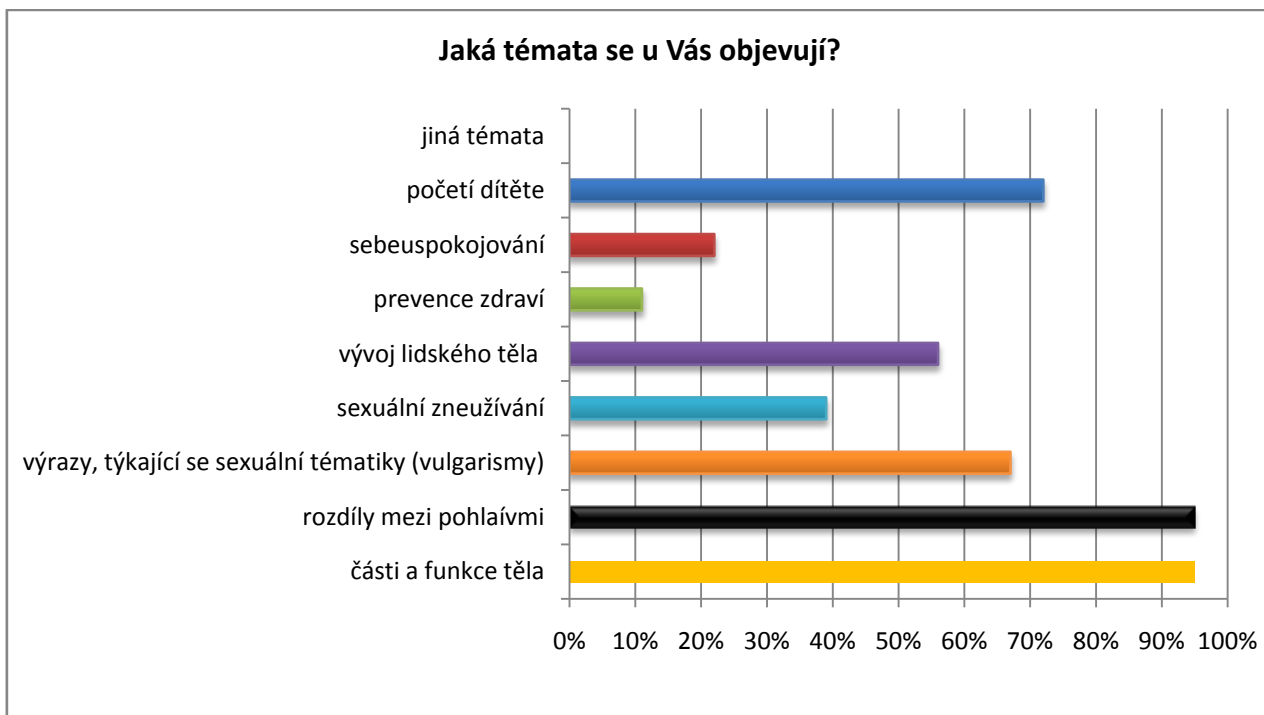
Zdroj: vlastní

Z grafu vyplývá, že 50 % rodičů ze zkoumaného vzorku se svým dítětem doma hovoří na téma sexuální výchovy a sexuality. Variantu „spíše ano“ volilo 45 % respondentů a respondenti, kteří doma o tomto tématu spíše nehovoří, činí 5% podíl. Z výsledku vyplývá, že zkoumaný vzorek je z více jak 90 % tomuto tématu nakloněn a v rodině sexuální výchova probíhá.

Otázka č. 2: Jaká témata se u Vás objevují?

Cílem je zjistit obsáhlost sexuálních témat probíraných v rodině, jejich četnost a rozsah. Jednalo se o polouzavřenou otázku, kdy respondent dostal možnost z výběru alternativních odpovědí, ale zároveň dostal prostor pro vyjádření jiné možnosti. Vzhledem k charakteru položené otázky mohl respondent vybrat více možností a případně další variantu doplnit podle své potřeby. Bylo na výběr z následujících možností: „části a funkce těla/rozdíly mezi pohlavími/výrazy, týkající se sexuální tematiky (vulgarismy)/sexuální zneužívání/vývoj lidského těla/prevence zdraví/sebeuspokojování/početí dítěte/jiná témata.“

Graf č. 20: Jaká témata se u Vás objevují?

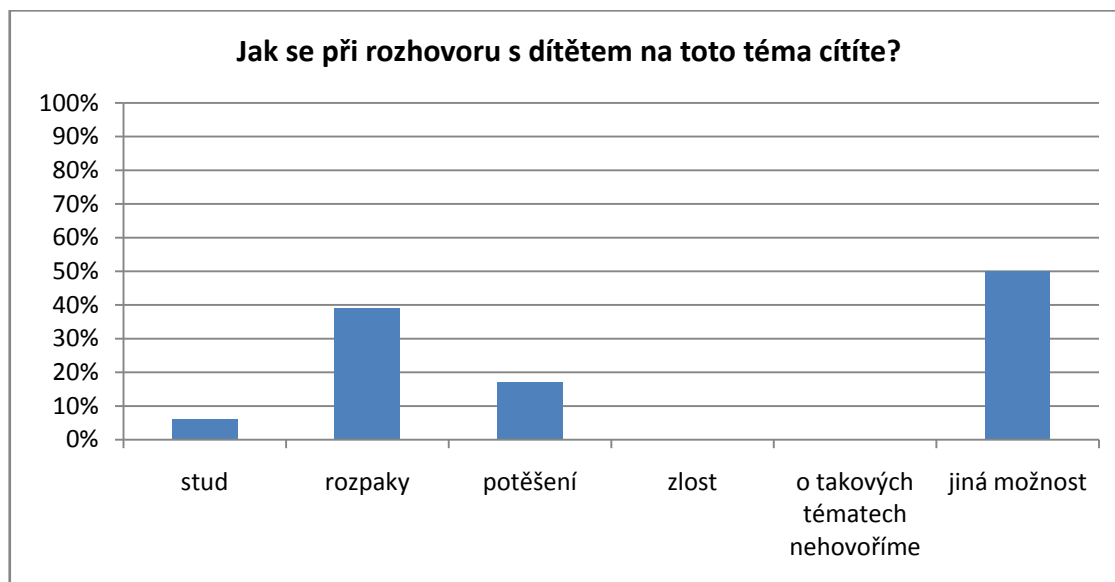
Zdroj: vlastní

Nejčastěji probíraná témata se týkají částí a funkcí těla a rozdílů mezi pohlavími, tyto možnosti vybralo 95 % respondentů. Početí dítěte se objevuje u 72 % rodin respondentů. Nevhodné výrazy, kdy dítě používá například vulgarismy, aniž by znalo jejich význam, se probírají u 67 % respondentů. Více než u poloviny zkoumaného vzorku (56 %) se probírá vývoj lidského těla, kdy je kladen důraz na pohlavní dospívání (menstruace, erekce, vývoj druhotných pohlavních znaků). Menší položku činí sexuální zneužívání, o kterém se hovoří v rodinách 39 % respondentů. Sebeuspokojování a prevence zdraví činí nejmenší procentuální podíl ze získaných výsledků. Masturbace se probírá v 22 % rodinách, kdy menší procento může být přisuzováno nízkému věku dítěte rodiče a téma prevence zdraví se objevuje v pouhých 11 % odpovědí respondentů. Zkoumaný vzorek neuvedl žádná jiná témata, o kterých by doma hovořili.

Otázka č. 3: Jak se při rozhovoru s dítětem na toto téma cítíte?

Cílem otázky je zjistit vnitřní pocity rodičů, konkretizovat jejich postoj k tomuto tématu. Opět se jednalo o polouzavřenou otázku, kdy byla dána vybraná škála pocitů a možnost doplnění chybějícího. Nabídka zahrnovala možnosti: „stud/rozpaky/potěšení/zlost/o takových tématech nehovoříme/jiná možnost.“

Graf č. 21: Jak se při rozhovoru s dítětem na toto téma cítíte?

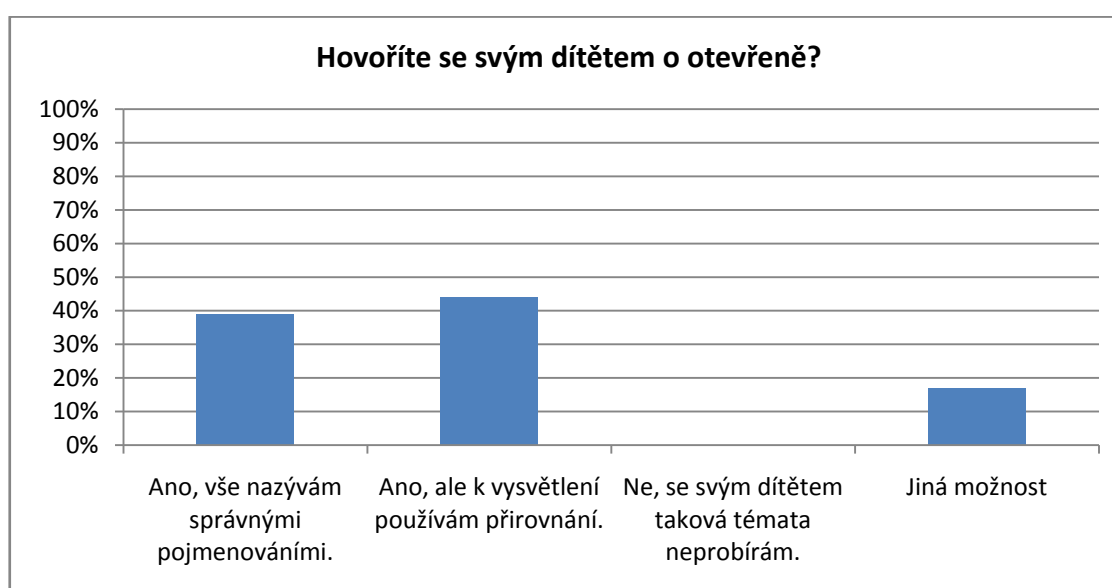
Zdroj: vlastní

Graf č. 21 ukazuje, že z vybraných pocitů převládají rozpaky, které cítí 39 % rodičů z vybraného vzorku. Potěšení z takové rozhovoru cítí 17 % respondentů a stud pocituje 6 % respondentů. Přesně polovina tázaných respondentů vybrala možnost se dále vyjádřit. Z vyjádření rodičů vyšlo, že se při rozhovorech na témata se sexuální tematikou cítí normálně a přirozeně. Byl zde doplněn pocit respondenta, který občas cítí rozpaky, ale spíše z hledání vhodných slov než ze samotného rozhovoru. Jeden z respondentů se vyjádřil tak, že cítí pocit zodpovědnosti a zmiňuje obtížnost volby vhodných slov k věku dětí.

Otázka č. 4: Hovoříte se svým dítětem otevřeně?

Tato otázka byla zaměřena na otevřený rozhovor s dítětem mladšího školního věku, kdy se rodič vyjadřuje vhodnými výrazy a dítěti osvětluje celou skutečnost s přihlédnutím k jeho věku. Cílem bylo zjistit jejich přístup k hovoru s dítětem. Zda je rodič upřímný a otevřený, nebo si v hovoru vyhledává různá přirovnání („*tvoje kačenka*“, „*tvůj pindík*“) či vypráví smyšlené příběhy typu: „*Přinesl Tě čáp.*“ aj. Otázka byla položena jako polouzavřená, kdy nabízela tyto možnosti: „Ano, vše nazývám správnými pojmenováními./Ano, ale k vysvětlení používám přirovnání./Ne, se svým dítětem taková témata neprobírám./Jiná možnost.“

Graf č. 22: Hovoříte se svým dítětem otevřeně?

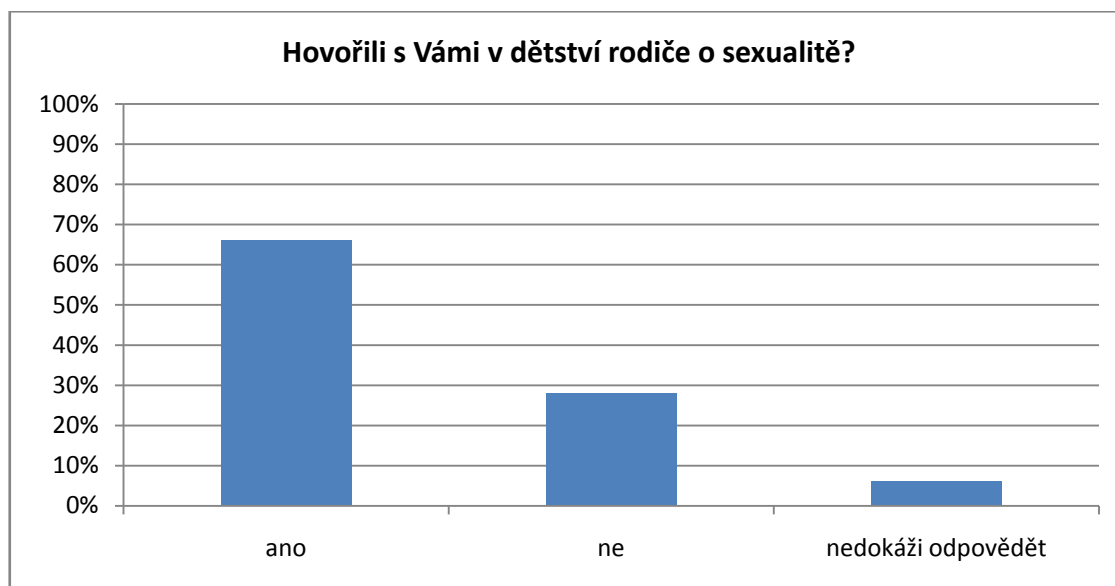
Zdroj: vlastní

Podle odpovědí respondentů z grafu vyplývá, že se svým dítětem hovoří otevřeně, kdy 39 % při hovoru používá správné pojmy. 44 % respondentů je otevřených, ale vypomáhají si přirovnáními. Tento výsledek je třeba zohlednit z té strany, že jisté výrazy přizpůsobují věku svého dítěte, kdy na některé není dostatečně vyzrálé. Často rodiče využívají přirovnání, ale i správná pojmenování, záleží na situaci a vyzrálosti dítěte. Rodič také užívání přirovnání využívá s ohledem na povahu svého dítěte, pokud je stydlivější, volí vhodnost slov.

Otázka č. 5: Hovořili s Vámi v dětství rodiče o sexualitě?

Cílem otázky bylo zjistit přístup rodiny respondentů k řešení otázek sexuality respondenta v době jeho mladšího školního věku. Otázka nabízí výběr jedné odpovědi z nabídnutých možností: „ano/ne/nedokáži odpovědět“.

Graf č. 23: Hovořili s Vámi v dětství rodiče o sexualitě?

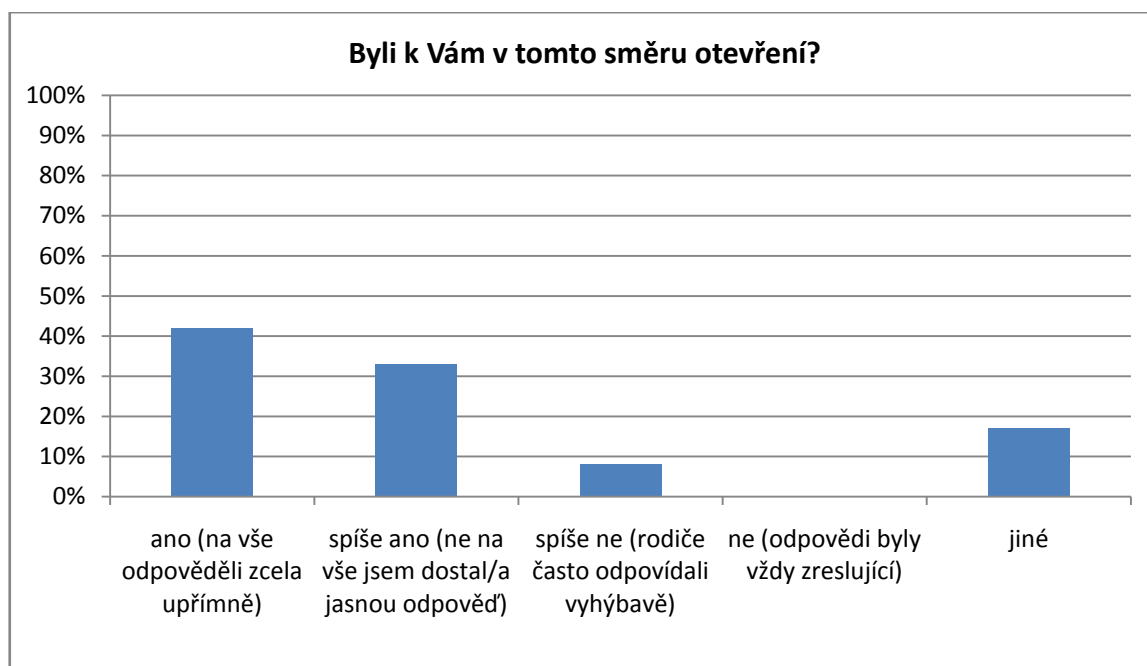
Zdroj: vlastní

Výsledky vyhodnocených odpovědí dokládají, že 67 % respondentů mělo sexuální výchovu ze své vlastní rodiny. S 28 % respondentů nebyla sexualita a otázky s ní spojené v rodině probírány. Respondenti, kteří nedokáží odpovědět, činí 6 % z celku.

Otázka č. 6: Byli k Vám v tomto směru otevření?

Tato otázka úzce souvisí s otázkou předešlou, kdy se obě týkají rodičů respondenta a přístupu k sexuální výchově samotného respondenta z dob, kdy byl dítětem. Cílem otázky je zjistit, upřímnost a otevřenost rozhovoru a charakteristika podaných informací. Otázka byla polouzavřená a k nabízeným alternativám „ano (na vše odpověděli zcela upřímně)/spíše ano/ (ne na vše jsem dostal/a jasnou odpověď)/spíše ne (rodiče často odpovídali vyhýbavě/ne (odpovědi byly vždy zkrslující)“ byla připojena otevřená možnost „jiné“, kdy respondent mohl konkretizovat svá tvrzení nebo uvést jinou alternativu, výše neuvedenou.

Graf č. 24: Byli k vám v tomto směru otevření?

Zdroj: vlastní

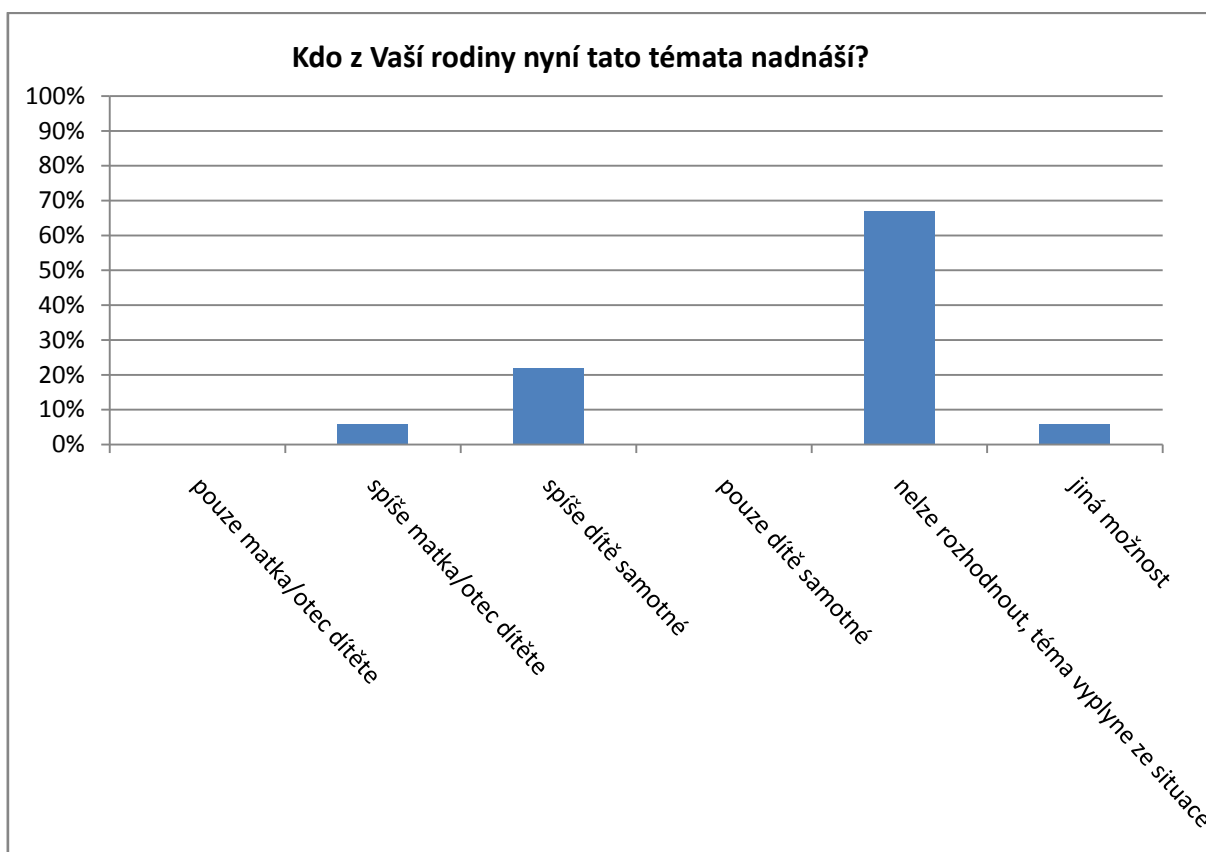
Grafické zobrazení odpovědí respondentů ukazuje, že ve 42 % probíhala sexuální výchova respondenta otevřeně a upřímně. Téměř vždy jasné odpovědi dostávalo 33 % respondentů a možnost, kdy respondent většinou nedostal jasnou odpověď, vybralo 8 % respondentů. Odpověď „ne“ nebyla vybrána v žádném případě a jinou možnost zvolilo 17 % respondentů. Jinou možností pro hovor o sexuální výchově bylo zapůjčení knížky pro děti zaměřené na toto téma, kdy bylo necháno na respondentovi zjištění informací, a podle potřeby se mu dostalo následného vysvětlení nepochopených pasáží. V jednom případě

bylo uvedeno, že rodiče jsou o svých jasných odpovědích přesvědčeni, ale samotný respondent byl odpověďmi neuspokojen z důvodu nepřesného pochopení informací, které mu nebyly konkretizovány.

Otázka č. 7: Kdo z Vaší rodiny nyní tato témata nadnáší?

Cílem této otázky je zjistit, který člen rodiny projevuje hlavní iniciativu v sexuální výchově v rodině. Otázka byla zaměřena na osobu rodiče a na osobu dítěte. Opět byla položena jako polouzavřená, kdy byly dány tyto možnosti: „pouze matka; otec dítěte; spíše matka/otec dítěte; spíše dítě samotné; pouze samotné dítě; nelze rozhodnout, téma vyplyne se situace; jiná možnost.“

Graf č. 25: Kdo z Vaší rodiny nyní tato témata nadnáší

Zdroj: vlastní

Majoritní část představuje možnost, kdy nelze rozhodnout, kdo přináší v rodině témata na hovor o sexualitě. Možnosti k takovému hovoru nabízí situace, kdy se může chopit iniciativy samotný rodič, a nebo naopak dítě. Druhý největší podíl představuje iniciativu

spíše ze strany dítěte, kdy rodič poskytuje dítěti informace, ale pouze na jeho dotaz. Po 6 % získaly možnosti „spíše matka/otec dítěte“ a „jiná možnost“. Respondent rozšiřuje jednu ze zadaných alternativních možností, kdy téma střídavě nadnáší rodič nebo dítě, ale zároveň se rodič o míru získaných znalostí dítěte zajímá a podle potřeby doplňuje či upřesňuje.

Otázka č. 8: Kdy je vhodný čas začít u dítěte se sexuální výchovou?

Cílem otázky je ukázat názor rodičů na připravenost dítěte pro sexuální výchovu. V nabídce bylo 14 možností, které zahrnovaly započítí sexuální výchovy od narození, během MŠ či ZŠ, na střední škole či nikdy. Odpověď byla doplněna žádostí o zdůvodnění jejich výběru.

Graf č. 26: Kdy je vhodný čas začít u dítěte se sexuální výchovou?

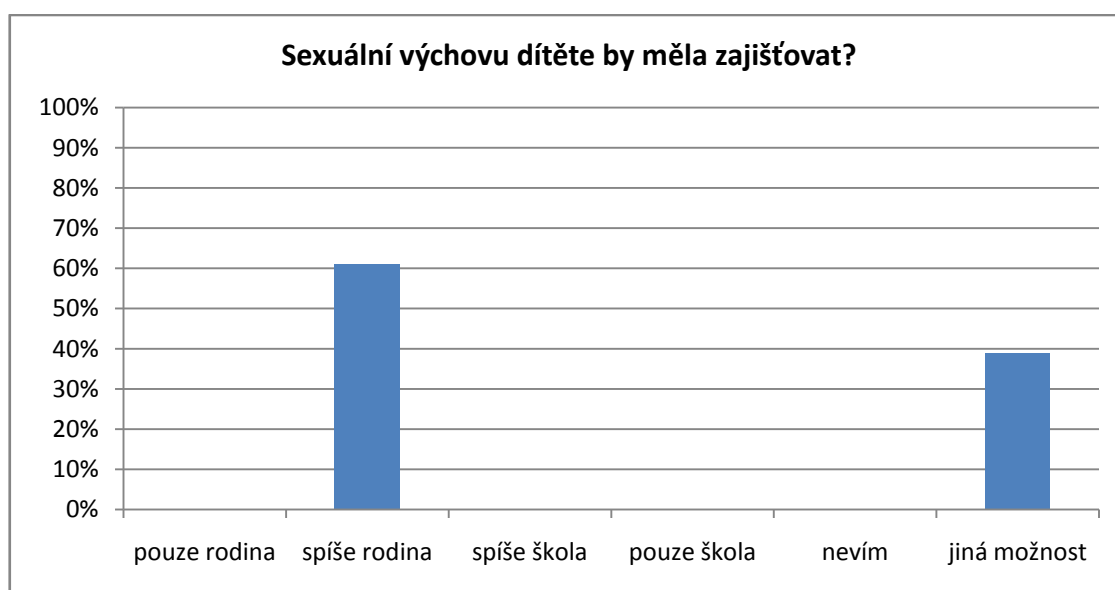
Zdroj: vlastní

Pro sexuální výchovu od narození je 28 % respondentů. S počátkem výuky sexuální výchovy v mateřské škole se ztotožňuje 33 % respondentů. Zbytek respondentů je toho názoru, že se sexuální výchovou dítěte by se mělo začít v době základní školy, kdy pro první ročník bylo 11 % respondentů, stejně tak i pro druhý ročník. Pro započetí sexuální výchovy dítěte ve třetím ročníku by bylo 6 % respondentů. Největší podíl, v rámci započetí výuky na základní škole, získal čtvrtý ročník, pro který je celých 22 % respondentů, a pro pátý ročník je 6 % respondentů. Se započtím výuky sexuální výchovy na druhém stupni ZŠ, konkrétně v sedmém ročníku, souhlasí 6 % respondentů. Jiné odpovědi nebyly vybrány. Odpovědi na tuto otázku mohou být zkresleny tím, že samotný rodič nemá přesnou představu o tom, co sexuální výchova zahrnuje, proto jsou voleny až vyšší ročníky na základní škole. Ve svých odůvodněních se respondenti ve většině shodli, že se jedná o součást jejich osobního vývoje a je třeba jim informace podávat, avšak přiměřeně jejich věku. Dítě vidí mnoho věcí v televizi, kdy se samo začíná ptát, tudíž potřeba sexuální výchovy přijde sama. Respondent uvádí důležitost toho, že je důležité dříve myslet na prevenci, než aby pak na podané informace bylo pozdě.

Otázka č. 9: Sexuální výchovu dítěte by měla zajišťovat:

Cílem této otázky je zjistit názor na držitele odpovědnosti za sexuální výchovu jejich dítěte. Na výběr byly možnosti: „pouze rodina/spíše rodina/spíše škola/pouze škola/nevím/jiná možnost.“

Graf č. 27: Sexuální výchovu dítěte by měla zajišťovat?

Více jak polovina respondentů, 61 %, zastává názor, že sexuální výchovu dítěte by měla zajišťovat spíše rodina. Ve 39 % byla zvolena možnost jiného vyjádření, kdy se respondenti shodli na názoru, že na poskytnutí sexuální výchovy by se měla podílet škola i rodina. Tyto složky by se měly doplňovat, aby dítě získalo nejkvalitnější poznatky, a tím přípravu do života.

Otázka č. 10: Na co by podle Vás měla sexuální výchova děti připravit?

Cílem otázky je zjistit rozsah znalostí rodičů o obsahové stránce sexuální výchovy, a zároveň o jejím postavení v životě člověka. Jednalo se o otevřenou otázku, kdy měl respondent volnou možnost vyjádření názoru na roli sexuální výchovy ve výchově dítěte.

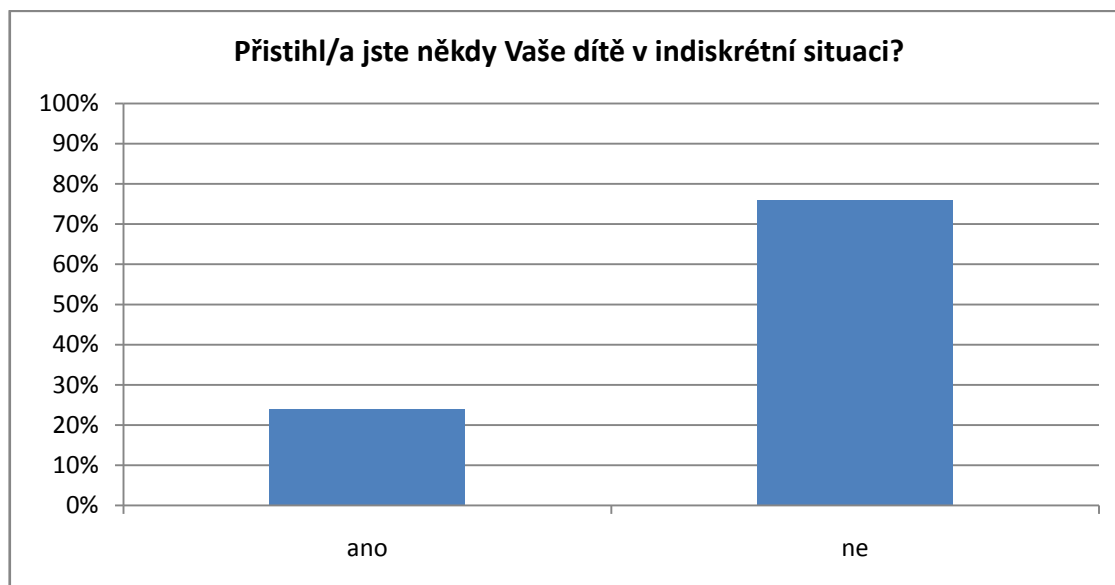
V největší míře je tázanými respondenty zastáván názor, že sexuální výchova se týká biologie lidského těla, rozdílů mezi mužem a ženou, sexuální prevence, sexu, početí a narození dítěte. Tato témata zmínilo ve svých odpovědích přibližně 90 % respondentů. Pouhý jeden respondent zmínil důležitost sexuální výchovy z pohledu ochrany dítěte, poznání rizikového chování jiného člověka, práva říci „ne“, je-li mu něco nepříjemné. Vedení dítěte k pochopení, že se jedná o jeho tělo a nikdo cizí bez jeho souhlasu nemá právo se jej dotýkat. Přibližně 60 % respondentů zmínilo důležitost sexuální výchovy v oblasti mezilidských vztahů a přípravy na budoucí sexuální, partnerský a rodinný život. U 20 % tázaných respondentů byla zmíněna sexuální výchova jako součást celkové výchovy, kdy je dítě utvářeno a je upevňován jeho vztah k sobě samému.

Otázka č. 11: Přistihl/a jste někdy Vaše dítě v indiskrétní situaci?

Tato otázka byla základovou otázkou pro otázku č. 13, která je zaměřena na jednání rodičů v takové situaci. Cílem bylo pouze zjistit, zda se rodič v takové situaci již ocitl. Jednalo se o uzavřenou otázku s možnostmi „ano/ne“, která podmiňuje odpověď na následující dvě otázky (otázka č. 12 a 13).

Graf č. 28 je uveden na následující stránce.

Graf č. 28: Přistihl/a jste někdy Vaše dítě v indiskrétní situaci?

Zdroj: vlastní

Výsledek grafu č. 28 ukazuje, že pouhých 24 % respondentů se již s takovou situací setkalo. V otázkách č. 12 a 13 je tato situace a její řešení konkretizováno.

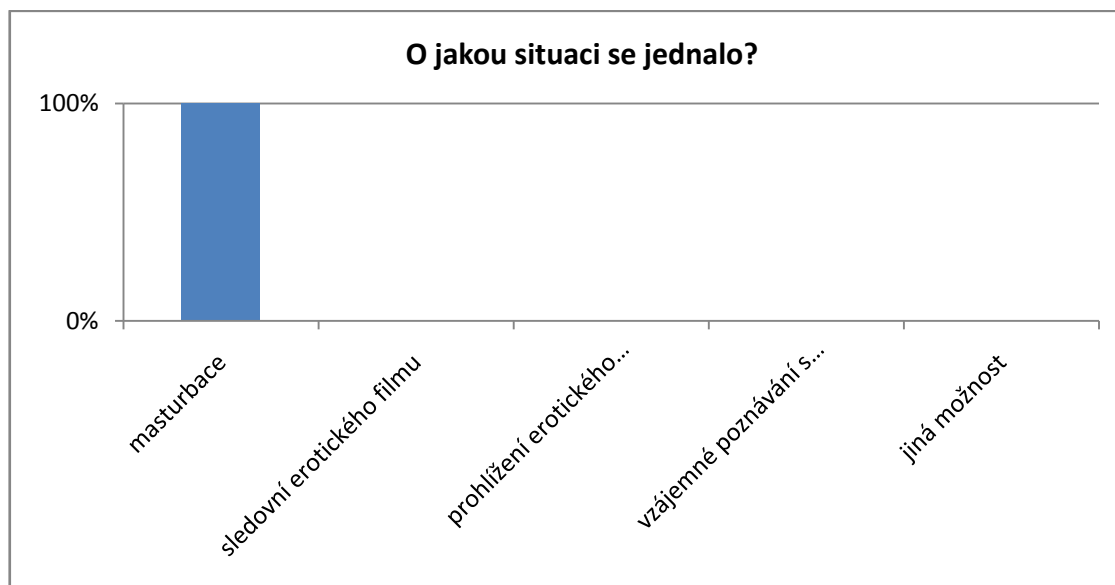
Na otázky č. 12 a č. 13 odpovídali pouze ti respondenti, kteří v otázce č. 11 vybrali možnost „ano“, tedy ti, kteří své dítě přistihli v indiskrétní situaci.

Otázka č. 12: O jakou situaci se jednalo?

Opět se jedná o uvozující otázku, která pouze připravuje prostor pro otázku č. 13. Respondent dostal na výběr z pěti možností, kdy čtyři z nich nabízí konkrétní odpověď a poslední možnost nabízí volné vyjádření respondenta, pokud nabídka neobsahuje jeho volbu.

Graf č. 29 je uveden na následující stránce.

Graf č. 29: O jakou situaci se jednalo?

Zdroj: vlastní

Výsledek grafu je jednoznačný. Ukazuje, že celých 100 % z odpovídajících respondentů přistihli své dítě při masturbaci. Žádná jiná možnost z nabízených nebyla vybrána ani doplněna.

Otázka č. 13: Jak jste tuto situaci řešil/a?

Cílem této otázky bylo zjistit postup rodičů v takové situaci. Způsob řešení této situace ukazuje, jak otevřeně rodič se svým dítětem hovoří a jaký má postoj k sexualitě a působení sexuální výchovy na dítě. V případě, že by respondent v předešlé situaci vybral více možností, byla otázka doplněná poznámkou, aby byla vybrána jedna ze situací a respondentem popsána. Otázka byla položena jako otevřená z důvodu různorodosti možných odpovědí a uvedených řešení.

Vzhledem k výsledku předchozí otázky, kdy byla jednoznačně vybrána masturbace, respondenti uváděli řešení pouze této situace. Respondenti se shodli ve svých výpovědích na tom, že nejprve dítě ujistili, že se nejedná o nic špatného, ale zároveň je třeba, aby takové činnosti provádělo v naprostém soukromí, jelikož se jedná o intimní záležitost. Jeden z tatínek navíc svého potomka ujistil v tom, že on dělal totéž, ale v soukromí.

Otázka č. 14: Představte si situaci, že za Vámi přijde Vaše dítě a zeptá se: „Mami, tati, jak jsem přišel/a na svět?“ Jak byste na ni odpověděli?

Cílem této otázky bylo ověřit rodičovskou upřímnost a otevřenost při jednání s dítětem. Byla uvedena jedna z nejčastějších otázek, která zajímá jak malé chlapce, tak i dívky a se kterou se tudíž rodiče nejpravděpodobněji již setkali. Jednalo se o otevřenou formu otázky.

Uvedené odpovědi byly založeny na poskytnutí pravdivého vysvětlení s ohledem na věk dítěte. Z odpovědí respondentů vyplývá, že se stejnou otázkou se setkávají pravidelně, kdy dítě postupně dospívá a zajímá se o tuto tematiku. Informace dostává postupně. Často se v odpovědích objevovala přirovnání typu: „maminka má v bříšku vajíčka – jako má slepička“. Toto přirovnání bylo použito pro dítě ve věku tří let, kdy respondentka uvádí, že následně dítě dostávalo spíše doplňující a rozšiřující informace. Pro dítě ve věku šesti let bylo vysvětlení podáno tímto způsobem: „Tatínek má v pytlíčku pod pindíkem semínka, kdy jeho semínko zasadil do maminky a z toho vyrostl malý človíček.“ Přirovnání se semínkem se objevovalo u valné většiny respondentů. Jednalo se často o děti do šesti let, byla tedy používána přiměřená pojmenování a výrazy. Rodiče se shodli, že dále informace rozšiřují a mění pojmenování s ohledem na věk a vyspělost dítěte. Pouze jediné dítě, ze skupiny vybraného vzorku, se dozvědělo informace o narození dítěte až ve škole, kdy rodič poskytl přesnější informace a vysvětlení.

5.4.3 Interpretace výsledků výzkumné sondy k cílům a úkolům práce

Tato kapitola je zaměřena na interpretování výsledků výzkumné sondy od učitelů prvního stupně ZŠ a rodičů dětí z prvního stupně ZŠ ke zvoleným cílům a úkolům práce.

Interpretace k cílům práce

Dílčí cíl č. 1:

Pomocí dotazníků pro učitele zjistit jejich názor na výuku SV na primární škole, objasnit jejich přístup k výuce SV, zjistit jejich názor na přípravu učitelů na výuku SV a zjistit možné problémy při spolupráci rodiny a školy.

Dílčí cíl č. 1 byl splněn. Učitelé shledávají výuku sexuální výchovy ve škole za důležitou, konkrétně její důležitost na prvním stupni ZŠ. Zohlednili roli rodiny, kdy se

shodují s názorem, že rodina a škola v rámci výuky sexuální výchovy by měla spolupracovat a dítě by mělo získávat informace od obou stran. Výzkum ukázal, že přístup učitelů z výzkumné sondy je různorodý. Od učitelů, kteří se samovzdělávají a uskutečňování této výchovy je baví, až po učitele, kteří tuto výchovu považují pouze za nutnost. Neobjevil se však žádný názor, že by kvůli svému osobnímu přesvědčení výchovu zanedbávali. Někteří z učitelů uvedli, že se při výuce sexuální výchovy necítí dobře nebo cítí stud, ale i přes tyto nepříjemné pocity zůstávají profesionály a snaží se poskytnout dítěti kvalitní výchovu. Učitelé se v základních otázkách a tématech sexuální výchovy dobře orientují a jejich odpovědi podané dětem jsou vstřícné a přiměřené věku. Žádný z respondentů by otázku dítěte neodbyl a všichni si uvědomovali důležitost kvalitní sexuální výchovy. Výzkumná sonda ukázala, že většina učitelů se necítilo dostatečně připraveno na výuku sexuální výchovy a v době jejich studia na VŠ by uvítali větší pozornost tomuto tématu a přípravě na samotnou výuku sexuální výchovy. Výzkum ukázal, že na většině škol z výzkumného vzorku neuplatňují spolupráci rodiny školy při výuce sexuální výchovy. I přes tento výsledek se pouze několik pedagogů z výzkumného vzorku dostalo do konfliktu s rodičem v názoru na výuku sexuální výchovy.

Dílčí cíl č. 2:

Pomocí dotazníku pro rodiče zjistit jejich postoj k sexuální výchově. Jejich dřívější zkušenosti s výchovou, když byli malí, jejich současný názor na sexuální výchovu v rodině a výuku této výchovy v primární škole.

Dílčí cíl č. 2 byl splněn. Z výsledků výzkumné sondy vyplývá, že postoj rodičů k sexuální výchově je pozitivní. Každý z respondentů svému dítěti poskytuje možnost sexuální výchovy, ať už ze strany rodiče nebo dítěte. Výzkum uvádí, že ne všichni respondenti byli vychováni v oblasti sexuální výchovy v rodinném prostředí. Někteří nebyli vůbec a jiní ne vždy pochopili význam toho, co jim bylo řečeno, i přesto svým dětem poskytují poznatky z oblasti sexuální výchovy a sexuality vstřícnou formou. Sami rodiče si uvědomují potřebu dítěte vzdělávat pro jeho bezpečnost a vytvoření vyrovnané osobnosti. Bylo zjištěno, že žádný z rodičů z výzkumného vzorku není proti sexuální výchově jeho dítěte ve škole. Výsledky výzkumu předvedly, že rodiče zastávají názor, že výchova by měla probíhat jak ve škole, tak v rodině, přičemž základ znalostí a poznatků by mělo dítě získat z rodiny a škola by tyto poznatky měla rozšiřovat a upřesňovat.

Interpretace k úkolům práce

Úkol č. 1:

Vytvoření výzkumných nástrojů (dotazníků) pro uvedené dílčí cíle a následující úkoly výzkumné sondy.

Úkol č. 1 byl splněn. Pro uskutečnění výzkumné sondy byly vytvořeny dotazníky, jeden pro učitele a druhý pro rodiče. Byl vytvořen elektronický dotazník, který obsahoval otevřené, polouzavřené a uzavřené otázky. Tento výzkumný nástroj byl vybrán kvůli možnosti sběru velkého množství dat se zaměřením na co největší poskytnutí anonymity. Byl vytvořen na internetové stránce www.surveymonkey.com, kdy dotazník pro rodiče (SurveyMonkey, on-line) i učitele (SurveyMonkey, on-line) byl zasílán pomocí internetového odkazu na příslušné emailové adresy. U dotazníku pro rodiče se vyskytl problém s návratností dotazníku, kdy největší úskalí představovala volba otázek a výběr respondentů. Tento dotazník obsahoval 20 otázek, kdy často byly doplňovány žádostí o upřesňující odpověď nebo přímo požadavkem na vyplnění otevřené odpovědi. Myslím, že toto byl jeden z důvodů, který respondenty odradil od vyplňování celého dotazníku, jelikož se jim mohl zdát příliš zdoluhavý. Další úskalí se projevilo při rozesílání internetových odkazů respondentům, snaha o maximální anonymitu pro respondenty znamenala i anonymitu pro autora. Mnoho lidí žádost ignorovalo a výzkumu se nezúčastnili, jelikož nebyli autorem dostatečně motivováni. Bylo by dobré dotazník zestručnit a využít méně otevřených otázek. Pro zajištění většího množství odpovědí by bylo dobré se s respondenty setkat a osobně jim vysvětlit význam dotazníku.

Úkol č. 2:

Zjištění úrovně připravenosti učitelů 1. stupně ZŠ pro výuku sexuální výchovy a zjištění jejich názoru na současné zastoupení SV ve výuce na 1. stupni ZŠ. Analýza jejich názorů na roli školy v sexuální výchově, na kooperaci rodiny a školy a na míru důležitosti sexuální výchovy na škole.

Úkol č. 2 byl splněn. Pro ověření úkolu sloužily otázky z dotazníku pro učitele.

Úroveň připravenosti učitelů 1. stupně na výuku sexuální výchovy na základních školách ověřovaly otázky č.: 6, 7, 8, 9 a 10. Výsledky těchto otázek jsou zpracovány

v grafech č. 13, 14, 15 a 16. Otázka č. 6 zjišťovala možnosti rozšiřování připravenosti na výuku sexuální výchovy na ZŠ. Ukázalo se, že kromě učebnic využívá 97 % učitelů další prostředky k rozšiřování svých znalostí a zkušeností ve výuce. 50% podíl zastávalo využití internetu. 42 % se přiklání k využití další odborné literatury. 23 % učitelů také využívá možnosti účastnit se odborných přednášek, kurzů a seminářů. Pouhá 4 % tázaných učitelů uvedla, že mimo učebnic nevyužívají žádné další zdroje. Výsledky odpovědí z otázky č. 7 ukazují, že většině učitelů připadá výuka sexuální výchovy přirozená a nepocítují rozpaky. Přibližně 20 % učitelů má k sexuální výchově kladný vztah, ale dostávají se i do situací, kdy se rozpaky dostávají. V tomto případě nedávají nic znát a zůstávají profesionály. Z 81 % se učitelé shodují, že jim jejich vysoká škola neposkytla dostatečnou přípravu na výuku sexuální výchovy na škole (otázka č. 8). Otázka č. 9 potvrzuje, že pozornost tomuto tématu na vysoké škole by uvítalo téměř 60 % respondentů a 38 % z nich se nedokázalo vyjádřit. Otázka č. 10 ověřovala schopnost pedagoga přiměřeně odpovědět dítěti na často položenou otázku. Výsledky ukázaly, že většina pedagogů je schopna na tuto otázku vhodně odpovědět s ohledem na věk dítěte. Využívali přiměřené výrazy a možnosti vysvětlení. Často by k odpovědi využili knížky či jiné pomůcky, aby odpověď pro děti byla názorná a jasná.

Současným zastoupením sexuální výchovy na základní škole se zabývala otázka č. 5 a zpracované výsledky představuje graf č. 12. Ten ukazuje, že 40 % učitelů zastává názor, že sexuální výchova je v osnovách škol zastoupena v dostatečném množství. 35 % učitelů má naopak názor, že sexuální výchova by mohla být obsáhlejší a více zastoupená. 27 % z celého počtu učitelů se nedokázalo vyjádřit. Tuto skutečnost bych připsala tomu, že 42 % učitelů z výzkumného vzorku sexuální výchovu aktivně neučí, proto nejsou schopni vyjádřit se k zastoupení sexuální výchovy v učebních osnovách základních škol.

Otázky č. 1 - 3 směřovaly na zjištění názorů učitelů na roli školy v sexuální výchově dítěte. Analýzou výsledků grafu č. 9 bylo zjištěno, že přes 50 % učitelů nesouhlasí s názorem, že garantem sexuální výchovy by měla být škola. Z toho vyplývá, že hlavním zdrojem pro sexuální výchovu by měla být rodina a škola až druhotný zprostředkovatel. 31 % učitelů s tímto tvrzením spíše souhlasilo, ale žádný nevybral možnost úplného souhlasu. Z výsledků grafu č. 10 bylo jasné, že podle názorů pedagogů by sexuální výchova v rámci školy měla začít již v období mateřské školy, k této možnosti se přiklonilo celých 65 % respondentů. Pro započítání se sexuální výchovou v prvním ročníku bylo 16 % učitelů a pro

druhý ročník se rozhodlo 19 % učitelů. Otázka č. 3 se zaměřovala na názor pedagoga na podstatu sexuální výchovy, na co by měla dítě připravit. Respondenti se shodli na tématech poznání biologie člověka, rozdílnost mezi dívkou a chlapcem, prevence zdraví, zodpovědnost za své chování, příprava na rodinný život, ochrana před rizikem neznalosti a negativních důsledků z důvodu touhy o poznání (nechtěné těhotenství, přenosné nemoci), mezilidské vztahy, sexuální obtěžování. Většina respondentů brala v úvahu nejen sexuální výchovu po stránce biologie a zdraví, ale také z pohledu na přípravu na budoucí plnohodnotný život, na řešení mezilidských i rodinných vztahů. Byl zde kladen důraz na přirozenost a pochopení rozdílu mezi pojmy láska a sex.

Na téma spolupráce rodiny a školy byly zaměřeny otázky č. 11 – 13. Zjišťovaly existenci spolupráce rodiny a školy v rámci sexuální výchovy na školách respondentů, na setkání se s konfliktními názory rodičů a učitelů na realizaci sexuální výchovy a jejich případné řešení. Graf č. 17 ukazuje, že spolupráce rodiny a školy v daném oboru není na školách respondentů příliš častá. Částečná spolupráce se objevuje u 20 % respondentů, 12 % respondentů nebylo schopno se vyjádřit, opět bych tyto respondenty zařadila do skupiny, které sexuální výchovu nevyučují. Zbytek, 68 %, učitelů uvedlo, že spolupráce neprobíhá vůbec nebo téměř vůbec. Graf č. 18 představuje výsledky odpovědí, které se týkají neshody názorů rodičů a učitele na výuku sexuální výchovy jejich dítěte. Pouhých 8 % se dostalo do konfliktní situace. Těchto 8 % odpovídalo na otázku č. 13, která byla zacílena na konkretizaci řešení konfliktu. 65 % učitelů odkázalo rodiče na vedení školy a jediný respondent situaci řešil sám, kdy došli s rodinou k dohodě.

Výsledky tohoto zkoumání ukázaly, že je třeba zaměřit se více na přípravu budoucích učitelů v oblasti výuky sexuální výchovy. Bylo by třeba motivovat více pedagogy pro sebevzdělávání v sexuální výchově a hledání atraktivních přístupů k této výuce. Obecné znalosti pedagogů jsou dostačující a jejich přístup k žákovi je často vřelý. I přes malé procento nastalých konfliktů by bylo vhodné pracovat na navýšení spolupráce rodiny a školy pro poskytnutí kvalitnější a ucelenější sexuální výchovy.

Úkol č. 3:

Zjištění názoru rodičů na vzdělávání jejich dítěte v sexuální výchově ve škole a jejich přístupu k sexuální výchově v rodině. Analýza jednotlivých názorů a postojů.

Úkol č. 3 byl splněn. Pro ověření tohoto úkolu sloužily převážně otázky č. 1 – 4, 9 – 13 z dotazníku pro rodiče, kdy otázky 1 – 4, 8 a 11 - 13 byly zaměřeny na přístup rodičů k sexuální výchově dítěte v jejich rodině a otázky č. 9 a 10 na zjištění názorů rodičů na výuku sexuální výchovy jejich dítěte na ZŠ.

Otázky č. 1 – 4 byly převážně zaměřeny na rozhovor dítěte s rodičem, na přístup rodiče k rozhovoru a jeho pocity při hovoru na toto téma. Z grafu č. 19 je patrné, že v 94 % rodin se na téma sexuální výchovy hovoří. 6 % respondentů uvedlo, že tyto hovory spíše nevedou. V daných 94 % se nejčastěji hovoří o biologii člověka, o tělesném a pohlavním vývoji, rozdílech mezi dívkou a chlapcem, druhé nejčastější téma je početí dítěte, následně hovory o nevhodných výrazech používaných dítětem, které zaslechlo z okolí, ale nezná jejich význam (vulgární výrazy). V rodinách respondentů se také probírá riziko sexuálního zneužívání, téma sebeuspokojování, a nejméně zastoupené je téma prevence zdraví a bezpečného sexuálního chování. Malou četnost výběru možnosti bezpečného sexuálního chování a možností antikoncepce přisuzují tomu, že 50 % z tázaných rodičů má dítě v první třídě, a proto je toto téma zatím neprobíráno. Přehled těchto témat znázorňuje graf č. 20. Při probírání těchto témat se u respondentů často dostavovaly rozpaky a stud. Jednalo se však o kombinaci více pocitů, kdy rozpaky nebo stud doplňoval pocit potěšení ze zájmu a důvěry dítěte. Pro 50 % rodičů se jedná o přirozenost a součást běžného života (graf č. 21). Otázka č. 4 se zabývala přístupem k rozhovoru s dítětem, konkrétně na jeho otevřenost. Výsledky zobrazuje graf č. 22, kdy 44 % respondentů pravdivě odpovídá a pomáhá si přírovnáními s ohledem na věk dítěte. 39 % rodičů dítěti odpovídá otevřeně a vše nazývá správnými pojmenováními. V otázkách č. 8 a 13 byl zjišťován názor rodiče na započítí výchovy dítěte v sexuální oblasti a na řešení možných indiskrétních situací. Výsledky odpovědí na otázku č. 8 zobrazuje graf č. 26, kdy 33 % rodičů zastává názor, že se sexuální výchovou dítěte by se mělo započít od mateřské školy. 28 % započali s výchovou do narození dítěte, přes 40 % rodičů započínají se sexuální výchovou v období 1. stupně ZŠ a rodiče zastávající názor, že vhodný čas je v době 2. stupně ZŠ, tvoří 6 % z celkového výsledku. Otázky č. 11 a 12 jsou uvozující pro otázku č. 13, kdy zjišťují, kteří

rodiče se již dostali do situace, kdy přistihli své dítě v nevhodné situaci a o jakou situaci se jednalo. V otázce č. 13 je podáno řešení této situace. Z dotazovaného vzorku se necelých 25 % rodičů dostalo do takové situace. Konkrétně se u všech dotázaných jednalo o přistižení dítěte při masturbaci. Situaci všichni řešili s klidem a dítěti objasnili, že se jedná o přirozenost, ale je třeba vyhledat vhodné místo pro takovou činnost.

Názor rodičů na vzdělávání v oblasti sexuální výchovy jejich dítěte na základní škole zjišťovaly otázky č. 9 a 10. Výsledky otázky č. 9 uvádí graf č. 27. Z toho vyplývá, že 61 % respondentů zastává názor, že sexuální výchovu by měla zastávat spíše rodina. Zbylí respondenti, 39 %, se shodují na tom, že by se mělo jednat o vyrovnaný podíl, kdy sexuální výchovu bude zajišťovat jak rodina, tak škola. Otázka č. 16 zjišťovala představu rodičů o tom, na co by měla sexuální výchova jejich děti připravit. V největší míře je tázanými respondenty zastáván názor, že sexuální výchova se týká biologie lidského těla, rozdílů mezi mužem a ženou, sexuální prevence, sexu a početí a narození dítěte. Tato témata zmínilo ve svých odpovědích přibližně 90 % respondentů. Pouhý jeden respondent zmínil důležitost sexuální výchovy z pohledu ochrany dítěte, poznání rizikového chování jiného člověka, práva říci „ne“, je-li mu něco nepříjemné. Vedení dítěte k pochopení, že se jedná o jeho tělo a nikdo cizí bez jeho souhlasu nemá právo se jej dotýkat. Přibližně 60 % respondentů zmínilo důležitost sexuální výchovy v oblasti mezilidských vztahů a přípravy na budoucí sexuální, partnerský a rodinný život. U 20 % tázaných respondentů byla zmíněna sexuální výchova jako součást celkové výchovy, kdy je dítě utvářeno a je upevňován jeho vztah k sobě samému.

Úkol č. 4:

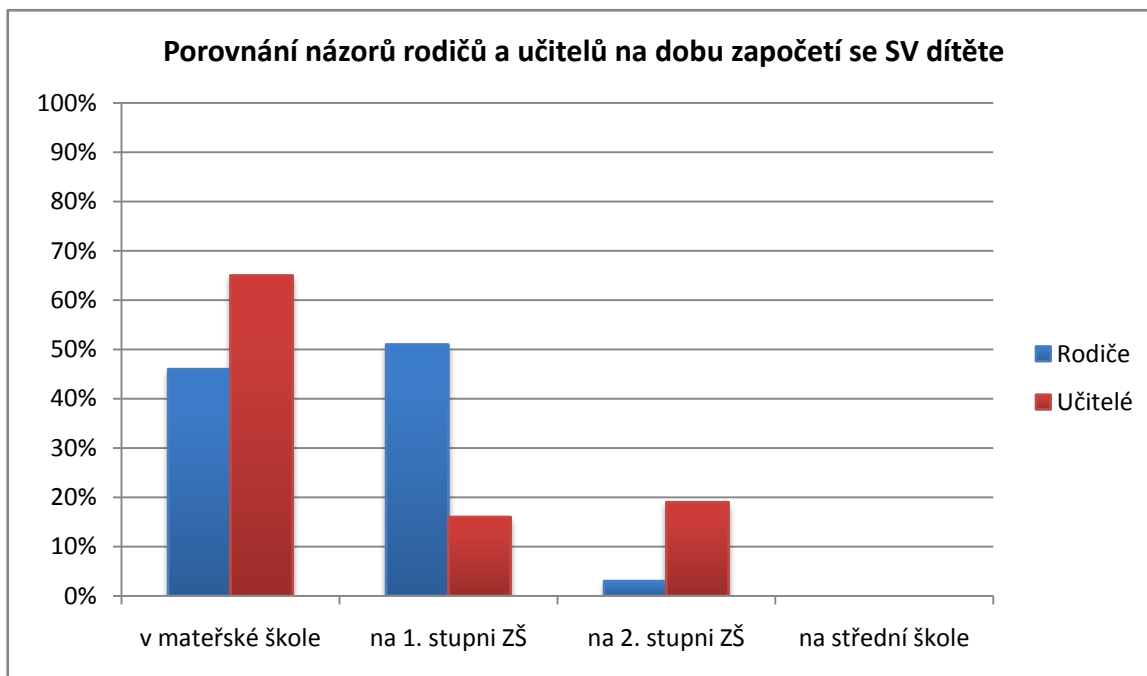
Porovnání vybraných zjištěných údajů o sexuální výchově mezi jednotlivými respondenty, mezi rodiči a učiteli.

Pro porovnání názorů rodičů a učitelů byly cíleně vybrány dvě otázky, které byly totožné na dotazníku pro rodiče i na dotazníku pro učitele. Výsledky porovnání každých dvou otázek jsou zpracovány do grafů s procentuálním vyjádřením vybraných možností a porovnáním těchto vybraných možností. Graf je doplněn slovním komentářem.

Následující graf znázorňuje porovnání názorů rodičů a učitelů na dobu započítání se sexuální výchovou dítěte. Podkladem pro zpracování tohoto grafu se staly odpovědi

na otázku č. 8 z dotazníku pro rodiče a odpovědi na otázku č. 2 z dotazníku pro učitele a výsledky těchto otázek zpracovaných do grafů č. 26 a 10.

Graf č. 30: Porovnání názorů rodičů a učitelů na započetí sexuální výchovy dítěte

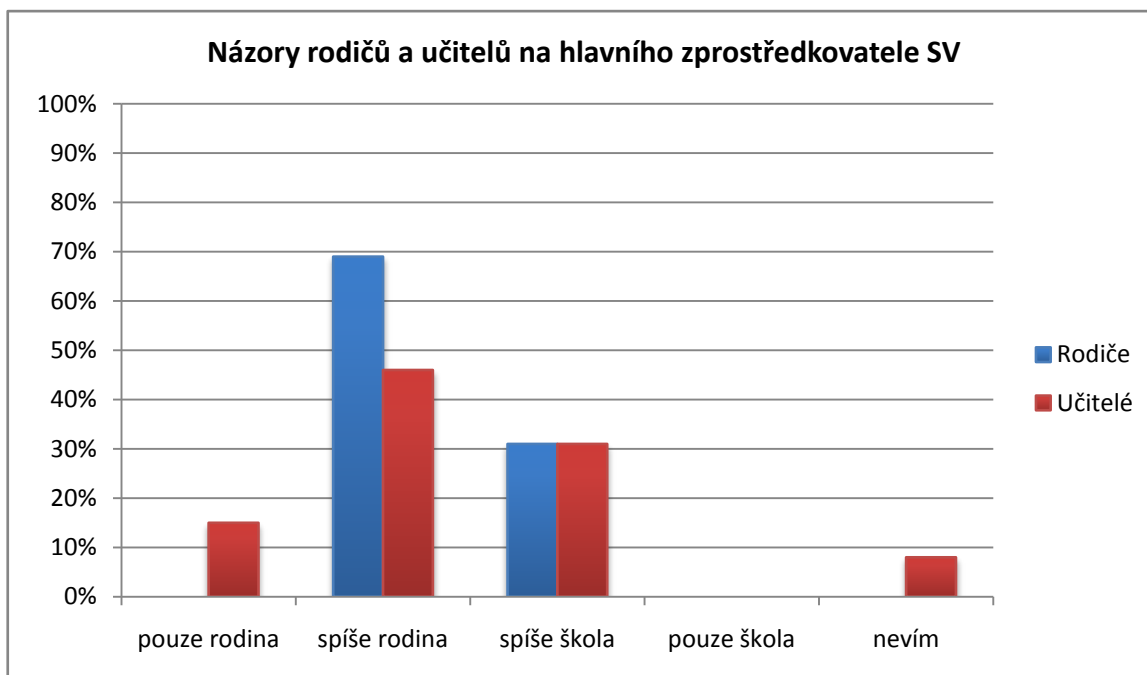

Zdroj: vlastní

Z grafu č. 30 vyplývá, že rodiče i učitelé se plně shodli v názoru, že započetí s výukou sexuální výchovy na střední škole je nevhodné. Největší shodu s pozitivním výsledkem shledáváme u mateřské školy, kdy započetí v této době podporuje 46 % rodičů a 65 % učitelů. Pro započetí se sexuální výchovou na 1. stupni ZŠ je nejvíce respondentů – rodičů, kdy tuto možnost zvolilo 51 % rodičů, ale pouhých 16 % učitelů. S výukou na druhém stupni by souhlasilo necelých 20 % učitelů a pouhá 4 % rodičů.

Graf č. 31 znázorňuje porovnání názorů rodičů a učitelů na garanta sexuální výchovy. Podkladem pro zpracování tohoto grafu se staly odpovědi na otázku č. 9 z dotazníku pro rodiče a odpovědi na otázku č. 1 z dotazníku pro učitele. Výsledky těchto otázek byly zpracovány v grafech č. 27 a 9.

Graf č. 31: Názory rodičů a učitelů na hlavního zprostředkovatele SV

Zdroj: vlastní

Výsledky tohoto grafu ukazují, že rodiče i učitelé se shodli na názoru, že zprostředkovatel sexuální výchovy by měla být spíše škola, obě skupiny respondentů tuto možnost volily v 31 %. Druhá volená možnost byla, že zprostředkovatel by měl být spíše rodina. S tímto názorem se ztotožnilo 69 % rodičů a 46 % učitelů. Výsledky těchto možností můžeme také zvažovat, že respondenti převážně zastávají stanovisko, že škola i rodina by se měly vyrovnaně podílet na sexuální výchově dítěte. 15 % učitelů je toho názoru, že sexuální výchova je pouze věcí rodiny a 8 % učitelů zvolilo možnost „nevím“.

5.5 Závěr výzkumné sondy

Výzkumná sonda byla realizována v městských i venkovských základních školách. Jednalo se o základní školu v Domažlicích, Klatovech, Plzni, Tachově, České Kubici, Železné Rudě a Horní Bříže. Ve všech školách probíhá realizace sexuální výchovy v rámci daných požadavků z RVP ZV. Zkoumaný vzorek tvořilo dvacet šest učitelů a osmnáct rodičů, kdy složení výzkumného vzorku je uvedeno v tabulkách č. 1 – 8. Pro splnění stanovených výzkumných cílů a úkolů byla zvolena metoda elektronického dotazníku pro obě skupiny respondentů (příloha č. 2 a 3).

Pro zkoumání byla zvolena metoda dotazníku, konkrétně elektronického dotazníku. Byly vytvořeny dva elektronické dotazníky, jeden pro učitele a druhý pro rodiče. Oba dotazníky se skládaly ze tří částí. Ve vstupní části je uveden cíl dotazníku a základní údaje o autorovi dotazníku. Druhá část dotazníku obsahuje vlastní otázky a na závěr dotazníku, část třetí, je poděkování za spolupráci. Formulace položek obou dotazníků byla realizována tak, že nejprve byl zvolen typ otázky a následně její obsahová stránka. Dotazník pro rodiče se skládá z 20 otázek (příloha č. 2) a dotazník pro učitele je tvořen 18 otázkami (příloha č. 3). Elektronické dotazníky byly utvořeny pomocí internetové stránky www.survio.com, kdy byl respondentům emailem rozeslán odkaz na dotazník a na této stránce byl k vyplnění. V obou dotaznících jsou využity otázky otevřené, polozevřené a uzavřené. Polozevřené otázky často doplňovaly otázky uzavřené, kdy byla respondentovi nabídnuta možnost vlastního vyjádření. Jednalo se o možnost alternativy, aby nedocházelo ke zkreslování výsledků. Údaje získané z dotazníků byly zpracovávány jak kvantitativně, tak kvalitativně. V kvantitativní analýze dat je využíváno procentuální vyjádření četnosti odpovědí a v kvalitativní analýze jsou výsledky vyjadřovány slovně. Tato metoda se zdála zprvu nejvhodnější pro získání velkého množství odpovědí se zachováním anonymity respondentů. Metoda elektronického dotazníku nezajistila očekávaný počet respondentů z důvodu nevhodného zvolení oslovených respondentů a způsobu šíření dotazníků. Bylo by dobré přistoupit ke kombinaci dotazníku elektronického a klasického a zařídit skupinové sezení s oslovenými respondenty a seznámit je s významem dotazníku a důležitostí jejich zapojení. Další problém spatřuji ve velkém množství otevřených otázek nebo otázek doplňujících. Dotazníky tak působili zdouhavě a respondenty tak odradily již na samotném počátku vyplňování nebo během procesu vyplňování. Pro příští tvorbu dotazníku bych nejprve volila větší zkušební vzorek respondentů. Dále bych zvolila kombinaci elektronického a papírového dotazníku s osobním setkáním, jak bylo uvedeno výše v textu. Bylo by dobré doplnit dotazníky s učiteli rozhovorem. Realizace rozhovoru by probíhala až po vyplnění stručněji vypracovaného dotazníku, kde by respondent přímo konkretizoval své odpovědi a ústně se vyjádřil k otázkám otevřeným. Dotazník pro rodiče by bylo dobré také koncipovat jednodušeji a dotazníky jim poskytnout osobně, například v rámci třídních schůzek, kdy by se rodičům osvětlil účel a cíl průzkumu a jejich důležitost na spoluúčasti v průzkumu.

Výsledky výzkumné sondy jsou zpracovány do dvaceti sloupcových grafů (graf č. 9 až 29), kdy každý graf je doplněn slovním komentářem. Grafy byly zpracovány pro vyhodnocení odpovědí uzavřených a polouzavřených otázek. Pro vyhodnocení odpovědí otevřených otázek sloužilo slovní shrnutí výroků respondentů. V dotaznících byly položeny dvě otázky, které následně sloužily k přímému porovnání názorů rodičů a učitelů. Výsledky těchto otázek byly zpracovány do grafů č. 30 a 31 a doplněné slovním komentářem.

Cíle a úkoly diplomové práce byly splněny. Z výsledků vyplynulo, že rodiče i učitelé považují sexuální výchovu za důležitou a obě skupiny si uvědomují její důležitost a podstatu. Znájí cíle sexuální výchovy a její základní učivo. Rodiče přistupují k sexuální výchově dítěte zodpovědně, otevřeně a zohledňují věkovou a psychickou připravenost dítěte. Stejně tak učitelé znají zásady sexuální výchovy a chovají se podle nich. Uvědomují si vliv sexuální výchovy na dítě a na jeho budoucí rozvoj. Někteří učitelé cíleně rozšiřují své znalosti z oblasti této výchovy, aby mohli poskytnout žákům kvalitní výuku. Z výsledků také vyplynulo, že je třeba rozšířit důležitost spolupráce rodiny a školy.

Údaje získané z výzkumu přinášejí pozitivní zprávy o pohledu vybraných rodičů a učitelů na sexuální výchovu dítěte. I přesto, že tyto výsledky jsou platné pouze pro zkoumaný vzorek, jedná se o pozitivní zjištění. Rodiče dbají na sexuální výchovu dítěte a podporují jeho zvědavost i přesto, že oni stejné zkušenosti ze své rodiny nemají. Pedagogové se snaží být ve výuce profesionálové a plně si uvědomují podstatu sexuální výchovy pro žáka. Sexuální výchova je stále kontroverzním tématem a účastníci ze zkoumaného vzorku jsou pouze lidé schvalující sexuální výchovu pro jejich dítě. Je třeba budovat spolupráci rodiny a školy, kdy samotní rodiče mohou ovlivnit další rodiče v jejich smýšlení. Je třeba rozvíjet pozitivní postoj k sexuální výchově a vymýtit názor, že sexuální výchova je něco špatného a kazí dětem morálku. Z dotazníků vyšlo, že sexuální výchova je brána jako běžné téma života a žádný z respondentů se nevyjádřil k této tématice negativně. Takto pozitivní výsledek přisuzujeme tomu, že se výzkumu se rozhodli zúčastnit pouze respondenti s pozitivní vztahem k sexuální výchově.

ZÁVĚR

Sexuální výchova v současné primární škole je již samozřejmostí. Důležité je však si uvědomit, v jakém rozsahu sexuální výchovu každá škola aplikuje a jaký vztah k této výchově má sám pedagog a vedení školy. Je třeba spolupráce vyučujícího pedagoga, jeho kolegů, vedení školy a zvláště rodičů dítěte. Sexuální výchova je složitým výukovým předmětem z hlediska přípravy materiálů, prezentace látky a prostředí, vhodného uspořádání třídy a zvolených metod. Je kladen velký důraz na osobnost pedagoga, jelikož on, jako zprostředkovatel sexuální výchovy dává dětem vzor. Je třeba, aby byl empatický a nadšený pro látku, zároveň aby byl odborník v této oblasti a dokázal s dětmi vhodně jednat. Je také podstatné, jaké základy má dítě z rodiny. Pokud je v rodině sexuální výchova běžnou součástí života, snadno se vyrovná s výukou SV ve škole. Je-li v rodině k této výchově odlišný přístup než ve škole, může docházet k rozporům a střetům mezi učitelem a rodičem. V tomto případě je důležité, aby učitel byl klidný a svá stanoviska dokázal vlídně objasnit rodičům. Je důležité zajistit vhodné místo a čas pro řešení tohoto problému.

Teoretickým cílem této práce bylo objasnit pojetí sexuální výchovy a sexuality a následně využít teoretické poznatky pro zpracování praktické části, kdy z pohledu pedagogické praxe postihuje a analyzuje sexuální výchovu na základních školách a v rodině a postoje rodičů a učitelů k sexuální výchově dítěte/žáka.

V teoretické části byl vymezen pojem sexuální výchova a sexualita, kdy bylo zřejmé, že sexualita je naší přirozeností a sexuální výchova je nezbytně doprovází. Tato výchova nemusí být cílená, jelikož dospělí, zvláště rodič či pedagog, neintencionálně na dítě působí a ovlivňují jeho postoje a názory. Byly definovány cíle sexuální výchovy, kdy jedním z hlavních cílů je utváření zdravé a empatické osobnosti. Byla zmíněna důležitost rodiny pro sexuální výchovu a její funkce. Byl analyzován RVP ZV pro oblast sexuální výchovy, kdy jsou uvedeny očekávané výstupy a učivo primární školy. Byla provedena charakteristika mladšího školního věku s přihlédnutím na psychický vývoj dítěte a sexuální chování v tomto věku. Byla provedena analýza osobnosti učitele sexuální výchovy a jeho připravenosti k výuce sexuální výchovy. Byla definována důležitost spolupráce rodiny a školy v oblasti sexuální výchovy.

Praktická část práce se zabývá přípravou a realizací výzkumné sondy do praxe základních škol. Pro zkoumání byly vytvořeny dva elektronické dotazníky, jeden pro učitele a druhý pro rodiče. Obecný výzkumný cíl byl rozpracován do cílů dílčích a výzkumných úkolů. Výsledky zkoumání byly zpracovány do grafů a doplněny slovním komentářem. Z výsledků vyplynulo, že rodiče i učitelé považují sexuální výchovu za důležitou a obě skupiny si uvědomují její důležitost a podstatu. Znají cíle sexuální výchovy a její základní učivo. Rodiče přistupují k sexuální výchově dítěte zodpovědně, otevřeně a zohledňují věkovou a psychickou připravenost dítěte. Stejně tak učitelé znají zásady sexuální výchovy a chovají se podle nich. Uvědomují si vliv sexuální výchovy na dítě a na jeho budoucí rozvoj. Někteří učitelé cíleně rozšiřují své znalosti z oblasti této výchovy, aby mohli poskytnout žákům kvalitní výuku. Z výsledků také vyplynulo, že je třeba rozšířit důležitost spolupráce rodiny a školy. Cíle a úkoly diplomové práce byly splněny.

RESUMÉ

Diplomová práce zpracovává téma „Postoje rodičů a učitelů k sexuální výchově na 1. stupni základních škol v Plzeňském kraji“.

Cílem této práce bylo zjištění zastávaných postojů učitelů prvního stupně ZŠ a rodičů v Plzeňském kraji. Diplomová práce má empiristický charakter, kdy je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část je složena ze čtyř hlavních kapitol, které jsou rozvedeny podkapitolami. První kapitola se zabývá vysvětlením základních pojmů, sexuální výchova a sexualita. Rozebírá základní členění sexuální výchovy význam sexuální výchovy v životě dítěte. Zaměřuje se na definici cílů sexuální výchovy, a to hlavních cílů, tak i cílů dílčích. Představuje principy sexuální výchovy, které zajišťují její kvalitní pojetí ve výuce a podstatu této výchovy. Užitečnost dodržování základních principů ve výuce sexuální výchovy byly převedeny i do rodinného prostředí, kdy byla definována jejich důležitost. Druhá kapitola je zaměřena na charakteristiku mladšího školního věku, kdy je rozebírán vývoj psychický a vývoj sexuálního chování dítěte v tomto věku. Kapitola třetí popisuje sexuální výchovu v rodině, důležitost sexuální výchovy, funkci rodiny a zmiňuje důvodu ke spolupráci rodiny a školy. V poslední kapitole teoretické části je rozebírána sexuální výchova ve škole, konkrétně sexuální výchova na prvním stupni základní školy. Je analyzován RVP ZV a dále se kapitola zabývá otázkou připravenosti učitele sexuální výchovy a jeho osobností. V této kapitole jsou také rozebrány možné metody výuky sexuální výchovy.

Praktická část má za úkol analyzovat zjištěné výsledky výzkumné sondy zjištěných z připravených dotazníků. Dotazník byl vytvořen pro rodiče a druhý dotazník pro učitele. Výsledky těchto dotazníků byly dále analyzovány a zpracovávány. Podle analýzy odpovědí byly zjištěny výsledky výzkumů, které byly zpětně aplikovány na zadané cíle výzkumu, které byly definovány v úvodu praktické části.

SUMMARY

The topic of this master's thesis is "Attitudes of parents and teachers to the sex education at the primary schools in the Pilsen region".

The aim of this thesis is to find out about parents' and primary school teachers' attitudes towards sex and relationships education in Pilsen region. The thesis is divided into theoretical and practical part.

The theoretical part is composed of four main chapters, each of them is further discussed in several subchapters. In the first chapter basic terms like sex education and sexuality are explained, and benefits of sex education are discussed. Main and constitutive aims of sex education are defined. Principles of sex education are introduced and their contribution to quality teaching of sex and relationships education is mentioned. The importance of following these principles even in family environment is highlighted. The second chapter focuses on junior school-aged children and their psychological and sexual development. In the third chapter the importance of family, sex education and sex education within a family is described. Necessity of cooperation between school and family is explained. The theoretical part is concluded by the fourth chapter where sex and relationships education in schools in general and in primary schools in particular is analyzed. The Educational Program For Primary Schools is examined as well. This last chapter also covers the issue of teachers' personalities and the question of their readiness for dealing with sex and relationships education. Different ways of teaching sex and relationships education are discussed.

In the practical part results of a survey are evaluated. The survey was conducted via two types of questionnaires – one of them was designated for parents while the other for teachers. The results were analyzed and then applied to the aims of this master's thesis which were defined at the beginning of this annotation.

SEZNAM LITERATURY

ANCHELL, Melvin. *Sexuální výchova s otazníkem*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996. ISBN 80-238-0908-3.

BRZEK, Antonín, PROCHÁZKA, Ivo, HUBÁLEK, Slavomil. *Prevence AIDS ve školní sexuální výchově*. Praha: Ústřední ústav pro vzdělávání pedagogických pracovníků, 1990. ISBN 8085107163.

ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0.

FENWICK, Elizabeth a kol. *Sexuální výchova: průvodce citovým a tělesným dozríváním*. Praha: Cesty, 1996. ISBN 80-7181-022-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HAJNOVÁ, Růžena, KELINOVÁ, Stanislava. *Průvodce sexuální výchovou pro základní a střední školy*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 2002. ISBN 80-7013-359-7.

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-569-1.

HORÁKOVÁ, Zita. *Sexuální výchova na základních a středních školách: Sborník referátů z 2. celostátní konference konané 16. února 1996*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997. ISBN 80-7041-997-0.

JANIŠ, Kamil, TÄUBNER, Vladimír. *Didaktika sexuální výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. ISBN 80-7041-902-4.

JANIŠ, Kamil. *Příspěvek k základům sexuální výchovy*. MARKOVÁ, Dagmar. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-621-1.

JANIŠ, Kamil. *Sexuální výchova - příspěvek k teorii a praxi*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. ISBN 80-704-1377-8.

LANGMEIER, Josef. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. KREJČÍŘOVÁ, Dana. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

NOVOTNÁ, Lenka, HŘÍCHOVÁ, Miloslava, MIŇHOVÁ, Jana. *Vývojová psychologie*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Vydavatelství, 2012. ISBN 978-80-261-0115-4.

PETROVIČOVÁ, Jasminka. *Co mám vědět o sexu*. ŽIVKOVIČ, Dobroslav Bob, TROJAN, Pavel. Praha: Fragment, 2005. ISBN 80-253-0042-0.

- PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. *Nezralá sexualita*. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0008-3.
- PŠENIČKA, Oldřich. *Sexuální výchova v rodině: Radost být matkou a také otcem*. Pardubice: Hnutí rodina, 1994. ISBN 80-901524-1-4.
- PODROUŽEK, Ladislav. *Prvouka a přírodověda s didaktikou III., Nauka o člověku*. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1997. ISBN 80-7082-331-3.
- RAŠKOVÁ, Miluše. *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2077-6.
- SIELERT, Uwe a kol. *Sexuální výchova: kniha netradičních metod výuky*. Praha: Trizonia, 1994. ISBN 80-85573-36-9.
- SMOLÍKOVÁ, Kateřina, HAJNOVÁ, Růžena. *Než se dítě zeptá... Program sexuální výchovy dětí předškolního věku*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-132-0.
- ŠILEROVÁ, Lenka. *Sexuální výchova: Jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. Praha: Grada, 2003. ISBN 80-247-0291-6.
- ŠULOVÁ, Lenka. *Výchova k manželství a rodičovství na základních a středních školách*.
FRANĀKOVÁ, Slávka, MARTÍNKOVÁ, Karla. Praha: Karolinium, 1995. ISBN 80-7184-071-8.
- TAÜBNER, Vladimír. *Metodika sexuální výchovy: pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. Praha: Fortuna, 1997. ISBN 80-7168-403-1.
- TROJAN, Ondřej. *Jak mluvit s dětmi o sexu*. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0833-2.
- TROJAN, Ondřej. *O čápech a vránách: Jak nejlépe mluvit s dětmi o sexu*. Havlíčkův Brod: Fragment, 1994. ISBN 80-85768-48-8.
- UZEL, Radim. *Mýty a pověry v sexu*. STANO, Tono. Praha: Práce, 1990. ISBN 80-208-0936-8.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinium, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Elektronické zdroje

Doporučení MŠMT k realizaci sexuální výchovy na základních školách. ©2010. msmt.cz [on-line]. [cit. 06.02.2014]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/doporučení-msmt-k-realizaci-sexualni-vychovy-v-zakladnich>

Dotazník pro rodiče. ©2014.survio.com [on-line]. [cit 6.6.2014]. Dostupné z: <http://www.survio.com/survey/d/Y6G2M1L5Q3A2G8O6F>

Dotazník pro učitele. ©2014.survio.com [on-line]. [cit 6.6.2014]. Dostupné z: <http://www.survio.com/survey/d/B4B9X2C8J3I4Y7A5R>

JANIŠ, Kamil, 2004. *Sexuální výchova - vybrané otázky.* In: *Sborník referátů z 12. celostátního kongresu k sexuální výchově.* Pardubice 2004 [on-line]. [cit. 13.2.2014]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006010626>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. ©2010. vup.cz [on-line]. [cit. 06.02.2014]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

RYDLO, Josef, 2004. *Cíle, obsah a metody sexuální výchovy.* In: *Moravský regionální kongres* [on-line], Ostrava 2004 [cit. 05.3.2014] . Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/clanky/cil-obsah-metody>

TÄUBNER, Vladimír. *Sexuální výchova jako předmět sexuální pedagogiky.* In *Sborník z kongresu Pardubice 2003* [on-line]. 2003, nestránkováno [cit. 05.3.2014]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/clanky/sexualni-pedagogika>

VESELÁ, Michaela. *Sexuální výchova - vybraná témata* [on-line]. © Eduin, strana 41 [cit. 12.6.2014]. Dostupné z: http://www.eduin.cz/wp-content/uploads/311/Metodicke_materialy/Sexualni_vychova_vybrana_temata.pdf

WEISS, Petr, ZVĚŘINA, Jaroslav. *Sexuální chování v české populaci.* In: *Urologie pro praxi* [on-line]. 2009. roč. 2009, č. 3, nestránkováno [cit. 14.3.2014]. Dostupné z: <http://www.urologiepropraxi.cz/artkey/uro-200903-0002.php>. ISSN-1803-5299

Diplomová práce

KOHOUTOVÁ, Hana. *Problematika výchovy ke zdraví na 1. stupni ZŠ.* Plzeň, 2010. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Vedoucí práce PhDr. Alexandra Aišmanová

SEZNAM GRAFŮ

	Stránka
Graf č. 1 Věkové zařazení učitele	43
Graf č. 2 Složení pohlaví zkoumaného vzorku	44
Graf č. 3 Druhy škol, kde pedagog vyučuje	44
Graf č. 4 Délka pedagogické praxe učitele na 1. stupni ZŠ	45
Graf č. 5 Věkové zařazení rodiče	46
Graf č. 6 Složení pohlaví zkoumaného vzorku	46
Graf č. 7 Nejvyšší dosažené vzdělání rodiče	47
Graf č. 8 Otázka víry zkoumaného vzorku	47
Graf č. 9 Jaký máte názor na tvrzení, že škola je garantem SV?	49
Graf č. 10 V jakém období by měla u dětí započít sexuální výchova ve škole?	50
Graf č. 11 Učíte sám/sama sexuální výchovu?	51
Graf č. 12 Je podle Vás v osnovách dostatek informací o sexuální výchově pro děti mladšího školního věku?	52
Graf č. 13 Z jakých zdrojů čerpáte (čerpal/a byste) informace pro výuku SV?	53
Graf č. 14 Jak se cítíte (cítil/a byste se) při výuce sexuální výchovy?	54
Graf č. 15 Poskytla Vám vysoká škola dostatečnou přípravu na výuku SV?	55
Graf č. 16 Uvítal/a byste větší pozornost tomuto tématu na vysoké škole?	56
Graf č. 17 Je ve Vaší škole realizována spolupráce rodiny a školy pro výuku SV?	57
Graf č. 18 Setkal/a jste se již s nesouhlasným postojem rodičů k výuce sexuální výchovy na 1. stupni?	58
Graf č. 19 Hovoříte doma se svým dítětem o tématech se sexuální tematikou?	59
Graf č. 20 Jaká témata se u Vás objevují?	60
Graf č. 21 Jak se při rozhovoru s dítětem na toto téma cítíte?	61
Graf č. 22 Hovoříte se svým dítětem otevřeně?	62
Graf č. 23 Hovořili s Vámi v dětství rodiče o sexualitě?	63

Graf č. 24 Byli k Vám v tomto směru otevření?	64
Graf č. 25 Kdo z Vaší rodiny nyní tato témata nadnáší?	65
Graf č. 26 Kdy je vhodný čas začít u dítěte se sexuální výchovou?	66
Graf č. 27 Sexuální výchovu dítěte by měla zajišťovat?	67
Graf č. 28 Přistihl/a jste někdy Vaše dítě v indiskrétní situaci?	69
Graf č. 29 O jakou situaci se jednalo?	70
Graf č. 30 Porovnání názorů rodičů a učitelů na dobu započetí se sexuální výchovou dítěte	78
Graf č. 31 Názory rodičů a učitelů na hlavního zprostředkovatele SV	79

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1	Seznam zkratk
Příloha č. 2	Vytvoření dotazník pro rodiče
Příloha č. 3	Vytvoření dotazník pro učitele
Příloha č. 4	Přehled odpovědí na otevřené otázky z dotazníku pro rodiče
Příloha č. 5	Přehled odpovědí na otevřené otázky z dotazníku pro učitele

SEZNAM ZKRATEK

AIDS - Acquired Immune Deficiency Syndrome (Syndrom získaného selhání imunity)

aj. – a jiné

č. - číslo

ČR – Česká Republika

EU – Evropská Unie

HIV - Human Immunodeficiency Virus (virus lidské imunitní nedostatečnosti)

MŠ – mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

RVP – Rámcový vzdělávací program

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SV – sexuální výchova

ŠVP – školní vzdělávací program

ŠVP ZV – školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

VŠ – vysoká škola

ZŠ – základní škola

Postoje rodičů k sexuální výchově jejich dětí na prvním stupni základní školy

Dobrý den,

jsm studentkou pátého ročníku pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni a ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto dotazníku, který mi pomůže blíže objasnit postoje rodičů k sexuální výchově jejich dětí na prvním stupni ZŠ. Dotazník je součástí diplomové práce na téma *Postoje rodičů a učitelů k sexuální výchově na prvním stupni základních škol v Plzeňském kraji*, kdy veškeré údaje jsou anonymní a poslouží pouze k účelům zpracování diplomové práce.

Kateřina Konášová

1. Věk:

- 25 let a méně
 26 - 30 let
 31 - 40 let
 41 - 50 let
 51 - 60 let
 nad 60 let

2. Pohlaví:

- muž žena

3. Dosažené vzdělání:

- základní
 středoškolské s maturitou
 středoškolské s výučním listem
 vyšší odborné
 vysokoškolské

4. Náboženství:

- křesťanství žádné
 jiné

5. Místo bydliště:

- vesnice město
- jiné:

6. Třída, ve které je Vaše dítě:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

7. Hovoříte doma se svým dítětem o tématech se sexuální tematikou?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne
- nevím

8. Jaká témata se u Vás objevují? Vyberte témata, o kterých doma s dítětem hovoříte. Dopište, prosím, témata, která probíráte, ale zde uvedena nejsou.

- části a funkce těla
- rozdíly mezi pohlavími
- výrazy, týkající se sexuální tematiky (vulgární výrazy, výrazy, co slyší, ale nezná)
- sexuální zneužívání
- vývoj lidského těla (menstruace, růst pohlavních orgánů, ochlupení)
- prevence zdraví (otázka bezpečného sexuálního chování, antikoncepce a další možnosti ochrany)
- sebeuspokojování
- početí dítěte
- Jiná témata:

9. Jak se při rozhovoru s dítětem na toto téma cítíte? Vyberte odpovídající pocity. Pokud některý není uvedený, prosím, doplňte.

- stud
- rozpaky
- potěšení
- zlost
- o takových tématech nehovoříme
- Jiná možnost:

10. Hovoříte se svým dítětem otevřeně?

- Ano, vše nazývám správnými pojmenováními.
- Ano, ale k vysvětlení používám přirovnání.
- Ne, se svým dítětem taková témata neprobírám
- Jiná možnost:

11. Hovořili s Vámi v dětství rodiče o sexualitě?

- ano
- ne
- nedokáži odpovědět

Na otázku č. 12 odpovídejte pouze tehdy, zda jste vybrali v předchozí možnost ANO.

12. Byli k Vám v tomto směru otevření?

- ano (na vše odpověděli zcela a upřímně)
- spíše ano (ne na vše jsem dostal/a jasnou odpověď)
- spíše ne (rodiče často odpovídali vyhýbavě)
- ne (odpovědi byly vždy zkreslující)
- jiné:

13. Kdo z Vaší rodiny nyní tato témata nadnáší?

- Pouze matka/otec dítěte
- Spíše matka/otec dítěte
- Spíše samotné dítě
- Pouze samotné dítě
- Nelze rozhodnout, téma vyplyne ze situace
- Jiná možnost:

14. Kdy je vhodný čas začít u dítěte se sexuální výchovou?

- od narození
- v době mateřské školy
- 1. ročník
- 2. ročník
- 3. ročník
- 4. ročník
- 5. ročník
- 6. ročník
- 7. ročník
- 8. ročník
- 9. ročník
- v době střední školy
- nikdy
- Odpověď prosím zdůvodněte:

15. Sexuální výchovu dítěte by měla zajišťovat:

- pouze rodina
- spíše rodina
- spíše škola
- pouze škola
- nevím
- Jiná možnost:

16. Na co by, podle Vás, měla sexuální výchova Vaše děti připravit?

17. Přistihl/a jste někdy Vaše dítě v indiskrétní situaci?

ano

ne

Na otázky č. 18 a 19 odpovídejte pouze tehdy, zda jste vybrali v předchozí možnost ANO.

18. O jakou situaci se jednalo? Možno vybrat více možností. Pokud nějaká chybí, prosím, doplňte.

masturbace

sledování erotické filmu

prohlížení erotického časopisu

vzájemné poznávání s kamarádem/kamarádkou

Jiná možnost:

19. Jak jste tuto situaci řešil/a? Pokud jste vybral/a v předchozí otázce více možností, vyberte jednu a tu prosím stručně popište.

20. Představte si situaci, že za Vámi přijde Vaše dítě a zeptá se: „Mami, tati, jak jsem přišel/a na svět?“
Jak byste na ni odpověděli?

Děkuji za Vaši spolupráci.

Postoje učitelů prvního stupně základních škol k sexuální výchově žáků na prvním stupni základních škol

Dobrý den,

Jsem studentkou pátého ročníku pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni a ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto dotazníku, který mi pomůže blíže objasnit postoje učitelů k sexuální výchově dětí na prvním stupni ZŠ. Dotazník je součástí diplomové práce na téma *Postoje rodičů a učitelů k sexuální výchově na prvním stupni základních škol v Plzeňském kraji*, kdy veškeré údaje jsou anonymní a poslouží pouze k účelům zpracování diplomové práce.

Kateřina Konášová

1. Věk:

- do 25 let
- 25 - 30 let
- 31 - 40 let
- 41 - 50 let
- 51 let a více

2. Pohlaví:

- muž žena

3. Na jaké škole vyučujete?

- základní škola městská
- základní škola venkovská
- jiná základní škola:

4. Jakou věkovou skupinu nyní učíte?

- 1. třída
- 2. třída
- 3. třída
- 4. třída
- 5. třída

5. Jak dlouho trvá Vaše pedagogická praxe?

6. Jaký máte názor na tvrzení, že škola je garantem realizace sexuální výchovy?

- souhlasím
- spíše souhlasím
- spíše nesouhlasím
- nesouhlasím
- nevím

7. V jakém období by měla u dětí započít sexuální výchova ve škole?

- v mateřské škole
- na základní škole v prvním ročníku
- na základní škole v druhém ročníku
- na střední škole
- nikdy

8. Na co by, podle Vás, měla sexuální výchova Vaše žáky připravit?

9. Učíte sám/sama sexuální výchovu?

- ano
 ne

10. Je podle Vás v osnovách dostatek informací o sexuální výchově pro děti mladšího školního věku?

- ano
 spíše ano
 ne
 spíše ne
 nevím

11. Z jakých zdrojů čerpáte (čerpal/a byste) informace pro výuku sexuální výchovy? Je možné vybrat více možností.

- z učebnic zahrnující výukovou látku podle RVP
 účast na přednáškách, kursech, seminářích
 samostudium odborné literatury
 z internetu
 žádnou formou
 jinou formou (uveďte, prosím, jakou):

12. Jak se cítíte (cítil/a byste se) při výuce sexuální výchovy? Je možné vybrat více možností.

- stydím se
 je mi to nepříjemné
 dělám to z povinnosti
 nepocituji rozpaky
 je to přirozené
 baví mě to
 jiné (prosím, uveďte):

13. Poskytla Vám vysoká škola dostatečnou přípravu na výuku sexuální výchovy?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne
- nevím

14. Uvítala byste větší pozornost tomuto tématu na vysoké škole?

- ano
- ne
- nevím

15. Mohl/a byste uvést, jak byste odpověděl/a žákovi 3. třídy na takto položenou otázku: „Jak se ale spermie dostane k tomu vajíčku?“

16. Je ve Vaší škole realizována spolupráce rodiny a školy pro výuku sexuální výchovy?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne
- nevím

17. Setkal/a jste se již s nesouhlasným postojem rodičů k výuce sexuální výchovy na 1. stupni?

- ano
- ne

18. Jak jste tuto situaci řešil/a? (Vyplňte prosím, pokud jste v předešlé vybrala možnost "ano").

Děkuji za spolupráci.

9 Jak se při rozhovoru s dítětem na toto téma cítíte? Vyberte odpovídající pocity. Pokud některý není uvedený, prosím, doplňte.

# ▲	Odpověď	Odpovědi	Podíl
●	stud	1	5,56 %
●	rozpaky	7	38,89 %
●	potěšení	3	16,67 %
●	zlost	0	0,00 %
●	o takových tématech nehovoříme	0	0,00 %
●	Jiná možnost:	9	50,00 %

Jiná možnost:: ●

Cítím se hezky. Jsem máma a považuji za důležité být první , kdo o takových věcech s mými dětmi hovoří. Takže asi významný je i pocit zodpovědnosti. Nejtěžší je asi volit správná slova odpovídající věku mých dětí.

nemám žádné zvláštní pocity, prostě normální rozhovor

normálně, občas s rozpaky hledám vhodná slova

nejspis prirodzene vysvetovani tematu díteti

Normálně je to součást života

neutrálně, normálně :)

přirozenost

normálně

normální

12 Byli k Vám v tomto směru otevření?

# ▲	Odpověď	Odpovědi	Podíl
●	ano (na vše odpověděli zcela a upřímně)	5	41,67 %
●	spíše ano (ne na vše jsem dostal/a jasnou odpověď)	4	33,33 %
●	spíše ne (rodiče často odpovídali vyhýbavě)	1	8,33 %
●	ne (odpovědi byly vždy zkreslující)	0	0,00 %
●	jiné:	2	16,67 %

jiné:: ●

jsou přesvědčení, že odpovědi byly jasné, nicméně já jako přijímač informací nemám ten pocit - ne vše jsem pochopila správně, ne všechno jsem se dozvěděla

Máma mi půjčila knížku a řekla, že když něčemu nebudu rozumět, mám za ní přijít a zeptat se.

13 Kdo z Vaší rodiny nyní tato témata nadnáší? ▾

 Pouze matka/otec dítěte	0	0,00 %
 Spíše matka/otec dítěte	1	5,56 %
 Spíše samotné dítě	4	22,22 %
 Pouze samotné dítě	0	0,00 %
 Nelze rozhodnout, téma vyplyne ze situace	12	66,67 %
 Jiná možnost	1	5,56 %

Jiná možnost: ●

Jak kdy, někdy dítě, ale spíše já jako matka se zajímám, co už ví....a její znalosti doplňuji a uvádím na pravou míru.

14 Kdy je vhodný čas začít u dítěte se sexuální výchovou? ▾

# ▲	Odpověď	Odpovědi	Podíl
1	od narození	5	27,78 %
2	8. ročník	0	0,00 %
3	9. ročník	0	0,00 %
4	v době střední školy	0	0,00 %
5	nikdy	0	0,00 %
6	Odpověď prosím zdůvodněte:	4	22,22 %
7	v době mateřské školy	6	33,33 %
8	1. ročník	2	11,11 %
9	2. ročník	2	11,11 %
10	3. ročník	1	5,56 %
11	4. ročník	4	22,22 %
12	5. ročník	1	5,56 %
13	6. ročník	0	0,00 %
14	7. ročník	1	5,56 %

Odpověď prosím zdůvodněte: ●

Záleží na mnoha okolnostech, a taky na tom, co tou sexuální výchovou myslíte, záleží na vyspělosti rozumového chápání dítěte, zpravidla prvorozené děti se dovídají a také zajímají o tyto záležitosti později, než jejich mladší sourozenec... Vždy raději dřív myslet na prevenci, než, aby bylo pozdě!!!!

:-) Je to přeci součást jejich osobnostního vývoje.

Podávat informace přiměřeně věku dítěte...

Začíná se sám ptát a vidí vše v TV

15 Sexuální výchovu dítěte by měla zajišťovat:

# ▲	Odpověď	Odpovědi	Podíl
●	pouze rodina	0	0,00 %
●	spíše rodina	11	61,11 %
●	spíše škola	0	0,00 %
●	pouze škola	0	0,00 %
●	nevím	0	0,00 %
●	Jiná možnost:	7	38,89 %

Jiná možnost: ●

škola i rodina - každý má jiný přístup, názvosloví, to co není jasné ve škole se snadno může dořešit doma a naopak, je potřeba součinnost obou

hlavně rodina, škola poté poznatky upevňuje, doplňuje, složí k předávání poznatků mezi dětmi

50 na 50

Všichni, rodina, škola, kamarádi, sociální pracovníci, pediatři.

obě varianty i rodina i škola

obe strany, ne kazda rodina sex. tema otevrene probira

rodina i škola

16 Na co by, podle Vás, měla sexuální výchova Vaše děti připravit?

Deti by mely v prve rade mely chapat vztah mezi dvema lidmi, vctne situaci jako krize, narozeni ditete, atd. Nasledne pak sexualni stranku vztahu a samozrejme pred dosazenim sexualni zralosti chapat rizika spojena se sexem a a tzv. bezpecny sex.

rozdíl mezi mužem a ženou, početí a narození dítěte, sex jako biologická potřeba a součást života

Bezpečné sexuální chování, prevence zneužívání

na budoucí život a změny jeho těla

poznání svého těla, sexuality, možnost nemocí, rizik, co je a co není správné - (sebeuspokojování / aby je kdokoliv osahával), pomoci vyrovnat se s dospíváním,

Na rizikové chování a důsledky z něj plynoucí (nechtěné těhotenství, nemoci) a zároveň se zaměřit na city.

Na to, že každý jsme jiný a to je správné. Toleranci k ostatním a zdravé sebevědomí.

Na život v dnešní zvrácené společnosti...

Měla by je se všim seznámit, aby je později nic nepřekvapilo. Samozřejmě záleží na věku dítěte, podle toho by také mělo vypadat podání sexuální výchovy.

Na vstup do manželství, na rodičovství, na to, aby se rodily děti chtěné, na rizika sexuálně přenosných nemocí atd.

Mezilidské vztahy, partnerství, rodina, sex, rizika, ochrana, vývoj těla

na veškeré otázky týkající se sexuality.

Já osobně vnímám sexuální výchovu jako nedílnou součást celkové výchovy jedince, kterého doprovázím na cestě k jeho zdravé, zralé osobnostní integritě.

Aby se nestydělo mluvit o svém těle, o vztazích. Aby rozlišovalo sex, lásku. Aby nazývalo věci správnými jmény.

Bohužel, ale co nejdříve na vše, dnešní doba Tv seriálů a PC nám jinou možnost nedává.

na milostný život, že je sexualita normální

17 Přistihl/a jste někdy Vaše dítě v indiskrétní situaci? ▼

18 O jakou situaci se jednalo? Možno vybrat více možností. Pokud nějaká chybí, prosím, doplňte. ▼

# ▲	Odpověď	Odpovědi	Podíl
●	masturbace	4	100,00 %
●	sledování erotické filmu	0	0,00 %
●	prohlížení erotického časopisu	0	0,00 %
●	vzájemné poznávání s kamarádem/kamarádkou	0	0,00 %
●	Jiná možnost:	0	0,00 %

[✎ Napsat komentář k výsledku](#)

19 Jak jste tuto situaci řešil/a? Pokud jste vybral/a v předchozí otázce více možností, vyberte jednu a tu prosím stručně popište. ▼

Zeptal jsem se ho, zda je mu to příjemné a vysvětlil, že uvedené patří do jeho soukromí. A že jsem si v jeho věku se svým přirozením také hrál.

Vysvětlila jsem mu, že na tom není nic špatného, ale nedělá se to na veřejnosti.

Vysvětlili jsme si, že je to v pořádku, ale je třeba to dělat v soukromí.

20 Představte si situaci, že za Vámi přijde Vaše dítě a zeptá se: „Mami, tati, jak jsem přišel/a na svět?“ Jak byste na ni odpověděli?

Ukaž všechny odpovědi

když jsme se s tatínkem našli/potkali a už jsme věděli že chceme miminko, milovali jsme se a v bříšku mám vajíčka - jako má slepička vajíčka, tak je mám schovaná v bříšku a z nich jsi se vylíhla, nejdřív jsi byla malá jako fazolka a pak jsi rostla a rostla a když jsi byla tak veliká že už jsi se nevešla do bříška a chtěla jsi se nám všem ukázat a pomazlit se, tak jsme jeli do nemocnice a narodila jsi se nám Ty. - zhruba tak nějak jsme vysvětlili dceři v jejích asi 3 letech první informaci jak se tu vyskytla, když se na to zeptala, od té doby došlo už ke spoustě doplňujících a rozšiřujících informací včetně společného sledování a rozebírání dílu u početí seriálu Byl jednou jeden život :-)

To záleží na věku dítěte. Teď- ve věku 6let, jsme ve fázi: Narodil jsi se mamince. Tatínek má v pytlíčku pod pindíkem semínka. Jedno semínko zasadil do maminky. Ze semínka vyrostl malý človíček. Maminka tě nosila v bříšku, kde jsi rostl, a když ses už do bříška nevešel, narodil ses a maminka se o tebe pořád stará.

(Syn má 5 let, takže zatím "jemnější" formou, o pohlavním styku bych se rozhovořila až později, cca za 2 roky.) Tatínek s maminkou se měli moc rádi, až tatínek jednou zasadil mamince v bříšku semínko a z toho začalo růst v malé miminko..... atd.

maminka a tatínek mají každý uvnitř těla nějakou část, která je potřebná pro splození dítěte. Když se spojí spermie a vajíčko, vznikne plod, který dále roste u maminky v bříšku a pak se narodí miminko

To jsme resili asi před třemi lety... U maminky v bříšku narostl, a maminka ho porodila, neboť "holky" mají v pipince díрку, kterou to miminko přijde na svět.

8 Na co by, podle Vás, měla sexuální výchova Vaše žáky připravit?

Vždy záleží na tom, do jaké hloubky a podrobností mohou zajít - dáno osnovami, cílovou skupinou, náboženským založením rodin,.... Dětem dávám možnost, aby se formou anonym. lístků ptaly, aby si určovaly otázky, co a do jaké hloubky je zajímavá. Každá třída je jiná - respektuji hloubku jejich zájmu. Žák prvního stupně by měl znát odlišnosti pohl. soustavy, základní funkce, základní informace o vývoji dítěte a rodičovství. Měl by znát, jak se chránit před lidmi, kteří sexuálně obtěžují děti.

muž x žena (pohl. znaky, jakou roli hrají v životě); sex (biologická potřeba, potěší, zajišťování rozmnožování lidstva); sebeuspokojování (není špatná věc); sexuální zneužívání; bezpečný sex

Na správný a zdravý postoj k lidské sexualitě, ke správnému nazývání věcí správnými pojmy, k ujasnění rozdílů-láska a sex.

na sexuální život a rizika s ním spojená, pohlavní dozrávání a změny v těle

na život, vztahy a rodinu, zodpovědnost k sobě i k druhým

Na rozdílnost mezi klukem a holkou nejen povahovou, ale také fyzickou. Že děti nenosí čáp, ale jsou stvořeny maminkou a tatínkem, které do nich vložili dědičné vlastnosti, že patří do jedné rodiny. Zavedla bych také prevenci proti sexuálnímu zneužívání, vysvětlit pedofilii jako úchytku a nemoc, představit si modelové situace, kdy, kde a jak mohou být děti zneužity, co už je podezřelé chování u dospělého.

rizika sexuálních úchylek a nebezpečí týkající se dětí (pedofilie na internetu, obtěžování dětí dospělými, obtěžování dětí dětmi - př.: žák s poruchou chování předvádí dětem striptýz - vlastní zkušenost; atd.)

Na prvním stupni - změny o období dospívání, početí, vývoj plodu, rizika sexuálního obtěžování a rizika spojená s internetem.

řešení vztahů znalost lidského těla pohlavní styk - jeho důsledky, ochrana onemocnění

na sexuální život, zodpovědný postoj k sexu a rodičovství

na aktivní sexuální život

na přirozenost

Má je připravit na pravdivé informace o citových a sexuálních vztazích mezi lidmi, o těle, jak se od sebe liší, o tělesných změnách během puberty, o početí, těhotenství. Dále o ochraně před nechtěným těhotenstvím a o ochraně před pohlavními nemocemi a AIDS.

Děti by se měly orientovat v mezilidských vztazích, pochopit, co je přátelství, partnerství, manželství, rodina, jak ji utužovat. Měly by vědět, kde se berou děti, jaká jsou rizika sexuálního života a jak jim účinně předcházet.

Sexuální výchova je nedílnou součástí výchovy člověka ve zdravého, zralého jedince. Takže moje odpověď je: „Na plnohodnotný dospělý život.“

Na budoucí rodinný a společenský život. Naučit je společenským hodnotám, úctě k ostatním a sebeúctě.

Ochrana před početím, pohlavně přenosnými chorobami, plánované rodičovství

na přirozenost, fakta

i

Vše okolo sexuální výchovy brát jako nedílnou součást života, něco přirozeného. V pozdějším věku připravit žáky rozhodnout se na základě získaných informací o svém partnerovi, plánovaném rodičovství. Nebát se případně projevit homosexuální orientaci.

Na svobodné rozhodování o svém těle a zacházení s ním. Připravit na rizika ať už nechtěného těhotenství, pohlavních chorob, ale i deviantního chování, příp. co dělat a kam se obrátit s jakýmkoli problémem či otázkou v tomto oboru.

Chránit před riziky neznalosti a negativních důsledků z důvodu touhy o poznání neznámého. Měla by je připravovat vnímat přirozenost s ohledem na jejich zralosti.

Biologické a psychické rozdíly mezi mužem a ženou, role muže a ženy v rodině, vztahy, přátelství, rodičovství

Děti by měly vědět základy o tom, jak vznikají děti, jak se narodí, proč tomu tak je...

Na běžné životní situace.

11 Z jakých zdrojů čerpáte (čerpal/a byste) informace pro výuku sexuální výchovy? Je možné vybrat více možností.

# ▲	Odpověď	Odpovědi	Podíl
●	z učebnic zahrnující výukovou látku podle RVP	19	73,08 %
●	účast na přednáškách, kursech, seminářích	6	23,08 %
●	samostudium odborné literatury	11	42,31 %
●	z internetu	13	50,00 %
●	žádnou formou	1	3,85 %
●	jinou formou (uveďte, prosím, jakou):	7	26,92 %

jinou formou (uveďte, prosím, jakou):: ●

prozatím vlastní zkušenosti, navazuji na vhodná témata a rozvíjím je

Ze všech uvedených zdrojů.

CD, knihy

zkušenosti kolegů s výukou

ze života

knihy o sexu pro děti

dětská literatura

12 Jak se cítíte (cítil/a byste se) při výuce sexuální výchovy? Je možné vybrat více možností.

# ▲	Odpověď	Odpovědi	Podíl
●	stydím se	0	0,00 %
●	je mi to nepříjemné	3	11,54 %
●	dělám to z povinnosti	3	11,54 %
●	nepocituji rozpaky	12	46,15 %
●	je to přirozené	18	69,23 %
●	baví mě to	6	23,08 %
●	jiné (prosím, uveďte):	1	3,85 %

jiné (prosím, uveďte):: ●

považuji to za nutnost, ale přistupuji k tomu z pozitivní náladou

15 Mohl/a byste uvést, jak byste odpověděl/a žákovi 3. třídy na takto položenou otázku: „Jak se ale spermie dostane k tomu vajíčku?“

Maminky mají mezi otvůrkem na čůrání a otvůrkem na stolici ještě jeden - na miminko. Tudy se dostanou semínka dovnitř a miminko ven. Je velmi pružný, jako gumička. Tátové mají zase takový kolíček - víš, jak se mu říká? (Počkám na odpověď dítěte, abych poznala jeho pojmovou zralost. Použiji pak jeho slovo.) Tak tento orgán se v pravou chvíli zpevní, zasune se do mamincina otvůrku a semínka z něj běží až k vajíčku, které má maminka v břiše. (Je-li ilustrovaná dětská kniha, použiji ji.)

Když má muž ženu hodně rád, tak se spojí bimba s pipinkou (pohlavní styk) a spermie se přece vydá na cestu za vajíčkem, a když se potkají, tak se spojí. A je z toho mimino. To není moje odpověď, ale odpověď dětí z mojí třídy.

Při pohlavním styku, dojde k ejakulaci do pochvy a spermie putují pochvou do dělohy nebo vejcovodu, kde už je vajíčko; pomoc výukovým videem, obrázky

Toto probíráme ve 4. třídě- obrázky, seriál Byl jednou jeden život, CD Jú a Hele. Ve 3. třídě se mi zatím děti na to neptaly.

je pohyblivá, těší se, je přitahována.....

nevím, zeptej se doma rodičů.

Spermie se vydá na cestu z mužského přirození, kterému říkáme penis, do ženského přirození, kde se nachází vajíčka. Aby se tedy spermie k vajíčku dostala, musí se mužské a ženské pohlavní orgány spojit. Tomu říkáme pohlavní styk. Ten spolu můžou mít dospělí lidé, kteří se mají rádi. Pokud tedy spermie doputuje až k vajíčku a uhnízdí se v něm, vznikne embryo, tedy úplně malé miminko, které pak mamince roste v bříšku.

Spermie, ačkoliv nemá mozek, aby mohla přemýšlet, ví, že při spojení muže a ženy se musí co nejrychleji dostat směrem dopředu. I spermie má určenou délku života, pokud se po dobu svého života nedostane k vajíčku, neoplovní ho a žena neotěhotní.

Dva se mají rádi, přitulí se k sobě co nejtěsněji a spojí se jejich pohlavní orgány, spermie doputují k vajíčku. (např. jako vláček do tunelu)-podle zvědavosti

Při souloži. To znamená, že si je muž a žena velmi blízko, mazlí se. Muž ejakuluje a spermie vědí, kudy kam, aby vajíčko našly.

Když se mají rodiče rádi, spí spolu, mazlí se a spermie se z tatínka dostanou do maminky.

Tatínek jí tam musí pomoci.

splynutím mužského a ženského těla (neboli penis a vagina se spojí a uvnitř těla dochází ke splynutí vajíčka a spermie) - použila bych nějaké obrázky, kde by předcházelo vysvětlení (je mnoho krásných materiálů pro takovéto prcky, aby měli představu); na internetu se dají najít videa, která jsou tomuto věku přizpůsobena. V žádném případě nepřipouštím nesmysly typu zasazení semínka apod.

Používám knihu Sexuální výchova 7 - 11 let - obrázky komentuji. Když se dva lidé milují a chtějí spolu být, při milování muž uvolní spermie a ty pak hledají vajíčko v těle ženy. Přesnější informace jsou dětem i s názvy částí těla předávány v 5. roč.

Víte, že když se mají dva lidé hodně rádi, mají k sobě blízko, mazlí se. Někdy mazlení přeroste v pohlavní styk, při kterém se těla spojí a spermie z penisu putují k vajíčku ženy.

Dostane se tam při pohlavním styku mezi mužem a ženou, tzn. když se dva mají rádi, "dělají sex" a právě touto cestou se spermie dostane k vajíčku.

Doputuje dlouhou chodbičkou. Chodbička začíná mezi nožičkami maminky.

To zařídí tatínek.

Pokud by byla otázka myšlená vážně, ne jen jako "pubertální provokace", žákovi bych odpověděla asi takto: Když se muž miluje se ženou, pak se uvolní spermie, která putuje v těle ženy až k vajíčku. Samozřejmě záleží na vyzrálosti dítěte. Pokud by dítě ještě nebylo natolik vyspělé, zvolila bych odpověď v tomto stylu: Muž dá ženě spermie do bříška a pak putují až k vajíčku.

Z vaječniku ženy se uvolní jednou za měsíc vajíčko. Při spojení muže a ženy se z pohlavního orgánu muže - varlat - uvolní mnoho spermii. Jedna ze spermii doputuje k vajíčku a pronikne do něj, oplodní ho. V děloze ženy se pak začne vyvíjet plod - mimino.

Záleží samozřejmě na tom, kolik informací již konkrétní žák má...ale zřejmě bych se mu snažila vysvětlit, že spermie se pomocí ejakulátu dostane do dělohy, kde už na ně čeká vajíčko, které je spermii oplodněno.

Určitě bych uvedla fakta vhodnou volbou výrazů a slovních obrátů s prvotní informací - rozhovorem o rodině, přátelství a lásce.

Ta nejsilnější si najde cestičku k vajíčku.

doputuje k němu a pak se tam zavrtá

I

18 Jak jste tuto situaci řešil/a? (Vyplňte prosím, pokud jste v předešlé vybrala možnost "ano"). ▾

Jednalo se o silně věřící rodinu. Přesvědčit se nedali. V době probírání tohoto tématu, chodil Honzík do jiné třídy. Bylo to sice náročnější na organizaci a přípravu výuky (nemohla jsem probírat učivo v hodinách průběžně, ale musela jsem sex. výchově věnovat vždy celou hodinu), ale nejsem typ, který za každou cenu prosadí svůj názor. Takže rodiče neměli důvod k nějakým negativním reakcím. P.S. Přeji Vám úspěšné dokončení studia na "mé" fakultě a hodně úspěchů v dalším životě. [REDACTED]

Neřešila, ale brzy to čekám, jen co se donese k rodičům, co jim odpovídám na všetečné otázky :) P.S. u 4. otázky jsem zaškrtnla 4. ročník, ale jsme malotřídka, takže jen dodávám, že učím všechny třídy.

Odeslala jsem rodiče k vedení školy.